

Národní archiv v roce 2006

Eva Drašarová

Úvod

Tak už je to zase tady. Vrcholné euforické pocity nad zlezením hory běžných povinností, jež se kombinují s pýchou nad tím, co se dokázalo ještě navíc. Bilancování většinou strhává odpovědného pracovníka k podobným emočním projevům. Zastavení v nepfetržitosti nakrátko dá spatřit velmi jasnozřivě cíle, jinak poněkud zastřené v běžném kolotání rutiny všedních dnů. Co na tom, že se cíle proměňují a nahrazují novými a novými. Ty rudimentární, vyplývající z podstaty existence, zůstávají. Udělali jsme hodně pro sebe, pro svůj archiv, obor, náš stát a v rámci kolegiální sounáležitosti i pro vzdálené přátele. A pochválit kolegyně a kolegy musíme, protože to za nás nikdo neudělá a ne každý se dočká medaile za zásluhy. A my jsme pyšní už teď, byť současně víme i o všem, co se zrovna nevyvedlo tak rychle, jak jsme chtěli, či zcela podle našich představ.

Očekávali jsme toužebně prachobyčejný, průměrný rok. Nebyl extrémní, ale dělo se přesto hodně. Nadále jsme kladli velký důraz na oblast předarchivní péče. V budoucnu by se nám to mělo vrátit. Přesto by tato oblast žádala mnohem silnější personální sestavu pro klasické i elektronické dokumenty. Vedoucí oddělení nestátních fondů dokonce mluví o ztrátě dynamiky akvizic. Byla ovšem v tomto případě vyrovnána masivními výsledky při zpracování dosud získaného. Přesto se můžeme pochlubit řadou významných přejímek, koupí, darů i depozit. Prioritou, daleko překračující úzký oborový zenit, byla příprava na projekt e-archiv.

Zpracování archiválií přešlo do slušného tempa a finalizace přestala být pouhou metou. Veškeré úsilí bylo zářmováno do příslušného velmi zdařilého pokynu. A badatelé získávají od nás informace doslova všemi póry, tedy i přes povedenou novou tvář webové stránky. Oč více se individuálně věnujeme požadavkům veřejnosti, o to méně času je na archivní pořádání a inventarizaci. A o to více úsilí vynaložíme na přípravu archiválií pro požadavky občanů. Pracovní úsilí se tedy nikterak nesnížilo vzhledem k úkolům badatelské agendy a ke snaze o co nejlepší propagaci Národního archivu mezi odbornou i laickou veřejností. Začarovaný kruh, který se stal po personálních pouštěních žilou předchozích let spíše permanentní smyčkou na krku. Přesto nebo právě proto držíme nadále cíl – co nejvíce pomůcek na internetu (včetně knihovnických katalogů) a možnost přímého objednávání touto cestou. Z přísného bezpečnostního sevření

resortní počítačové sítě jsme se vynaňovali postupně a dokončení v roce 2007 je reálné. Bude možné nabídnout i obrázky nejméně frekventovanějších archiválií – ke stávajícím digitalizačním projektům (stará evidence obyvatelstva, indikační skicy, Fotoarchiv K. H. Franka) přistoupil ještě jeden, mezinárodní, pro klášterní listiny a první krůčky v rámci knihovnických grantů VISK 6 a 7.

Odstraňování následků povodně v roce 2002 již probíhá rutinním sušením firmou Belfor a následnou dezinfekcí v Národním archivu. Ukončení se předpokládá v roce 2009. Novum je zahájení restaurátorských a konzervátorských prací na vybraných poškozených archiváliích. Symbolicky se začalo s písemnostmi Státního soudu padesátých let 20. století. Poděkování patří vedení odboru archivní správy za neúnavné prosazování této povinnosti a připomínání zodpovědnosti. Tři kolegové restaurátoři získali i exotické zkušenosti z oblasti výuky v kuruském Arbílu. Napříště se však raději soustředí na budování restaurátorských kurzů při Národním archivu, jež dostalo zelenou na poradě ředitelů.

Nenásilné vtažení do mnoha vědeckých projektů renomovaných výzkumných pracovišť, realizace vlastních vědeckých ambicí a naplňování i speciálních vládních úkolů se neustále rozšiřuje a naráží na hranice fyzické kapacity jednotlivců. Že se to děje převážně již mimo sféru pracovních úkolů a po pracovní době opakují, s rozpačitými pocity – potěšením, bezmoci i obavami, již poněkolkáté.

Personální podmínky

Národní archiv měl v loňském roce 144 systemizovaných míst.

Řada pracovníků archivu pokračovala v roce 2006 v dalším vzdělávání. Na Filozofické fakultě UK v Praze úspěšně obhájili disertační práci Jaroslav Pažout na oboru československé dějiny (téma disertační práce Československé a západoevropské studentské hnutí, školitel Jan Rychlík) a Milan Vojáček na oboru hospodářské a sociální dějiny (téma disertační práce Velkostatek Maleč v riegrovské éře, školitel Jaroslav Čechura) a dosáhli titulu Ph.D. Postgraduální studium dokončil rovněž Václav Bartůšek na Pedagogické fakultě UK (téma disertační práce Výuka v piaristických školách, školitel Karel Rýdl). Jaroslav Šulc dosáhl titulu PhDr. na FF UK po obhajobě rigorózní práce Třicetiletá válka a vývoj venkovské sociální struktury na panství Brandýs nad Labem v 16.–18. století (školitel Eduard Maur). V doktorském studiu pokračují další čtyři pracovníci archivu. V roce 2007 bude zakončeno bakalářské studium na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze dvou restaurátorů. Dvě kolegyně úspěšně ukončily

Archivní kurz, další dva kolegové ukončili středoškolské studium maturitní zkouškou. Někteří pracovníci se i v minulém roce účastnili kurzů výpočetní techniky v Institutu pro místní správu v Benešově a navštěvovali kurs angličtiny organizovaný v prostorách archivu.

Celkové množství uložených archiválií

K 31. 12. 2006 spravoval NA ve své základní evidenci celkem 1639 archivních souborů v rozsahu 116 256,37 bm (oproti stavu k 31. 12. 2005 se jedná o nárůst o 66 archivních souborů a 1400,38 bm). V roce 2006 bylo provedeno celkem 536 aktualizací evidenčních listů NAD, které se týkaly 387 archivních souborů. 234 aktualizací bylo provedeno prostřednictvím vnějších a vnitřních změn, 302 aktualizace pak přímou editací evidenčních listů. Do evidence archivních pomůcek bylo v roce 2006 zapsáno celkem 19 nových archivních pomůcek, zrušeny byly 2 pomůcky. K 31. 12. 2006 měl Národní archiv ve své péči celkem 1 národní kulturní památku a 25 archivních kulturních památek, z nichž jedna („Soubor nejstarších archiválií k dějinám ČVUT z let 1705–1744“) z fondu Stará manipulace byla za AKP nově prohlášena dne 12. 12. 2006.

Za povšimnutí stojí i vzestup počtu institucí, od nichž byly v roce 2006 archiválie přejímány, ať už v důsledku skartačního nebo mimoskartačního řízení: z celkového počtu 51 institucí to bylo ve 27 případech vůbec poprvé, kdy Národní archiv od těchto původců nebo od jejich přímých předchůdců archiválie přejímal. Není náhodou, že mezi poprvé předávajícími institucemi se vyskytují často ty, u kterých byly v předchozích letech prováděny Národním archivem státní kontroly.

Do druhotné evidence NAD předalo v roce 2006 údaje ze své základní evidence celkem 18 archivů a 1 kulturně vědecká instituce. Celkem 6 archivů předalo v roce 2006 Národnímu archivu 43 stejnopisů svých archivních pomůcek v listinné podobě.

Přehled archivních souborů, ke kterým byly v roce 2006 převzaty archiválie

(hvězdičkou jsou vyznačeny soubory, jejichž EL NAD byly v roce 2006 nově založeny)

Název archivního souboru	Číslo NAD	Počet přírůstků	Počet bm	Počet EJ
Archiv Syndikátu novinářů, Praha	1308	1	0,12	1
Archivní registratura	241	1	31,5	373
Archivy českých zrušených klášterů za Josefa II.	33	2	0,24	21
Augustiniáni obutí - provinciálát a konvent, Praha	34	1	14,3	800
Bartošek Karel, JUDr.	1581	1	12	97
Bartošík Adolf	1436	1	1,5	2
Czech Trade, Česká agentura na podporu obchodu, Praha *	1638	1	2	24
Černý Bohumil, PhDr., CSc.	1223	1	0,48	4
Česká filharmonie, Praha *	1662	1	0	1
Česká finanční, s. r. o., Praha *	1625	4	170	1422
Česká komora, Praha	178	1	0	0
Česká správa sociálního zabezpečení, Praha	1549	3	1,98	14
Česká stomatologická komora, Praha *	1626	1	2,1	25
Česká školní inspekce, Praha *	1647	1	10	136
Československé cirkusy, variété a lunaparky, Praha	970	1	4,2	34
Český normalizační institut, Praha *	1665	1	1,5	9
Český telekomunikační úřad, Praha *	1672	1	0,7	9
Český úřad zeměměřický a katastrální, Praha *	1656	1	0,12	1
Fakultní nemocnice Královské Vinohrady, Praha *	1661	1	5	38
Fakultní Thomayerova nemocnice s poliklinikou, Praha *	1639	1	2	13
Federální ministerstvo dopravy a spojů, Praha *	1627	1	0,05	3

Název archivního souboru	Číslo NAD	Počet přírůstků	Počet bm	Počet EJ
Federální ministerstvo dopravy, Praha	1256	3	29,5	210
Federální ministerstvo spojů, Praha	1115	2	1,47	16
Federální úřad pro normalizaci a měření, Praha *	1668	1	7	52
Fond národního majetku ČR, Praha *	1641	1	70	484
Františkáni - provinciálát a konvent, Praha	38	3	5,69	138
Galerie Oskar Krause, Švýcarsko *	1637	1	0,1	1
Generální ředitelství cel Ministerstva financí ČR, Praha	1570	1	0,01	1
Geodetický a kartografický podnik, n. p., Praha *	1648	1	3,5	58
Geodetický a topografický ústav, Praha *	1650	1	0,25	4
Geodetický ústav, Praha *	1649	1	2,8	46
Havlín Otokar, Ing.	1504	1	1,56	13
Horní soud Jáchymov a jeho substitute	226	1	0,06	1
Institút klinické a experimentální medicíny II, Praha *	1612	1	1,5	11
Institút klinické a experimentální medicíny, Praha	1552	1	3	15
Institút technické inspekce Praha *	1673	1	4	42
Investa, organizace zahraničního obchodu, Praha	1122	1	0,5	5
Karlsson Blanka, PhDr., PhD.	1371	1	0,6	5
Kartografické nakladatelství, Praha *	1653	1	0,02	1
Kartografický a geodetický fond, Praha *	1651	1	0,25	3
Kartografický a reprodukční ústav, Praha *	1652	1	0,36	4
Kartografie, n. p., Praha *	1654	1	1,25	15
Kočí Přemysl, Prof. *	1614	1	2,5	18
Komise pro cenné papíry, Praha *	1642	1	1	5
Komora auditorů ČR, Praha *	1670	1	0,1	1
Konpo, s. r. o., Praha	1595	8	176,5	1466
Kosta Heinrich Georg J., Prof., Dr.	1508	2	0,36	3
Křenkovi František a Leontína *	1636	1	0,6	5

Název archivního souboru	Číslo NAD	Počet přírůstků	Počet bm	Počet EJ
Křížovníci s červenou hvězdou - generalát a konvent Praha	195	1	0,24	3
Lederer František, PhDr. *	1616	1	0,24	2
Mezinárodní společnost lůžkových vozů a velkých evropských expresních vlaků, a. s. - Reprezentace pro ČSR, Praha *	1619	1	1	9
Ministerstvo dopravy III, Praha	1246	1	5	53
Ministerstvo financí ČR, Praha	1603	3	8,55	75
Ministerstvo financí ČSR, Praha	1277	1	44,5	385
Ministerstvo financí I, Praha	517	1	2	17
Ministerstvo financí II, Praha	1027	1	12	87
Ministerstvo kultury ČR, Praha	1576	1	0,88	106
Ministerstvo kultury ČSR/ČR, Praha	995	1	5,65	46
Ministerstvo lesního a vodního hospodářství, Praha	776	1	0,24	2
Ministerstvo pošt a telegrafů, Praha	429	1	0,2	1
Ministerstvo pošt a telekomunikací, Praha	1245	1	0,01	1
Ministerstvo práce a sociálních věcí ČSSR/ČSFR, Praha	1513	1	137	1112
Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Praha	1511	1	0,1	1
Ministerstvo průmyslu ČSR, Praha *	1667	2	19,5	156
Ministerstvo spotřebního průmyslu, Praha	1174	1	1	6
Ministerstvo spravedlnosti ČR, Praha	1534	1	15,5	183
Ministerstvo stavebnictví, Praha	1148	1	4	30
Ministerstvo školství a kultury, Praha	994	1	0,75	5
Ministerstvo vnitra ČR, Praha	1285	1	0,1	1
Ministerstvo zdravotnictví ČR, Praha	1533	1	4,5	35
Ministerstvo životního prostředí ČR, Praha *	1658	1	0,36	3
Mlynář Zdeněk, Prof. JUDr.	1423	1	7,3	45
Nakladatelství dopravy a spojů, Praha	1234	2	10,2	18
Národní bezpečnostní úřad, Praha	1600	1	0,25	2
Národní fronta ČSSR - ústřední výbor, Praha	1268	1	9,5	74

Název archivního souboru	Číslo NAD	Počet přírůstků	Počet bm	Počet EJ
Národní informační středisko ČR, Praha	1491	1	0,1	1
Národní lékařská knihovna, Praha	1592	1	0,7	8
Národní pozemkový fond, Praha	772	1	0,02	1
Nemocnice na Homolce, Praha *	1607	1	0,6	5
Nikolajev Semjon Nikolajevič, JUDr. *	1634	1	2	387
Nosek Václav *	1635	1	7	28
Pleskotová Eva *	1615	1	3,1	25
Policejní ředitelství Praha I	874	1	1,65	12
Policejní ředitelství Praha II	1420	8	8,51	82
Politika 21, Praha *	1659	1	0,48	7
Privum, Lysá nad Labem *	1632	1	4	40
První východní a. s. v likvidaci, Praha *	1624	1	1,5	14
Psychiatrické centrum, Praha *	1610	1	4,25	51
Republikánská Unie, Praha *	1646	1	0,75	7
Revmatologický ústav, Praha	1523	2	1,9	17
Rodomská prefektura řádu Striktní observance, Praha *	1643	1	0,01	1
Sbírka map a plánů Národního archivu	324	1	0,7	40
Sbírka výstřižků	1205	1	1	8
Správa dálkových kabelů, Praha *	1631	1	0,2	2
Správa pošt a telekomunikací, s. p., Praha *	1628	2	2,2	52
Správa železniční dopravní cesty, s. o. - Stavební správa Praha *	1633	1	2,5	24
Státní fond životního prostředí, Praha *	1608	4	13,5	145
Státní komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj, Praha *	1623	1	0,1	1
Státní opera Praha *	1663	1	0,12	1
Státní plavební správa, Praha	1359	1	0,7	14
Státní sanatorium, Praha	1033	2	0,9	7
Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, Praha	930	5	57,5	878
Státní ústav pro kontrolu léčiv, Praha *	1640	1	0,12	1
Stavební obnova železnic ČR, Praha *	1618	1	0,4	2

Název archivního souboru	Číslo NAD	Počet přírůstků	Počet bm	Počet EJ
Strana za životní jistoty, Praha *	1605	1	5	50
Středisko cenných papírů, Praha *	1660	2	4,5	17
Svazarm - český ústřední výbor, Praha	1162	1	0,6	5
Syndikát novinářů ČR, Praha *	1620	1	0,24	2
Tauský Vilém	1353	2	0,08	3
Technická ústředna spojů, Praha *	1630	1	0,1	1
Tělovýchovná jednota Sokol Zürich	1462	1	0,1	1
TESTCOM, Technický a zkušební ústav telekomunikací a pošt, Praha *	1671	1	2	21
Tisková sbírka	382	1	1,24	10
Úřad pro státní informační systémy, Praha *	1621	1	0,8	8
Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, Praha *	1666	2	1,5	10
Úřad pro zahraniční obchod, Praha	811	1	0,01	1
Úřad předsednictva vlády ČSSR/ČSFR, Praha	865	1	0,5	51
Úřad říšského protektora, Praha	1005	1	0,12	1
Úřad vlády ČSR/ČR, Praha	855	1	4	28
Ústav hematologie a krevní transfuze, Praha *	1613	1	0,2	3
Ústav silniční a městské dopravy, Praha	860	1	0,1	1
Ústav vědeckých lékařských informací, Praha	1593	1	4,3	34
Ústav zdravotnických informací a statistiky II, Praha	1544	1	0,75	7
Ústavní soud ČR, Brno *	1617	1	2,75	27
Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací	1512	1	0,8	8
Ústřední ředitelství spojů, Praha *	1629	2	2	91
Ústřední správa spojů, Praha	1116	1	0,01	1
Věžeňská služba ČR, Praha	1588	3	3,17	30
Vrchní horní úřad Jáchymov	217	1	0,01	3
Vysoká škola politická ÚV KSČ, Praha	1227	1	0,12	1
Výzkumný ústav chorob revmatických, Praha	1522	2	3,1	23

Název archivního souboru	Číslo NAD	Počet přírůstků	Počet bm	Počet EJ
Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy Praha *	1664	1	7	13
Výzkumný ústav psychiatrický, Praha *	1611	1	0,25	2
Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, Průhonice *	1669	1	1	8
Výzkumný ústav spojů, Praha	1168	1	6,6	31
Výzkumný ústav vodohospodářský, Praha	770	1	1	15
Zeměměřický úřad, Praha *	1657	1	0,4	10
Zeměměřický ústav, Praha *	1655	1	0,5	5
Železniční rozvoje středisko, Praha	1378	1	11	91
Židovské kontrolní matriky	144	2	0,07	3
Celkem: 140 archivních souborů (z toho 64 nových)		188	1047,27	10585

Počet zkontrolovaných protokolů podle § 52 písm. i) a podle § 79 odst. 2 písm. f) archivního zákona

Název archivu	Počet protokolů podle § 52 písm. i)	Počet protokolů podle § 79 odst. 2 písm. f)
Archiv Akademie věd České republiky	26	
Archiv České národní banky	4	
Archiv hlavního města Prahy		218
Archiv Národního muzea	25	
Archiv Senátu ČR	1	
Celkem	56	218

V roce 2006 pokračovala aktualizace seznamu původců náležejících do předarchivní péče archivu, od ledna byl tento seznam uveřejněn na internetové stránce Národního archivu. Ke konci roku 2006 je evidováno na uvedeném seznamu 338 veřejnoprávních původců. U 151 původců (převážně příspěvkových organizací z oblasti kultury, školství a zdravotnictví, rozmístěných většinou mimo Prahu) byla předarchivní péče z technických a organizačních důvodů postoupena příslušnému oblastnímu (zemskému) archivu.

Jako v minulém roce probíhala jednání ohledně spisových norem u veřejnoprávních původců, ukázala se však jako nezvládnutelné plošně konzultovat a připomínkovat všechny normy u všech původců, kde by toho bylo třeba. Řada již vydaných norem se navíc ukázala jako stále nevyhovující a v některých případech původci neměli zájem o nápravu. Celkově lze však hodnotit tuto činnost z hlediska preventivní předarchivní péče velmi pozitivně. Díky spolupráci 5. se 4. oddělením byl uspokojivě zvládnut výběr archiválií poškozených povodní r. 2002 na Ministerstvu průmyslu a obchodu, Českém statistickém úřadě a Ministerstvu zemědělství. Převzaty byly elektronické archiválie – databáze evidencí koncertů České filharmonie.

Pomáhali jsme i při zpracování spisových norem soukromoprávních původců (Občanská demokratická strana, Všeodborový archiv Českomoravské konfederace odborových svazů, Ochraný svaz autorský, Česká obec sokolská). V rámci tohoto úkolu probíhaly pravidelné konzultace s řádem premonstrátů, salesiánů, augustiniánů a diakonií ČBCE (Českobratrské církve evangelické). Byl dokončen vzorový spisový a skartační řád pro řádové archivy ve spolupráci s řádem Premonstrátů. S dalšími subjekty jsme konzultovali dílčí problémy související se správou dokumentů a archiválií, s evidencí Národního archivního dědictví, skartacemi a výběrem archiválií i úřední a badatelské potřeby archivářů soukromoprávních původců (např. Česká obec sokolská, Junák, Komunistická strana Čech a Moravy, Křesťanská a demokratická unie - Česká strana lidová, Nadace Český fond umění, občanské sdružení Naděje, TJ Sokol Libochovice, Sdružení technických sportů a činností, Společnost pro soudobou dokumentaci, Svaz českých a moravských bytových družstev).

Státní kontroly u původců byly realizovány u České filharmonie, Národního památkového ústavu, Národního divadla, Státní opery, Laterny Magiky a Ministerstva pro místní rozvoj.

Časově a odborně mimořádně náročné (včetně posouzení právních aspektů) bylo završení jednání o třech významných archivních souborech. Jedná se na prvním místě o uložení vzácného rukopisu zednářské Rodomské prefektury řádu Striktní observance z konce 18. století (složitelem

je Veliká lóže České republiky), o získání archivu JUDr. Semjona Nikolajeviče Nikolajeva a dalších osob z okruhu emigrantů z Ruska po roce 1917 – příslušníků strany eserů v exilu (kromě Nikolajeva jde např. o archiválie J. K. Breško-Breškovské, listy A. Kerenského ad.) a v neposlední řadě o delimitaci dodatků k fondu Zdeněk Mlynář, které v rozporu se smlouvou uzavřenou naším archivem a manželkou původce z roku 2000 převzal v roce 2005 Archiv Národního muzea (díky pochopení vedení muzea a archivu a souhlasu rodiny došlo k delimitaci). Z ostatních akvizičních přírůstků je třeba upozornit alespoň na nově získanou pozůstalost někdejšího ředitele Národního divadla v Praze prof. Přemysla Kočího (zprostředkoval doc. PhDr. Martin Kučera, CSc.), ministra vnitra Václava Noska, PhDr. Františka Lederera, publicistky a politické analytičky z okruhu ODS Evy Pleskotové, archiváře ing. Otokara Havlína či přírůstky současných politických subjektů (Politika 21, Republikánská unie, Strana za životní jistoty). Potěšitelné je, že nadále pokračovalo přebírání archiválií spolků a organizací Čechů ve Švýcarsku.

Zpracování archiválií

V souladu s plánem práce se archiv v roce 2006 zaměřil na ukončování některých dlouholetých projektů, zpracování kmenových fondů a na zpřístupňování digitalizovaných fondů – indikačních skic, řádových listin, policejních přihlášek.

Ve II. oddělení probíhá závěrečná fáze inventarizace fondu Prezidium ministerské rady Vídeň (ukončena bude 2007), plynule probíhá inventarizace složitého fondu Ředitelství císařských rodinných a soukromých statků Praha (dokončeny byly inventáře k částem Administrace toskánských statků – Zvoleněves a Účetní materiál, probíhalo pořádání části Administrace toskánských statků – společné). Pokračovala prohloubená inventarizace fondu Staré montanum. Pozastaven byl projekt databáze Spolky a jeho dosavadní výsledky byly zpřístupněny badatelům na internetu (katalog spisů z let 1856–1910 z fondu České místodržitelství).

Ve III. oddělení bylo dokončeno zpracování fondu Archiv Huberta Ripky, zahájeno bylo pořádání fondu Úřad říšského protektora – státní tajemník K. H. Frank. Zahájeno bylo rovněž zpracování dodatku k hospodářským fondům, dokončen byl Ústřední svaz československé dopravy. Pokračovala reinventarizace fondu Sčítání obyvatelstva 1939 (dokončena bude v roce 2007). V rámci dlouhodobého projektu byly zahájeny práce na Katalogu a rejstřících k protokolům schůzí 13. československé vlády (tj. únor 1934 – červen 1935).

Ve IV. oddělení pokračovala inventarizace fondu Ministerstvo zdravotnictví 1945–1968 a fondu ÚV KSČ - Kancelář Generálního tajemníka G. Husáka. Zahájeno bylo třídění a pořádání fondu ÚV KSČ - Kancelář tajemníka Oldřicha Švestky. Pro naléhavé účely nahlédací a badatelské agendy byly vyhotoveny částečné soupisy následujících fondů: Státní úřad pro věci církevní, Kancelář Generálního komisaře výstavy Montreal 1967, Ministerstvo kultury, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, Ústřední národní pojišťovna, Státní úřad sociálního zabezpečení, Fond národní obnovy, Ministerstvo vnitřního obchodu, Ministerstvo průmyslu.

V VI. oddělení byla dokončena několikaletá inventarizace fondů Ministerstvo zahraničních věcí – výstřížkový archiv III a Archiv Syndikátu novinářů. Průběžně pokračovaly práce na zpřístupnění fondů Sbirka map a plánů, Rodinný archiv toskánských Habsburků (části Leopold II., Ludvík Salvátor, Sbirka map a plánů a Sbirka fotografií, grafiky a tisků). Pokračovaly rovněž práce na zpřístupnění fondů Beran Rudolf, Clementis Vladimír, JUDr., Kárných Miroslav a Margita a Tigrid Pavel. Nově bylo zahájeno třídění fondu Syndikát novinářů ČR, fondové části Archiv Syndikátu novinářů – členská evidence a rovněž třídění nově získaného fondu Nikolajev Semjon Nikolajevič JUDr. Dokončena byla rovněž revize Sbírký staničních kronik spojená s jejím bezpečnostním snímkováním.

V VIII. oddělení probíhalo zpracování otevřených souborů Sbirka pozitivů, Sbirka negativů a Sbirka mikrofilmů. Do databáze JANUS byla uložena data archivních souborů Vilím Blažej, fotografie z let 1949–1976; Schenk Antonín, JUDr. - fotodokumentace, fotografie z let 1908–1964; Archiv České strany národně sociální – obrazové a zvukové záznamy, Praha, 1897–1999 (práce na tomto souboru budou pokračovat i v r. 2007). Dále pokračovaly práce na zpracování archivních souborů Fotoarchiv ČTK – fotografie a negativy 1920–1936, Bruner-Dvořák Rudolf, skenován byl archivní soubor Fotoarchiv K. H. Franka, celkem bylo pořízeno 4 949 skenů. Pro velký badatelský zájem byly zahájeny práce na katalogizaci archivního souboru Alexandrijské mikrofilmy. V r. 2006 bylo zpracováno 19 svitků mikrofilmů, které nebyly v minulosti zpracovány a neexistovala k nim žádná data a dalších 10 svitků, k nimž byly v minulosti pořízeny rámcové registry. Bylo dokončeno třídění fondu Krátký film, Praha. Zároveň byl pořízen základní soupis filmových titulů tohoto fondu. Nově byly zahájeny třídící práce, včetně čištění a nové adjustace, archivního souboru Ústřední dopravní institut.

Ze zvukových dokumentů byly roztříděny zvukové záznamy a videozáznamy archivního souboru Mlynář a provedeny jejich přepisy pro dárce. Byly zahájeny práce na přepisu Zvukových záznamů radionaslouchací služby, a to ve spolupráci s Českým rozhlasem.

Soupisy

Práce na soupisu pečetí pokračovaly podle plánu ve pětičlenném stabilizovaném kolektivu. Bylo popsáno celkem 1 198 ks pečetí.

Zpřístupněno bylo 35 neuspořádaných mikrofilmů získaných v minulosti z Ústředního archivu NDR v Postupimi. Vznikl tak tématický soupis dílčí části archivní sbírky Sběrka mikrofilmů s názvem Soupis vybraných bohemik z bývalého Ústředního státního archivu NDR v Postupimi (1934–1945).

Seznam schválených archivních pomůcek

Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků. Administrace toskánských statků, spisové pododdělení Zvoleněves 1630–1850 (1889), Jiřina Juněcová, inventář, 2006, 41 s., ev. č. pom. 1640.

Ministerstvo zdravotnictví – zasedání kolegia ministra 1952–1968, Milena Marešová, prozatímní inventární seznam, 2005, 59 s., ev. č. pom. 1641.

Ministerstvo zdravotnictví – materiály pro schůzi vlády 1955–1968, Milena Marešová, prozatímní inventární seznam, 2005, 4 s., ev. č. pom. 1642.

Ministerstvo zdravotnictví ČSR – materiály pro schůzi vlády 1969–1989, Milena Marešová, prozatímní inventární seznam, 2005, 12 s., ev. č. pom. 1643.

Ministerstvo zdravotnictví ČSR – zasedání kolegia ministra 1969–1986, Milena Marešová, prozatímní inventární seznam, 2005, 19 s., ev. č. pom. 1644.

Státní úřad sociálního zabezpečení – zasedání kolegia ministra-předsedy 1945–1963, Milena Marešová, prozatímní inventární seznam, 2005, 31 s., ev. č. pom. 1645.

Státní úřad pro věci církevní – zasedání kolegia ministra-předsedy 1953–1956, Milena Marešová, soupis dokumentů, 2005, 21 s., ev. č. pom. 1646.

Státní úřad pro věci církevní – dodatky 1949–1956, Milena Marešová, dílčí inventář, 2005, 11 s., ev. č. pom. 1647.

Ministerstvo školství a kultury – zasedání kolegia ministra 1956–1966, Milena Marešová – Alena Šimánková, prozatímní inventární seznam, 2005, 74 s., ev. č. pom. 1648.

Švehla Antonín 1907–1934 (1942), Filip Paulus, katalog, 2006, 90 s., ev. č. pom. 1649.

Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků – účetní materiál 1622–1918 (1919), Jiřina Juněcová, inventář, 2006, 482 s., ev. č. pom. 1650.

Likvidační komisař pro ministerstvo železnic Vídeň (1896) 1918–1923 (1925), Miroslav Kunt, inventář, 2006, 27 s., ev. č. pom. 1651.

Ústřední svaz československé dopravy – dodatky (1919) 1940–1949 (1951), Tomáš Jirásek, Michal Prádl, inventář, 2006, 23 s., ev. č. pom. 1652.

Likvidační komisař ministerstva zahraničních věcí Vídeň 1920–1921 (1924), Jan Krlín, inventář, 2006, 7 s., ev. č. pom. 1653.

Generální ředitelství stavby dálnic Praha – dodatky (1927) 1938–1951 (1962), Zdeňka Kokošková, Miroslav Kunt, Jaroslav Pažout, dílčí inventář, 2006, 40 s., ev. č. pom. 1654.

Intendance Německého zemského divadla v Praze 1798–1921, Pavla Lutovská, inventář, 2006, 21 s., ev. č. pom. 1655.

Zemský výbor Praha – železniční oddělení (1870) 1894–1913 (1925), Anna Skýbová, Anita Křepelková, Miroslav Kunt, dílčí inventář, 87 s., ev. č. pom. 1656.

Využívání archiválií

Počet badatelů celkem	Z toho cizinců	Počet badatelských návštěv	Počet správních řízení podle §38 odst. 2	Počet zapůjčených evidenčních jednotek	Počet vypůjčených evidenčních jednotek	Počet rešerší pro úřední potřebu	Počet rešerší pro soukromé účely
2292	302	13371	40	46	182	1682	956

Badatelny

V uplynulém roce došlo k mírnému poklesu badatelů ve studovně 1. oddělení (o 59), avšak k masivnímu nárůstu uskutečněných badatelských návštěv (7257).

V roce 2006 navštívilo centrální studovnu na Chodovci celkem 1 341 registrovaných badatelů (1 387 badatelských témat). V centrální studovně

na Chodovci bylo v roce 2006 uskutečněno celkem 6 114 badatelských návštěv. Největšímu zájmu se stále těší složitý fond ÚV KSČ a fondy z oboru dopravy a spojů.

Úsek informatiky prováděl rutinní správu informačního systému Badatelna a jeho optimalizaci, ve spolupráci s dodavatelskou firmou došlo k implementaci IS Badatelna do nového databázové prostředí (MS SQL 2005). V roce 2006 byl software rozšířen o nové prvky. Zprovozněn byl samostatný úsek přípravy 4. oddělení Národního archivu a současně byla ve spolupráci s dodavatelskou firmou zahájena technická příprava provozu IS Badatelna na 1. oddělení NA, která bude pokračovat i v roce 2007. Zároveň pokračovala technická příprava veřejného objednávkového systému, který by měl v budoucnu část badatelské agendy přenést do prostředí internetu. V roce 2007 se počítá se spuštěním zkušebního provozu.

Správní činnosti

V roce 2006 bylo v podacím deníku NA evidováno celkem 4204 čísel jednacích. Z celkového počtu bylo 1682 rešerší pro úřední potřebu a 956 rešerší pro soukromé účely. Nižší množství žádostí oproti minulému roku bylo zaznamenáno u agendy týkající se věznění v době nacistické okupace. Stabilizovalo se množství dotazů na zjišťování národnosti a státního občanství. V naprosté většině se jednalo o dotazy státních úřadů či orgánů samosprávy. Početná zůstává i agenda zjišťování posledního bydliště osob, a to často v kombinaci se státoobčanských šetřením, kde rovněž jako tazatelé převažují instituce. Naopak žádosti o zjištění národnosti a státního občanství ze sčítacích operátů předkládají ve velké většině soukromé osoby, které potřebují nejčastěji potvrdit českou nebo německou národnost. Časově velmi náročné jsou různé žádosti institucí i soukromých osob o zjištění údajů ze zemědělsko-lesnických fondů. I nadále se prováděly rešerše k neznámým občanům, po nichž pátral Český červený kříž. Pokračovala agenda odškodnění za smrtelná zranění a ublížení na zdraví v souvislosti se vstupem vojsk cizích armád do Československa v roce 1968.

Vlastní výstavy

Gestorem výstavy Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archívních dokumentech, konané v Národním archivu na Chodovci ve dnech 20. 4. – 21. 5. 2006 bylo 1. oddělení (včetně katalogu). Kromě toho se po-

dílelo na koordinaci doprovodných programů výstavy Karel IV. císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády posledních Lucemburků 1347–1437, konané na Pražském hradě ve dnech 16.1. – 21.5. 2006.

Spolupráce a zápůjčky exponátů na cizí výstavy

Mária Uhorská (Slovenská národná galéria), Bratislava.

Hudba v Praze 1760 (České muzeum hudby), Praha.

Praha lucemburská (Archiv hlavního města Prahy), Clam-Gallasův palác, Praha.

Praha Mozartova. Kulturní a společenský život v Praze 1780–1800 (Archiv hlavního města Prahy a Muzeum hlavního města Prahy ve spolupráci s firmou BVA), Clam-Gallasův palác, Praha.

450. výročí příchodu jezuitů do Čech (Národní knihovna Praha).

Sága moravských Přemyslovců (Muzeum města Brna a Vlastivědné muzeum v Olomouci).

750 let Broumova v archivních dokumentech, Broumovský klášter.

Slezsko, perla v České koruně (Národní galerie v Praze), Valdštejnská jízdárna, Praha.

Voršilky v Praze (Řád Voršilek, Praha).

Parlament v zrcadle času (Kancelář Senátu, Národní muzeum Praha), Senát Parlamentu České republiky, Praha.

Albrecht z Valdštejna a jeho doba (Senát Parlamentu ČR, VHÚ Praha).

Básník a král – Bohuslav Hasištejnský v zrcadle jagelonské doby (Správa Pražského hradu), Císařská konírna Pražského hradu.

Sedací nábytek na Pražském hradě (Správa Pražského hradu).

Český průmysl a obchod ve Francii 19.–20. století (Státní oblastní archiv v Praze), výstavní sál Národního archivu, Praha.

Tajemství paravánu následníka trůnu (Státní oblastní archiv v Praze), výstavní sál Národního archivu, Praha.

Mravnost nade vše (Muzeum policie České republiky).

Policisté a četníci (Muzeum policie České republiky).

Zločinnost v Čechách (Muzeum policie České republiky).

Antonín Švehla – hostivařský rodák a československý státník (Společnost Antonína Švehly).

Alois Eliáš – hrdina a státník (Památník osvobození Praha – Vítkov).

Ženy v boji 1939–1945 (Společnost Ludvíka Svobody, Univerzita obrany Brno, Městská část Brno – Královo Pole)

Příběhy bezpráví (Společnost Člověk v tísní v rámci projektu Jeden svět na školách)

Zločiny komunismu - lidé proti lidem (Muzeum čs. opevnění K-S 14 Králíky a Vojensko-historický klub Erika Brno a Národní archiv, bunkr Králíky) - období stalinské justice na Králicku a Pardubickém kraji.

Putovní výstava Pocta všem, kteří vzdorovali – byla nadále instalována v jednotlivých pobočkách KPV, byla doplňována a upravována podle potřeby.

Erik Kolár a jeho svět loutek (divadelní oddělení Národního muzea).

Mozart 2006 – Experimentální osvícenství a latentní romantika ve Vídni konce 18. století. (Da Ponte Institut, Wien a Albertina Museum, Wien.)

Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation 962 bis 1806. Altes Reich und neue Staaten 1495–1806 (Kulturhistorisches Museum Berlin, Kulturhistorisches Museum Magdeburg), Magdeburg.

Die Kaisermacher. Frankfurt am Main und die goldene Bulle 1356–1806 (Historisches Museum) Frankfurt n. M.

Bayern-Böhmen. Bavorsko-Čechy: 1 500 let sousedství (Haus der Bayerischen Geschichte, Bayerisches Staatsministerium für Wissenschaft, Forschung und Kunst Haus der Bayerischen Geschichte), Státní muzeum, Zwiesel; 25. května–14. října 2007.

Alžběta Durynská – Evropská světice (Nadace hradu Wartburg a Univerzita Friedricha Schillera v Jeně.), Hrad Wartburg, Eisenach; 7. července–19. listopadu 2007

Daring to resist (Museum of Jewish Heritage New York).

Sedmdesátiny Václava Havla (Ministerstvo zahraničních věcí, na jednotlivých ambasádách).

Spolupráce s médii

Byla zahájena celoroční série rozhovorů o Národním archivu pro časopis Policista. Řada článků pak vyšla u příležitosti výstavy Národního archivu o Karlu IV. V souvislosti s restaurátorskou misí v Iráku vystoupil v České televizi, v rádiu Leonardo a v rádiu Svobodná Evropa ing. Ďurovič. K výročí okupace Československa v roce 1968 vystoupil PhDr. J. Pažout ve vysílání Českého rozhlasu na téma mezinárodního kontextu Pražského jara. Spolupráce byla navázána se dvěma televizními studii v Ostravě, která připravují dokumentární cyklus „Příběhy železné opony“. V roce 2006 tento cyklus získal celostátní ocenění. Intenzivní spolupráce probíhala s režisérem Martinem Vadasem na přípravě rekonstrukce politického procesu s M. Horákovou a spol., který vysílala Česká televize v létě 2006. Trvale spolupracujeme s K. Vlachovou a M. Šandovou na přípravě televizních dokumentárních pořadů. Podklady a odbornou konzultaci pro připravovaný film o Miladě Horákové hledala ve 4. oddělení studentka FAMU Natálie Kocábová.

Průběžně po celý rok jsme vyhledával Národní archiv požadované dokumenty pro Lidové noviny, Respekt, Mladá fronta Dnes.

Exkurze

V roce 2006 se uskutečnilo v archivu 68 exkurzí, jichž se zúčastnilo celkem 1 299 osob. Jako tradičně převažovaly exkurze pro posluchače vysokých škol (FF-UK archiváři, historici, PedF-UK, Jihočeská univerzita ČB, Masarykova univerzita Brno, Fakulta restaurování univerzity v Pardubicích, Kladenská univerzita 3. věku), pro posluchače středních škol se zaměřením na historii a veřejnou správu, pro členy ČGHSP a pracovníky PIS.

Internetové stránky Národního archivu

V roce 2006 došlo k realizaci nového řešení webových stránek Národního archivu. Cílem bylo uplatnění aktuálních standardů v oblasti webové prezentace z hlediska technického řešení (XHTML, CSS, ASP), designu a struktury, tak aby byla zajištěna budoucí kompatibilita webu v kontextu prudkého rozvoje informačních technologií. Byla navržena nová struktura webu (devět základních rubrik), která na jedné straně zohledňovala požadavky jeho uživatelů a na druhé straně respektovala zvolenou informační strategii. Ta sledovala potřebu hierarchizované prezentace informací pro široké spektrum uživatelů z řad laické i odborné veřejnos-

ti. Pro potřeby prvoúživatelů byl proto navržen systém „průvodců“, který poskytuje základní penzum relevantních informací o činnostech archivu, badatelé a odborná veřejnost pak mají možnost získat hlubší informace v tematicky členěných rubrikách.

Zahraniční styky

Celkový počet realizovaných zahraničních služebních cest pracovníků Národního archivu v roce 2006 činil 23 cest (17 cest plánovaných a 6 neplánovaných). Tematicky se zahraniční služební cesty pracovníků NA týkají několika okruhů: bohemikální výzkum, účast na mezinárodních konferencích a seminářích, účast na zasedáních mezinárodních komisí, získávání zkušeností v oblasti archivnictví v zahraničních archivech, prezentace Národního archivu a českého archivnictví v zahraničí.

Národní archiv se každoročně podílí i na přijetí zahraničních hostů. Tato přijetí jsou realizována odborem archivní správy MV ČR. Většinou se jedná o archivní studium a zájem o seznámení se s odbornou činností Národního archivu.

Přehled zahraničních služebních cest pracovníků Národního archivu za rok 2006

Dr. Ing. Ďurovič Michal, Bartl Benjamin

SRN/Lipsko 13. – 15. 3. 2006 (účast na konferenci Preserving our writte, cultural heritage – a national task within a European framework)

PhDr. Kokošková Zdeňka

SRN/Berlin 9. – 14. 4. 2006 (plnění grantového projektu GA ČR Nacistická okupační politika v Protektorátu Čechy a Morava)

PhDr. Matušíková Lenka

Velká Británie/Londýn 26. 4. – 1. 5. 2006 (zasedání „Endangered Archives Programme Advisory Panel“ (komise pro hodnocení projektů v rámci Programu na záchranu ohrožených archivních fondů při Lisbeth Rusing Charitable Fund); konzultace v rámci projektu „Economic Mentalitis of Czech Peasants, 1550–1750“ (Univerzita Cambridge))

PhDr. Pazderová Alena, Mgr. Křečková Jitka

Rakousko/Vídeň 31. 5. – 1. 6. 2006 (účast na zasedání účastníků projektu digitalizace církevních listin „Monasterium“ konaném v archivu Haus-, Hof- und Staatsarchiv ve Vídni)

PhDr. Sedláčková Helena

Itálie/Bolzano 6. – 12. 6. 2006 (účast na zasedání mezinárodní sfragistické komise při Mezinárodní archivní radě)

Ing. Paulusová Hana

Skotsko/Edinburgh 26. – 30. 7. 2006 (účast na páté mezinárodní konferenci IPC a současně první mezinárodní konferenci skupiny Book&Paper organizace The Institute of Conservation (ICON))

Dr. Ing. Ďurovič Michal, Nováček Dušan, Zajačiková Zuzana

Irák/Irbil 15. 6. – 7. 7. 2006 (Spolupráce na zprovoznění restaurátorského pracoviště v Irbilu)

PhDr. Kalina Tomáš, Ing. Kunt Miroslav

SR/Bratislava 26. – 30. 6. 2006 (výměna zkušeností z oblasti předarchivní péče, informace k problematice elektronických dokumentů)

PaedDr. Brom Bohumír

Slovensko/Levoča 19. – 22. 6. 2006 (10. archivní dny v SR (ve spolupráci s Českou archivní společností))

Mgr. Křečková Jitka

Maďarsko/Budapešť 10. – 12. 9. 2006 (návštěva františkánských klášterů v Maďarsku, prohlídka výstavy o sv. Janu Kapistránovi ve Vojenském muzeu v Budapešti v souvislosti s koordinací evropského projektu digitalizace církevních listin „Monasterium“).

PhDr. Pažout Jaroslav

SRN/ Berlin 20. – 26. 9. 2006 (výzkum dokumentů ve Spolkovém archivu vztahujícím se k nacistické politice v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1943–1945)

Mgr. Vojáček Milan, Blodigová Alexandra

Rumunsko/Timisoara 28. 9. – 4. 10. 2006 (výzkum bohemikálních písemností ve fondech rumunských státních archivů, průzkum písemných dokumentů české menšiny v Rumunsku)

Mgr. Machková Zora

Francie/Paříž 8. – 14. 10. 2006 (dokončení akvizice fondu Karel Bartošek a průzkum archivu Sokol Paříž)

PhDr. Gregorovičová Eva

Itálie/Florencie 26. 9. – 13. 10. 2006 (průzkum vztahů mezi fondem Rodinný archiv toskánských Habsburků a fondy Státního archivu ve Florencii)

PhDr. Pazderová Alena

Itálie/Rím 6. – 30. 10. 2006 (výzkum bohemik v Archivio di Stato Roma s ohledem na edici korespondence papežského nuncia v Praze Cesare Speciana v 1592–98, kolace textů edice Specianovy nunciatury z let 1592–93 ve Vatikánském tajném archivu, studium fondů rukopisného oddělení Vatikánské knihovny)

PhDr. Kalina Tomáš, Ing. Miroslav Kunt

SRN/Berlín 9. – 13. 10. 2006 (konzultace předarchivní péče, fungování správního archivu, dlouhodobé ukládání elektronických dokumentů)

Mgr. Vojáček Milan, Mgr. Koláčný Jaroslav

Rakousko/Vídeň 9. – 20. 10. 2006 (výzkum bohemikálních písemností ve fondech Rak. státního archivu do roku 1918 pro přípravu „Průvodce“)

PhDr. Krlín Jan PhD.

Slovinsko/Lublaň 8. – 14. 10. 2006 (výzkum bohemik týkajících se období kolem 1. světové války v materiálech bývalých rakouských ministerstev předaných Slovinsku)

Mgr. Kahuda Jan

SRN/Koblentz 15. – 22. 10. 2006 (heuristika v Landeshauptstaatsarchiv Koblenz vztahující se k historii rodu Metternichů pro zpracování fondu Národního archivu)

Dr. Ing. Ďurovič Michal

Itálie/Florence 8. – 10. 11. 2006 (účast na konferenci ARCHIVI SOMMERSI (následky povodní))

PhDr. Pazderová Alena

Itálie/Milán 26. 11. – 3. 12. 2006 (kolace textů edice Specianovy nunciatury z let 1592–1593 v Ambrosiánské knihovně v Miláně)

Ing. Paulusová Hana, Straka Roman

Polsko/Varšava, Krakov 20. – 24. 11. 2006 (návštěva restaurátorského pracoviště a sekce hromadného odkyselování Národní knihovny ve Varšavě a Jagellonské univerzitní knihovny v Krakově)

PhDr. Kokošková Zdeňka

SRN/Berlín 18. – 24. 11. 2006 (vládní projekt Dokumentace osudů aktivních odpůrců nacismu, Nacistická okupační politika v Protektorátu Čechy a Morava 1943–1945)

Vědecký výzkum**Elektronické dokumenty**

Vědecký výzkum byl hlavní náplní pracoviště pro dlouhodobé ukládání dokumentů úseku informatiky 5. oddělení. Hlavním úkolem v roce 2006 byla příprava zadávací dokumentace projektu a vypsání soutěže na dodavatele projektu. Ze zástupců mimo archiv (ministerstva, archivní správa, Česká národní banka, Relsie, s.r.o.) byla ustavena přípravná skupina, která průběžně konzultovala zadávací dokumentaci a někteří její členové byli jmenováni i do hodnotící komise nabídek. Skupina měla k dispozici řadu materiálů připravených úsekem informatiky, mj. souhrn „Dlouhodobé uchovávání elektronických (digitálních) dokumentů v zahraničí“.

Národní archiv dne 27. 9. 2006 vypsál veřejnou zakázku na vytvoření projektu pracoviště pro dlouhodobé ukládání a zpřístupňování dokumentů v digitální podobě (digitální archiv). Úkolem dodavatele má být vypracování studie proveditelnosti, která bude následně použita při budování digitálního archivu v rámci nového veřejného zadání. Zadávací řízení proběhlo formou zjednodušeného podlimitního řízení. Byl osloven vybraný okruh potenciálních dodavatelů (15) a dokumentace i s výzvou zveřejněna na internetových stránkách. Pro formální nedostatky všech nabídek musela však být soutěž zrušena a bude v lednu 2007 opakována na základě mírně upravené zadávací dokumentace a ve formě otevřeného výběrového řízení.

Z ostatních prací je potřeba zmínit spolupráci s Ministerstvem informatiky, pro které úsek zpracoval zadání projektu výzkumu a vývoje „Dlouhodobé uchovávání elektronických dokumentů se zaručeným elektronickým podpisem“. Pracovník úseku se zúčastnil též práce hodnotitelské komise, archiv by měl mít první průběžnou zprávu k dispozici v únoru 2007.

Razantně přibýlo konzultací s různými úřady i firmami týkajícími se elektronické spisové služby a ukládání elektronických dokumentů. Tak se např. dva pracovníci zúčastnili s přednáškou zákaznického dne firmy Gordic, byla připravena analýza řešení ukládání e-mailů pro Vojenský ústřední archiv aj. Miroslav Kunt se podílel na práci skupiny pro přípravu elektronické spisové služby Ministerstva vnitra. Bohumil Chalupa pracovně přeložil normu ISO 15489 Record management, Miroslav Kunt a Karel Koucký vytvořili překlad popisu datové struktury pro výměnu elektronických spisů v oblasti justice z německého projektu DOMEA. Intenzivní byla účast na konferencích.

Historie, pomocné vědy historické, dějiny správy

Pokračovaly práce v rámci projektu „Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století“ financovaného z grantu GA ČR (řešitel Milan Vojáček). Proběhla dvoudenní mezinárodní vědecká konference, byl připraven sborník z konference. Probíhá přepis rukopisu Zápisů M. Červinkové-Riegrové, další přípravné ediční práce a heuristika.

Spolupracovali jsme s Terezínskou iniciativou při přípravě materiálu ke skenování dokumentů osob postižených holocaustem.

Někteří pracovníci, především 3. a 4. oddělení, se zapojili do projektu Dokumentace osudů aktivních odpůrců nacismu, kteří byli po skončení druhé světové války postiženi v souvislosti s opatřeními uplatňovanými v Československu proti tzv. nepřátelskému obyvatelstvu ve smyslu usnesení vlády České republiky č. 1081 ze dne 24. 8. 2005, zadaného Ministerstvem zahraničních věcí. Byly prováděny rešerše ve fondech Národního archivu, Archivu KPR, Archivu BS MV, VHA - VÚA, Archivu MZV a Archivu ČSSD, v zahraničí pak ve Spolkovém archivu v Berlíně, Zemském archivu v Berlíně, Zemském archivu Braniborska v Berlíně a v Archivu Ministerstva zahraničí SRN. Byly zahájeny přípravy na soupisu právních předpisů (Helena Nováčková), tématickém soupisu z fondu MV-NR (Jaroslav Pažout: sign. B 2111 – Korespondence s OSK a ONV, Alena Skípalová: sign. VII R – repatriace a reemigrace), edici dokumentů pro veřejnost (Zdena Kokošková) a výběru dokumentů určených pro přípravu putovní výstavy. Středoškoláci přepisovali dobové seznamy německých antifašistů z jednotlivých fondů Národního archivu; po revizi byly předávány Jiřímu Bernasovi, který je importoval do databáze (vlastní databázi vytvořil po stránce technické). Dne 13. – 15. listopadu se konala v Ústí nad Labem mezinárodní konference v rámci zmíněného vládního projektu č. 1081/2005 s názvem ...i oni byli proti. Zdena Kokošková a Alena Nosková vystoupily s referátem na téma Archivní prameny vrcholných státních a politických orgánů ČR k pro-

blematicke osudů německých antifašistů a zajišťování realizace usnesení vlády č. 1081 z 24. 8. 2005.

V roce 2006 dokončovali Zdena Kokošková a Jaroslav Pažout grant Nationalistická okupační politika v Protektorátu Čechy a Morava 1943–1945 (edice dokumentů), který je společným projektem Národního archivu a Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR.

Helena Nováčková a Ivan Šťovíček připravili k tisku ve spolupráci s Ústavem mezinárodních vztahů a Historickým ústavem AV ČR edici Dokumenty čs. zahraniční politiky (1940–41), svazek č. 1 (červen 1940–duben 1941).

Alexandra Blodigová a Jaroslav Bubeník pokračovali ve spolupráci na grantovém úkolu GA ČR Český tisk v době protektorátu (řešitelka Barbara Köpplová). Dále se podíleli na projektu Centra mediálních studií FSV UK, jehož cílem je vydání slovníku významných novinářských osobností. Slovník byl závěrem roku dokončen a odevzdán do nakladatelství. Alexandra Blodigová se zapojila do projektu občanského sdružení Nezávislá knihovna a čítárna Libri prohibiti Zahraniční krajanské tisky.

Bohumír Brom spolupracoval na mezinárodním projektu (řešitel Eduard Kubů) Cold War and Neutrality: East – West Economic Relations in Europe, v rámci něhož připravil společně s E. Kubů příspěvek přednesený na Světovém kongresu hospodářských historiků v Helsinkách s názvem „Role čs. obchodu s neutrálními zeměmi v období gradující studené války 1949–1953“. Pokračovala spolupráce s Kabinetem dokumentace a historie Institutu vzdělávání vězeňské služby ČR (Alena Šimánková, Lucie Gaberdénová), s Národním zemědělským muzeem (Jana Pšeničková - příprava odborných sborníků), s Českou křesťanskou akademií a zástupci Řecko-katolické církve (Alena Šimánková, Lucie Gaberdénová - podíl na publikované práci Mgr. Vojtěcha Vlčka týkající se politické perzekuce diecézních kněží a na připravované práci o politické perzekuci zástupců řádu redemptoristů A. D. Mandzáka), s Úřadem dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu (Alena Šimánková- příprava Sešitů 2 „Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918 – 1989“, doplněné vydání).

Péče o fyzický stav archiválií

V roce 2006 byly řešeny pracovníky výzkumného úseku oddělení péče o fyzický stav archiválií (mnohdy ve spolupráci s restaurátory) následující výzkumné úkoly:

1. Vlastnosti kancelářského recyklovaného papíru.

Výsledky byly zpracovány do závěrečné zprávy a byly publikovány v Archivním časopise. Rovněž jsou k dispozici na webových stránkách NA.

2. Studium vlastností některých vybraných lepidel.

Úkol je dokončen. Zprávy jsou k dispozici v 10.oddělení.

3. Stanovení optimální koncentrace pracího a dezinfekčního prostředku při praní filmových pásů.

Úkol byl dokončen. Zpráva byla přednesena na 13. semináři restaurátorů a historiků v Třeboni.

4. Studium vytvrzení plísněmi poškozené fotografické želatiny.

Úkol byl dokončen, zpráva byla přednesena na 13. semináři restaurátorů a historiků v Třeboni.

5. Studium enzymatické aktivity plísní izolovaných v archivních depozitářích.

Probíhá sběr a izolace typických plísní, u kterých jsou hodnoceny jejich schopnosti enzymaticky poškozovat archiválie.

6. Studium metody hromadného odkyselování papíru metodou CSC BOOK SAVER.

Výsledky byly zveřejněny na 13. semináři restaurátorů a historiků v Třeboni.

7. Vlastnosti azobarviv používaných pro barvení papíru.

Úkol byl dokončen. Zpráva je k dispozici v 10.oddělení.

8. Studium vlivu mikrovlnného sušení na fyzikálně-chemické a mikrobiologické vlastnosti různých druhů papíru.

Úkol byl dokončen. Výsledky byly publikovány společně s ing.Hájkem, autorem technologie mikrovlnného sušení v srpnu 2006 na mezinárodní konferenci v Budapešti.

9. Vlastnosti fixačního prostředku „Protecting spray 680.

Závěrečná zpráva je přístupna na webových stránkách NA.

10. Vlastnosti kancelářských papírů -kopírovací papír SKY Laser a multifunkční papír EFFECTO.

Ověření mechanických, chemických a optických vlastností papírů. Závěrečné zprávy jsou k dispozici v 10.oddělení.

11. Analýza železozalových inkoustů a barevné vrstvy fondů Desek zemských a Desek dvorských pomocí rentgenfluorescence.

Průzkum prvkového složení inkoustů a pigmentů z fondu desek zemských a desek dvorských. Práce probíhala ve spolupráci s FJFI, ČVUT v Praze. Výsledky byly zveřejněny na 13. semináři restaurátorů a historiků v Třeboni. Zprávy budou k dispozici v 1. a 10. oddělení archivu. Jeden výtisk bude předán Katedře dozimetrie a aplikace ionizujícího záření FJFI ČVUT v Praze.

12. Čištění a restaurování skleněných negativů.

Úkol byl dokončen a prezentován na 13. semináři restaurátorů a historiků.

13. Vliv viditelného světla na archiválie.

Tato práce je řešena v rámci několikaletého PSG studia na Ústavu chemické technologie restaurování památek VŠCHT Praha. V roce 2007 by měly být experimenty ukončeny a sepsána doktorská práce.

Pedagogická činnost

Počátkem roku pokračovala výuka pro studenty archivnictví FF UK na základě smlouvy mezi Národním archivem a katedrou pomocných věd historických a archivního studia FF UK (předměty Spisová služba, předarchivní péče a výběr archiválií; Seminář ke zpřístupňování archiválií; Archivní provoz a technika a Archivní legislativa). Na výuce se podíleli pracovníci téměř všech oddělení. Některé z přednášek byly zařazeny rovněž do archivního kurzu konaného na půdě Národního archivu na jaře 2006. Spolupráce spočívala i ve zpracování osobních fondů či podílem v rámci ročníkové práce na indexaci policejních přihlášek. Dále jsme se účastnili přednášek pro studenty FAMU. Rektorát FAMU uvažuje o rozšíření vzájemné spolupráce v příštím roce.

Pracovníci oddělení péče o fyzický stav archiválií se podíleli na výuce studentů Střední průmyslové školy grafické v Praze, Ústavu chemické technologie restaurování památek VŠCHT v Praze, Ústavu historických věd Pedagogické fakulty Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové a Střední škole elektrotechniky a strojírenství - obor knihař.

Fyzický stav archiválií

Průběžně probíhaly průzkumy fyzického a mikrobiologického stavu fondů dle požadavků správců. Bylo provedeno 446 mikrobiologických stěrů stěrů, u pozitivních nálezů byla provedena identifikace mikroorganismů.

Uskutečnilo se 107 stěrů u povodňových materiálů (zde bylo prováděno širší spektrum analýz, včetně identifikace bakterií).

Mikrobiologická laboratoř zajišťovala i individuální dezinfekce jednotlivých archiválií, které neprošly etylenoxidovou komorou (fotografie, jednotlivé knihy). Celkem bylo vydezinfikováno 8 archivních krabic.

Oddělení péče o fyzický stav archiválií zajišťovalo přejímání vysušených povodňových archiválií od firmy Belfor k dezinfekci (měření rovnovážné vlhkosti) a předávání archiválií po dezinfekci (mikrobiologické stěry) jednotlivým ministerstvům podle schváleného harmonogramu. Vedlo též kompletní předávací dokumentaci.

Analytickou metodou dle ČSN ISO 417 - Stanovení zbytkového thiosíranu ve zpracovaných fotografických materiálech metodou s methylenovou modří – je průběžně sledována kvalita zhotovených bezpečnostních mikrofilmů.

Dále byly provedeny a vyhodnoceny mikrobiologické stěry pro následující organizace: Státní oblastní archiv Třeboň, Státní okresní archiv Hodonín, Státní okresní archiv Chrudim, Státní okresní archiv Kutná Hora, Státní okresní archiv Brno - venkov (Rajhrad), Vojenský ústřední archiv, Archiv Kanceláře prezidenta republiky, Archiv hl. m. Prahy, Národní lékařská knihovna, Vědecká knihovna Olomouc, Národní muzeum, Muzeum hudby, Židovské muzeum v Praze, Pedagogické muzeum v Praze, Památník písemnictví, České muzeum výtvarných umění, Regionální muzeum v Chrudimi, Ústav dějin umění AV ČR, Památník Lidice, Fakulta restaurování Univerzity Pardubice.

Mikrografie

Bezpečnostní snímkování probíhalo podle plánu schváleného na konci roku 2005. Snímkování, v tabulce posledního uvedeného archivního souboru (Pomocný výbor pro uprchlíky v Paříži), provádí pracovnice Muzea Holocaustu.

V roce 2006 bylo zahájeno bezpečnostní snímkování originálů protokolů schůzí vlád 1. československé republiky uložených v archivním fondu Prezidium ministerské rady.

Práce na evidenci a kontrole bezpečnostních kopií archiválií jsou dlouhodobé, probíhají z 50% ručně – vedením přírůstkových knih a karet a ze zbývajících 50% v textovém editoru, kdy jsou vytvářeny tabulky přehledů a konsignace. U nově zavedených bezpečnostních negativů jsme zrušili ruční evidenci – tedy vedení přírůstkové knihy a využíváme opět

textový editor, který nám však neumožňuje pořizovat potřebné výstupní sestavy.

K negativům jsou průběžně pořizovány náhledy v analogové nebo v digitální podobě (Fotoarchiv K.H. Franka, LEICA – k poslední uvedenému bylo zhotoveno 2223 ks náhledových zvětšenin).

Digitalizace

Bylo navázáno na digitalizační práce na fondu Stabilní katastr-indikační skici zahájené koncem roce 2005. V uplynulém roce bylo připraveno k digitalizaci 336 kartonů (součástí přípravy byly evidenční práce a vytřídění skic k restaurování), zdigitalizováno bylo 258 kartonů, z nichž bylo pořizováno 29 000 ks skenů. Zbýlých 78 kartonů IS (cca 9000 skenů) je připraveno k okamžité digitalizaci.

V rámci mezinárodního projektu Monasterium, podporovaného EU v rámci programu Culture 2000, úspěšně proběhlo zabezpečení a realizace digitalizace 6 098 ks církevních listin do r. 1526 (fond Archivy zrušených klášterů 1 752 ks, Augustiniáni 129 ks, Benediktini Břevnov 258 ks, Benediktini Emauzy 2 ks, Dominikáni 46 ks, Františkáni 174 ks, Kapucíni 3 ks, Křižovníci s červenou hvězdou 551 ks, Maltézští rytíři 2 489 ks, Premonstráti 224 ks, Archiv pražského arcibiskupství 67 ks, Kapitula vyšehradská 400 ks, Kapitula Všech svatých 3 ks). Kromě církevních listin bylo zdigitalizováno dalších 1020 ks z různých fondů zemské, politické a finanční správy (Finanční prokuratura 75 ks, České gubernium 885 ks, Desky zemské 27 ks, Česká dvorská komora 29 ks, České oddělení dvorské komory 4 ks). Celkem bylo v r. 2006 zdigitalizováno 7 118 ks listin. Ve dnech 22. – 23. 11. 2006 se uskutečnilo v budově 1. oddělení pracovní zasedání projektu Konsortium-Monasterium, na němž byly vyhodnoceny výsledky digitalizačních prací a hlavní gestor projektu dr. Thomas Aigner poděkoval pracovníkům oddělení za nadstandardní součinnost. Vedení projektu Monasterium pověřilo v červnu 2006 dr. Pazderovou a mgr. Křečkovou (gestorky projektu v NA) gescí projektu v archivech ČR.

V roce 2006 došlo k výraznému posunu a velmi úspěšně se rozvíjí i projekt digitalizace policejních konskripcí. Ve dvou etapách bylo na internetu zpřístupněno 108 kartonů tj. cca 100 000 přihlášek (písmena A-Engelhart). V roce 2006 bylo nasnímáno 100 kartonů (cca 100 000 ks) konskripcí a indexováno 92 kartonů (cca 90 000 ks). Pracovnice 2. oddělení se významně podílí i na přípravě přihlášek k digitalizaci – připravuje pouze konkrétní přihlášky k rozlepení, následně je řadí zpět do kartonů. Projekt bude i v roce 2007 patřit k významným činnostem 2. oddělení.

Konzervace a restaurování

Práce související s odstraňováním následků povodní z roku 2002 pokračovaly postupným naplňováním usnesení vlády ČR číslo 216 z března 2003. Vysušování zmražených dokumentů firmou Belfor s. r. o. a jejich předávání k dezinfekci do Národního archivu po celý rok probíhalo bez problémů. V polovině roku 2006 byly připraveny na základě podepsané rámcové Dohody o spolupráci při konzervaci a restaurování dokumentů zasažených povodněmi v roce 2002 prováděcí dohody o restaurování. Tyto dohody byly předány v srpnu 2006 Městskému soudu v Praze a v listopadu Ministerstvu zemědělství, Ministerstvu průmyslu a obchodu a Českému statistickému úřadu. Po zapracování připomínek byly dohody ze strany Národního archivu podepsány, ale do dnešního dne nebyly podepsány partnerskými stranami. I přes tuto zatím nepříznivou situaci Národní archiv rozhodl v listopadu 2006 zahájit restaurování soudních spisů Státního soudu Praha, které byly postiženy ve spisovně Městského soudu v Praze-Troji.

Dne 28. 7. 2004 schválila vláda ČR v návaznosti na jednání mezi ministerstvy kultury České republiky a Iráku usnesením č. 757 návrh programu Pomoci obnově dědictví Irácké republiky. V první fázi z prostředků věnovaných na konkrétní projekty tohoto programu bylo v Institutu konzervátorských a restaurátorských technik v Litomyšli a následně i v Národním archivu koncem roku 2004 vyškoleno dvanáct iráckých restaurátorů a vybudováno nové mikrografické pracoviště v Irácké národní knihovně a archivu v Bagdádu. Druhá fáze pomoci se uskutečnila v roce 2006 na základě vládního usnesení č. 1519 z 23. listopadu 2005 k návrhu na poskytnutí peněžitých darů v rámci Programu pomoci obnově kulturního dědictví Irácké republiky a spočívala ve vybavení specializovaného pracoviště na restaurování a konzervování knih a archiválií a v zajištění odborného kursu zaměřeného na praktické restaurátorské techniky využitelné pro záchranu cenných archivních fondů. Vzhledem k velmi napjaté bezpečnostní situaci v Iráku proběhly práce související s přípravou restaurátorského pracoviště a zprovozněním jednotlivých konzervátorských technologií v knihovně Salahddinovy univerzity v Irbilu v autonomní oblasti iráckého Kurdistanu. Společnost Gema Art Group a.s na základě projektu, který vypracovali odborníci z Oddělení péče o fyzický stav archiválií Národního archivu v Praze, kompletně vybavila konzervátorské a restaurátorské pracoviště a zajistila i jeho dodávku přímo na místo kursu. Kurz pod vedením Michala Ďuroviče z Národního archivu proběhl v měsících červnu a červenci. Dalšími lektory kursu byli Zuzana Zajačiková (Národní archiv), Dušan Nováček (Národní archiv), Jiří Vnouček (Dánská královská knihovna Kodaň), Zuzana Švarcová (Národní technické muzeum Praha) a Zbyněk Heřmánek (Národní technické muzeum Praha).

Ve dnech 29. 5. až 2. 6. proběhlo na základě pozvání Národního archivu zasedání Committee on Preservation of Archives in Temperate Climates, které se zaměřilo především na dopracování společného materiálu Guidelines on Exhibiting Archival Materials. Doprovodným programem zasedání komise byl jednodenní seminář, který organizoval Národní archiv ve spolupráci s Národním technickým muzeem. Na tento seminář navazoval druhý den workshop. Seminář byl zaměřen na konzervování a restaurování vodou poškozených archivních a knihovních dokumentů s důrazem na fotografické materiály. Na tento seminář by byli kromě členů komise pozváni přední evropští odborníci na konzervování fotografických materiálů Bertrand Lavédrine z Francie a Clara von Waldhausen z Holandska, která vedla zmíněný workshop. Jejich vystoupení bylo doplněno o praktické zkušenosti členů komise a českých restaurátorů. Následovaly exkurze v Národním technickém muzeu (vysoušecí pracoviště), Národním archivu, Národní knihovně a vysoušecím pracovišti firmy Belfor v Jirnech.

Za významný počin minulého roku lze považovat spolupráci s Katedrou dozimentrie a aplikace ionizujícího záření Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT při identifikaci pigmentů a inkoustů pomocí rentgenfluorescence. Tato spolupráce by zaměřena především na důkladný průzkum prvkového složení železagalových inkoustů rukopisů českých Desek zemských a Desek dvorských a pigmentů.

V únoru 2006 byla podepsána mezi Národním archívem a Královskou kanonií premonstrátů na Strahově Dohoda o součinnosti při realizaci konzervátorských prací, na jejímž základě byla zahájena systematická konzervace 580 listin a pečeti, které jsou uloženy v Národním archivu.

Získané zkušenosti z výstavby nové budovy Národního archivu byly formou konzultací, osobních návštěv, účastí na jednáních a kontrolních dnech předávány kolegům z Moravského zemského archivu, který se v současné době staví v Brně. Pro tuto stavbu byla vypracována řada posudků na dodavatele některých technologií a materiálů.

První týden v srpnu proběhl v Třeboni tradiční již XIII. Seminář restaurátorů a historiků. Seminář byl organizován pracovníky 10. oddělení a zúčastnilo se ho přibližně 200 účastníků, kolegové zde vystoupili s třinácti příspěvky.

Obě restaurátorská pracoviště pokračovala systematickým restaurováním archiválií podle schváleného plánu, který byl operativně doplňován dle potřeby (restaurátorské zásahy probíhaly zejm. ve fondech Řád maltézských rytířů, Řád křižovníků, Řád piaristů, Řád redemptoristů, Desky zemské, Řád premonstrátů, Nová manipulace, Lužické spisy, Rodinný archiv Metternichů, Archiv České koruny, Národní výbor 1848, Rodinný

archiv toskánských Habsburků, Ředitelství státních lesů a statků Praha, restaurování fotografií).

V létě byla provedena kontrola fyzického stavu dosud usušených spisů Ministerstva zemědělství, Ministerstva průmyslu a obchodu, Městského soudu Praha a Českého statistického úřadu. Byl proveden odhad množství archiválií, které bude nutno restaurovat, upřesněny kalkulace nákladů na restaurování pro jednotlivé typy archivních materiálů a od 1. 11. 2006 byly zahájeny restaurátorské práce a dosud byly konzervovány a restaurovány následující spisy z fondu Státní soud Praha.

Knihovna

Knihovna Národního archivu plnila v roce 2006 úkoly v oblasti péče o historické knihovní fondy a sbírky, svěřené jí do správy, a v oblasti tvorby oborově zaměřeného knihovního fondu. Knihovna Národního archivu působila a působí dle §13 zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, jako základní knihovna se specializovaným fondem.

V oblasti vědecké a odborné činnosti byla opět velká pozornost věnována průzkumu bohemik (starým tiskům a tiskům 19. a 1. pol. 20. století) – všem typům a druhům dokumentů (především seriálům a vzácným monografiím, úřednímu a neoficiálnímu tisku, učebnicím, ad.) jak ve vlastních dílčích historických knihovnických fondech knihovny, tak v odborných knihovnách z příbuzných vědních oborů.

Průzkum byl opět zaměřen nejen směrem ke způsobům zpracování a zpřístupnění těchto dokumentů knihovnickými systémy používanými v knihovně archivu a ke zpracování přehledu fyzického stavu dokumentů v rámci dokumentů NA, tj. dlouhodobých plánů bezpečnostního snímkování (a digitalizace) a restaurace a konzervace archiválií (a knihovnických dokumentů) Národního archivu, ale zaměřil se i na využití výsledku průzkumu pro přípravu podkladů a vlastní zpracování dokumentace pro podání žádosti o poskytnutí dotací v rámci výběrového řízení v programu Veřejné informační služby knihoven (VISK) vyhlášeného Ministerstvem kultury pro rok 2006 (granty byly přiděleny a v roce 2006 úspěšně řešeny) a pro rok 2007 - a to v podprogramech VISK 6 – národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica a VISK 7 – národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru s názvy projektů „Zámecká knihovna Valdštejnů na zámku v Doksech – signatura A 75 – letáky o třicetileté válce“ a „Sibiřské tisky“ – tj. projektu kompletního reformáto-

vání seriálových tiskovin (novin a časopisů) tištěných v Rusku během let 1914–1920 a pro československé legie na Rusi – a pro případnou spolupráci knihovny Národního archivu na dalších národních projektech.

Velký blok času byl i v roce 2006 věnován redakci katalogů, která v některých případech zároveň probíhá i jako příprava katalogů ke skenování a k indexaci záznamů, za účelem připojení jejich elektronické verze v podobě „Obrázkových katalogů“ do vyhledávání v prostředí RELIEF na Intranetu knihovny NA (tj. na Intranetu NA a s výhledem roku 2007 již i na internetu na WWW NA) – a ve většině případů pak probíhá formou průběžné péče o katalogy nebo formou jednorázových redakčních akcí (katalogy příručních knihoven, předmětové klasické katalogy a katalogy seriálů k dílčím fondům knihovny NA, atd.) .

Zpracovávání dílčích fondů knihovny bylo opět spojeno s rozбором fondů a sbírek (Knih. Piaristická, Sběrka novin, Knih. Svazu protifašistických bojovníků, Knih. Kybalova, Knih. Valdštejská a fondu Mediatéka knihovny NA).

K 31. 12. 2006 spravuje knihovna Národního archivu celkem 483061 knihovních jednotek, za rok 2006 bylo registrováno 2615 přírůstků, zpracováno 12233 katalogizačních záznamů a knihovnu navštívilo 705 čtenářů.

Publikační činnost Národního archivu a jeho pracovníků za rok 2006

Anna Vindušková

Články a recenze

001

BACÍLKOVÁ, Bronislava : Ochrana depozitářů před biologickými škůdci.
In: Depozitáře – obecné zásady : seminář STOP 2006. – Praha :
Společnost pro technologie ochrany památek, 2006, S. 16–19.

002

BACÍLKOVÁ, Bronislava :
Study on the Effect of Butanol Vapours and other Alcohols on Fungi.
In: Restaurator. – Vol. 27, Nr. 3 (2006), S. 186–199.

003

BARSANTI, Danilo : Mezi Pisou a Prahou : Řád svatého Štěpána v
Čechách / překlad Eva Gregorovičová.
In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 143–184.

004

BARTŮŠEK, Václav : [Benešov].
In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 4 (2006), S. 328.
Rec na: Benešov / Eva Procházková. – Praha – Litomyšl : Paseka, 2005.
– 84 s., 159 čb. fotogr.

005

BARTŮŠEK, Václav : [Encyklopedie hradišť v Čechách].
In: Středočes. Sbor. hist. – Sv. 28–29 (2002–2003 (2005)), S. 188.
Rec na: Encyklopedie hradišť v Čechách / Vladimír Čtverák, Michal
Lutovský, Miloslav Slabina, Lubor Smejtek. – Praha : Libri, 2003. – 432 s.

006

BARTŮŠEK, Václav : [Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních
společností katolické církve v českých zemích].
In: Středočes. Sbor. hist. – Sv. 28–29 (2002–2003 (2005)), S. 188–189.
Rec na: Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické
církve v českých zemích. Díl 1–2, Řády rytířské a křižovníci. Řeholní
kanovníci / Milan M. Buben. – Praha : Libri, 2002. – 2 sv. (215 s., 164 s.)

007

BARTUŠEK, Václav : [Kladsko].

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 4 (2006), S. 323–324.

Rec na: Kladsko : proměny středoevropského regionu : historický atlas. III., CD-ROM / Ondřej Felcman, Eva Semotanová. – Praha – Hradec Králové : Historický ústav AV ČR – Univerzita Hradec Králové, 2005. – 194 s., 8 obr. v textu, 2 obr. příl., 51 map. I .

008

BARTUŠEK, Václav : [Latinská a česká literatura na pomezí Čech, Moravy a Slezska].

In: Středočes. Sbor. hist. – Sv. 28–29 (2002–2003 (2005)), S. 200.

Rec na: Latinská a česká literatura na pomezí Čech, Moravy a Slezska / Josef Tříška. – Litomyšl, 2002. – 258 s.

009

BARTUŠEK, Václav : [Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech].

In: Středočes. Sbor. hist. – Sv. 28–29 (2002–2003 (2005)), S. 190–191.

Rec na: Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech. Díl 1, A–M / Jiří Úlovec. – Praha : Libri, 2003. – 504 s., obr. v textu

010

BARTUŠEK, Václav : [Osudy moravské církve v 18. století].

In: Středočes. Sbor. hist. – Sv. 28–29 (2002–2003 (2005)), S. 199.

Rec na: Osudy moravské církve v 18. století. Díl 2 / Rudolf Zuber. – Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2003. – 605 s.

011

BARTUŠEK, Václav : [Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice].

In: Knihovna. – Roč. 16, č. 2 (2005), S. 105.

Rec na: Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice / Marie Tošnerová a kol. – Praha : Archiv Akademie věd, Komise pro soupis a studium rukopisů, 2004. – 720 s., 93 bar. fotogr.

012

BARTUŠEK, Václav : [Sázavsko].

In: Středočes. Sbor. hist. – Sv. 28–29 (2002–2003 (2005)), S. 212–215.

Rec na: Sázavsko : historie, tradice a současnost. Sv. 1–10. – Praha : Aven, 1993–2003.

013

BARTUŠEK, Václav : [Sborník vlastivědných prací z Podblanicka. Sv. 42].

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 1 (2006), S. 60.

Rec na: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka. Sv. 42. – Benešov : Státní okresní archiv Benešov, 2002. – 284 s.

014

BARTŮŠEK, Václav : [Slovník pro historiky a návštěvníky archivů].

In: Knihovna. – Roč. 16, č. 2 (2005), S. 105–106.

Rec na: Slovník pro historiky a návštěvníky archivů / Václav Rameš.
– Praha : Libri, 2005. – 432 s.

015

BARTŮŠEK, Václav : [Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku].

In: Středočes. Sbor. hist. – Sv. 28–29 (2002–2003 (2005)), S. 191–192.

Rec na: Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 1–3 / Hana Hlušíčková a kol. – Praha : Libri, 2001–2003.

016

BARTŮŠEK, Václav : [Tiskařská bohemika ze 16.–18. století ve Vatikánské knihovně a v knihovně Angelice v Římě].

In: Středočes. Sbor. hist. – Sv. 28–29 (2002–2003 (2005)), S. 200–201.

Rec na: Tiskařská bohemika ze 16.–18. století ve Vatikánské knihovně a v knihovně Angelice v Římě / Hana Beránková. – Praha : Knihovna Akademie věd ČR, 2002. – 419 s.

017

BARTŮŠEK, Václav : [Z Českého ráje a Podkrkonoší].

In: Středočes. Sbor. hist. – Sv. 28–29 (2002–2003 (2005)), S. 215–216.

Rec na: Z Českého ráje a Podkrkonoší. Sv. 1–16. – Semily : Státní oblastní archiv v Litoměřicích – Státní okresní archiv Semily, 1988–2003.

018

BARTŮŠEK, Václav : Architekti, stavitelé a zedníci na Benešovsku.

In: Jiskra. – Roč. 47, č. 7 (15.2.2006), S. 3.

019

BARTŮŠEK, Václav : Benešovské gymnázium v prvním období své existence (1703–1778).

In: Sbor. vlastivěd. Pr. Podblanicka. – Sv. 43 (2003 (2005)), S. 37–116.

020

BARTŮŠEK, Václav : Co se můžeme dočíst o podblanických klášterech a o jedné vraždě před 375 lety.

In: Jiskra. – Roč. 47, č. 45 (8.11.2006), S. 3.

Rec na: Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. Díl 1–3 / Milan M. Buben. – Praha : Libri, 2002–2006

021

BARTUŠEK, Václav : Co znamenal listopad pro piaristy nejen v Benešově.
In: Jiskra. – Roč. 47, č. 44 (1.11.2006), S. 3.

022

BARTUŠEK, Václav : Dějiny v datech a dějiny národů.

In: Jiskra. – Roč. 47, č. 52 (27.12.2006), S. 3.

Rec na: Dějiny zemí Koruny české v datech : dodatky říjen 1999
– červen 2006 / František Čapka. – Praha : Libri, 2006. – 125 s.

Rec na: Morava / František Čapka. – Praha : Libri, 2006. – 125 s.

023

BARTUŠEK, Václav : Drak Plíživák pomáhá běžcům.

In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 179.

024

BARTUŠEK, Václav : Drak zoceluje archivní běžce.

In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 181.

025

BARTUŠEK, Václav : Když staré knihy vyprávějí ...

In: Lilie. – Roč. 16, č. 2 (3.2.2006), S. 10.

Rec na: Když staré knihy vyprávějí : kulturně–historické obrázky nejen
z piaristické knihovny v Litomyšli / Oldřich Kašpar. – Litomyšl : Regionální
muzeum v Litomyšli, 2005.

026

BARTUŠEK, Václav : Kritický rok piaristického gymnázia 1705 (per
aspera ad astra).

In: Výroční zpráva Gymnázia Benešov za školní rok 2004/2005.

– Benešov : Gymnázium Benešov, [2006], S. 31–32.

027

BARTUŠEK, Václav : Lišily se barokní a klasicistní učebnice tvarem
nebo obsahem ? : několik postřehů na základě fondů knihovny NA
v Praze.

In: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy
a Slezska 2005 : architektura knihy (forma, obsah a jejich tvar) : sborník
z 14. odborné konference, Olomouc, 22.–23. listopadu 2005. – Brno
: Sdružení knihoven ČR : Vědecká knihovna v Olomouci, 2006, S.
161–175.

028

BARTŮŠEK, Václav : Nad seznamem studentů pražského piaristického gymnázia z roku 1778.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 31–88.

029

BARTŮŠEK, Václav : Osobnosti Podblanicka v Biografickém slovníku českých zemí – Bene–Bez.

In: Jiskra. – Roč. 47, č. 24 (14.6.2006), S. 3.

030

BARTŮŠEK, Václav : Z dalších smutných osudů památek na Podblanicku.

In: Jiskra. – Roč. 47, č. 13 (29.3.2006), S. 3.

Rec na: Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech. Díl 2, N–Ž. – Praha : Libri, 2005. – 761 s.

031

BENEŠOVÁ, Emilie : Dlouhodobý plán bezpečnostního snímkování fondů Národního archivu.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 654–661.

032

BLODIGOVÁ, Alexandra: České archiválie v Chorvatsku.

In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 110–120.

033

BLODIGOVÁ, Alexandra – KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan : Pátrání po originálu mnichovské dohody.

In: Lid. Nov. – Roč. 19, č. 233 (23.9.2006), S. III příl. Orientace.

034

BLODIGOVÁ, Alexandra : Poklady archivu Svazu Čechů v Chorvatsku.

In: Přehl. kult., lit. a škol. otázek. – Č. 24 (2006), S. 51–61.

035

BLODIGOVÁ, Alexandra : Sběrka Československé státní školy ve Velké Británii.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 644–646.

036

BROM, Bohumír : Der Zugang zu Quellen über tschechoslovakisch-österreichische Wirtschaftsbeziehungen zwischen 1945 und 1989 in tschechischen Archiven.

In: Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs. Sonderband 9, „Zarte Bande“: Österreich und die europäischen planwirtschaftlichen Länder / hrsg. von Gertrude Enderle-Burcel, Dieter Stiefel, Alice Teichova. – Wien : Österreichisches Staatsarchiv, Generaldirektion, 2006, S. 303–310.

037

BUBENÍK, Jaroslav : [Neveřejné úzkorozchodné dráhy v Čechách].

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 2 (2006), S. 164–166.

Rec na: Neveřejné úzkorozchodné dráhy v Čechách : soupisy z let 1909 a 1925–1930 / Miroslav Kunt, Tomáš Kalina. – 1. vyd. – Praha : Státní ústřední archiv, 2004. – 252 s.

038

ČUMLIVSKI, Denko : Archiv České koruny : součást státního pokladu Karla IV. / D.Č.

In: Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archivních dokumentech : 20. dubna – 21. května 2006, Národní archiv – Archivní areál Chodovec / autor výstavy, katalogu a prostor. řešení Denko Čumlivski. – Praha : Národní archiv, 2006, S. 9–20.

039

ČUMLIVSKI, Denko : K výstavě a katalogu.

In: Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archivních dokumentech : 20. dubna – 21. května 2006, Národní archiv – Archivní areál Chodovec / autor výstavy, katalogu a prostor. řešení Denko Čumlivski. – Praha : Národní archiv, 2006, S. 6–7.

040

ČUMLIVSKI, Denko : Katedrála sv. Víta, Karlštejn, chrám sv. Bartoloměje v Kolíně, Vlašský dvůr v Kutné Hoře v obrazové dokumentaci Národního archivu : [článek] / D.Č.

In: Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archivních dokumentech : 20. dubna – 21. května 2006, Národní archiv – Archivní areál Chodovec / autor výstavy, katalogu a prostor. řešení Denko Čumlivski. – Praha : Národní archiv, 2006, S. 61–81.

041

ČUMLIVSKI, Denko – ĎUROVIČ, Michal : Péče o fyzický stav archiválií v Národním archivu. / D.Č. a M.Ď.

In: Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archivních dokumentech : 20. dubna – 21. května 2006, Národní archiv – Archivní areál Chodovec / autor výstavy, katalogu a prostor. řešení Denko Čumlivski. – Praha : Národní archiv, 2006, S. 83.

042

ČUMLIVSKI, Denko : Unikáty českých středověkých archivů a registratur uložené v Národním archivu. / D.Č.

In: Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archivních dokumentech : 20. dubna – 21. května 2006, Národní archiv – Archivní areál Chodovec / autor výstavy, katalogu a prostor. řešení Denko Čumlivski. – Praha : Národní archiv, 2006, S. 21–42.

043

DRAŠAROVÁ, Eva : Národní archiv v roce 2005.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 551–599.

044

DRAŠAROVÁ, Eva : Úvodní slovo.

In: Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archivních dokumentech : 20. dubna – 21. května 2006, Národní archiv – Archivní areál Chodovec / autor výstavy, katalogu a prostor. řešení Denko Čumlivski. – Praha : Národní archiv, 2006, S. 5.

045

DRNOVCOVÁ–BARTOŠOVÁ, Hana – KOLÁČNÝ, Jaroslav : Soupis archivních pramenů k Tomáši Garriguovi Masarykovi a jeho rodině v Národním archivu.

In: Masaryk. Sbor. – Sv. 13 (2004–2006 (2006)), S. 399–433.

046

ĎUROVIČ, Michal – KŘEŠŤAN, Jiří : Archivy zahraničních Čechů: kam s nimi ? : (Ze zkušeností Národního archivu).

In: Morava viděna z vnějšku = Moravia from World Perspective. [Sv.] II, Výběr přednášek z 22. světového kongresu Československé společnosti pro vědy a umění, Univerzita Palackého v Olomouci, 26. června až 4. července 2004 / k vyd. přípr. Tomáš Motlíček & Miloslav Rechcigl, Jr. – Ostrava : Repronis, 2006, S. 393–398.

047

GOTTFRIED, Libor : Digitalizace indikačních skic stabilního katastru.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 678–684.

048

GOTTFRIED, Libor : Rukopis Pulkavovy kroniky z Národního archivu. / L.G.

In: Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archivních dokumentech : 20. dubna – 21. května 2006, Národní archiv – Archivní areál Chodovce / autor výstavy, katalogu a prostor. řešení Denko Čumlivski. – Praha : Národní archiv, 2006, S. 57–60.

049

GREGOROVÍČOVÁ, Eva : Per la biblioteca di Venceslao de Křižanov, professore nell'Universita di Praga nel Quattrocento.

In: Letteratura, verita e vita : studi in ricordo di Gorizio Viti / a cura di Paolo Viti. – Roma : Edizioni di Storia e Letteratura, 2005, S. 173–185.

050

GREGOROVÍČOVÁ, Eva : Rodinný archiv toskánských Habsburků : pramen k historii řádu Svatého Štěpána.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 91–141.

051

GREGOROVÍČOVÁ, Eva : Sbíрка fotografií v Rodinném archivu toskánských Habsburků.

In: Hist. Fotogr. – Roč. 6 (2006), S. 5–28.

052

GREGOROVÍČOVÁ, Eva : Sokol Paříž – významné depozitum Národního archivu v Praze.

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 1 (2006), S. 1–16.

053

GREGOROVÍČOVÁ, Eva : Život a dílo Ludvíka Salvátora : výstava z Rodinného archivu toskánských Habsburků.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 697–703.

054

54. HONCOVÁ, Jaroslava : Rozhovor s PhDr. ing. Jaroslavou Honcovou, CSc. / s dr. Honcovou rozmlouval Jan Kahuda

In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 122–125.

055

CHALOUPKOVÁ, Maria : Soutěž vzpomínkových, historických a dokumentačních prací ČSBS a NA.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 692–693.

056

JUNĚCOVÁ, Jiřina : Edice JZD.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 721–724.

Rec na: Zemědělské družstevnictví : kolektivizace zemědělství. – Praha : Státní ústřední archiv, 1995–2005.

057

JUNĚCOVÁ, Jiřina : Vzpomínka na dr. Josefa Křivku.

In: Posláním zemědělsko–lesnický archivář a agrární historik : in memoriam PhDr. Josefa Křivky, CSc / editoři Jana Pšeničková, Olga Roháčová, Jiří Šouša. – 1. vyd. – Praha : Spolek zemědělského muzea ve spolupráci s Národním zemědělským muzeem, 2006, S. 57.

058

KAHUDA, Jan : [Československý exil a krajanské hnutí ve Švýcarsku v letech 1945–1989.

In: Soudobé Děj. – Roč. 12, č. 3–4 (2005), S. 850–852.

Rec na: Československý exil a krajanské hnutí ve Švýcarsku v letech 1945–1989. Sv. 1, Od května 1945 do srpna 1968 / Miloš Trapl, Arnošt Skoupý, Miloš Kouřil. – Olomouc : Centrum pro československá exilová studia při katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého, 2004. – 111 s.

059

KAHUDA, Jan : [Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost].

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 26, č. 1 (2006), S. 75–76.

Rec na: Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost / Jan Janák, Zdeňka Hledíková, Jan Dobeš. – Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

060

KAHUDA, Jan : [Karel Beránek].

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 2 (2006), S. 166–167.

Rec na: Karel Beránek : výbor prací z let 1958–1999 / uspoř. Karel Beránek, Věra Beránková. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv, 2005. – 275 s.

061

KAHUDA, Jan : [Knihy na dvoře Rožmberků].

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 26, č. 1 (2006), S. 76–77.

Rec na: Knihy na dvoře Rožmberků / Lenka Veselá. – Praha : Scriptorium, 2005. – 359 s.

062

KAHUDA, Jan : [Příběh Knihy o Kosti].

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 26, č. 1 (2006), S. 74–75.

Rec na: Příběh Knihy o Kosti / Josef Pekař ; editoři Jaroslav Čechura a Jana Čechurová. – Praha : Argo, 2005. – 195 s.

063

KAHUDA, Jan : [Slovník pro historiky a návštěvníky archivů].

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 25, č. 3–4 (2005), S. 74–76.

Rec na: Slovník pro historiky a návštěvníky archivů / Václav Rameš. – Praha : Libri, 2005. – 432 s.

064

KAHUDA, Jan : [Studie k dějinám československého archivnictví].

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 25, č. 3–4 (2005), S. 77.

Rec na: Studie k dějinám československého archivnictví / Zdeněk Šamberger ; redakce Jan Kahuda. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv, 2005. – 364 s.

065

KAHUDA, Jan : Bildungsweg des Staatskanzlers Metternich.

In: Adelige Ausbildung : die Herausforderung der Aufklärung und die Folgen / edd. Ivo Cerman, Luboš Velek. – München : Martin Meidenbauer, 2006, S. 193–198.

066

KAHUDA, Jan : Čtyři genealogická zastavení v Národním archivu.

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 25, č. 3–4 (2005), S. 60–62.

067

KAHUDA, Jan : Exkurze České archivní společnosti do západočeských archivů.

In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 18–20.

068

KAHUDA, Jan : K životnímu jubileu PhDr. Josefa Kollmanna.

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 2 (2006), S. 147–148.

069

KAHUDA, Jan : Kniha o dějinách Archivu hlavního města Prahy.

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 26, č. 4 (2006), S. 81–83.

Rec na: Archiv hlavního města Prahy : kapitoly z dějin 1851–2001 / František Holec. – Praha : Scriptorium, 2006. – 272 s.

070

KAHUDA, Jan – VOJÁČEK, Milan : Mikrokosmos společné historie : krajanské archivy ve Vídni.

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 3 (2006), S. 200–203.

071

KAHUDA, Jan : Nad zápisky Jaromíra Čelakovského.

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 26, č. 2 (2006), S. 92–93.

Rec na: Moje zápisky 1871–1914 / Jaromír Čelakovský ; editoři Luboš Velek a Alice Velková. – Praha : Archiv hl. města Prahy – Výzkumné centrum pro dějiny vědy –Scriptorium, 2004. – 438 s.

072

KAHUDA, Jan : Paměti Micu Coudenhove–Kalergi.

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 26, č. 4 (2006), S. 80–81.

Rec na: Paměti hraběnky Micu Coudenhove–Kalergi, která žila na zámku v Poběžovicích = Memoiren von Gräfin Mitsu Coudenhove–Kalergi, die auf dem Schloss in Ronsperg gelebt / edd. Ladislava Váňová, Alena Vondrušová. – Domažlice : Nakladatelství Českého lesa, 2006. – 184 s.

073

KAHUDA, Jan : Poslední pocta PhDr. Marii Liškové.

In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 163–164.

074

KAHUDA, Jan : Sborník prací Josefa Křivky.

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 26, č. 3 (2006), S. 79–80.

Rec na: Posláním zemědělsko–lesnický archivář : in memoriam PhDr. Josefa Křivky, CSc. / editoři Jana Pšeničková, Olga Roháčová, Jiří Šouša. – Praha : Spolek zemědělského muzea ve spolupráci s Národním zemědělským muzeem, 2006. – 686 s.

075

KAHUDA, Jan : Vzpomínkové setkání k nedožitým osmdesátým narozeninám PhDr. Jaroslava Honce.

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 25, č. 3–4 (2005), S. 48–52.

076

KAHUDA, Jan : Za Jaromírem Charousem.

In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 165–166.

077

KAHUDA, Jan : Zemřel ing. Otokar Havlín.

In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 169–170.

078

KAHUDA, Jan : 11. konference archivářů ČR v Chrudimi.
In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 23–28.

079

KAHUDA, Jan : 15. valná hromada České archivní společnosti.
In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 10–15.

080

KAHUDA, Jan : 16. valná hromada České archivní společnosti.
In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 2 (2006), S. 142–145.

081

KALINA, Tomáš – ŠULC, Jaroslav : Evidence veřejnoprávních původců v předarchivní péči Národního archivu.
In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 624–633.

082

KALINA, Tomáš: Pracoviště Národního archivu pro dlouhodobé uchovávání a zpřístupňování ED – koncepce a legislativní východiska.
In: Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2005. – Praha : Národní technické muzeum, 2006, S. 36–38. – (Rozpravy Národního technického muzea v Praze; Sv. 195).

083

KALINA, Tomáš : Pracoviště pro dlouhodobé uložení elektronických dokumentů v Národním archivu : (koncepce, aktuální stav, perspektivy).
In: Zprav. Pob. ČIS NA. – Č. 49 (2006), S. 109–112.

084

KALINA, Tomáš – KAHUDA, Jan – ŠULC, Jaroslav : Seminář západočeských archivářů Srní 2005.
In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 2 (2006), S. 140–141.

085

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka : [Studie k dějinám československého archivnictví].
In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 733–734.
Rec na: Studie k dějinám československého archivnictví / Zdeněk Šamberger ; redakce Jan Kahuda. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv, 2005. – 364 s.

086

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka : Připomenutí 60. výročí konce druhé světové války v Národním archivu.
In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 688–691.

087

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka : Zpráva o průzkumu dokumentů ze zámku ve Zbirohu.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 643–644.

088

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka – PAŽOUT, Jaroslav : Zpřístupnění souboru mikrofilmů s dokumenty k problematice okupace českých zemí v letech 1938–1945.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 652–653.

089

KOUCKÝ, Karel : [Soupis židovských rodin v Čechách z roku 1793].

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 711–714.

Rec na: Soupis židovských rodin v Čechách z roku 1793. Sv. I–V.
– Praha : Národní archiv, 2002–2005.

090

KOUCKÝ, Karel : Poddanský seznam města Sedlčan z roku 1713.

In: Podbrdsko. – Sv. 13 (2006), S. 111–129.

091

KOUCKÝ, Karel – MÍK, Roman : Projekty k dlouhodobému uchování elektronických dokumentů v zahraničí – výběr.

In: ISSS : Internet ve státní správě a samosprávě : setkání věnované úloze informačních technologií ve státní správě a samosprávě. – [Praha] : [Triada, spol. s.r.o.], 2006. – S. 145–149.

092

KRLÍN, Jan : [Malefične svobodščine Ljubljčanov].

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 2 (2006), S. 171.

Rec na: Malefične svobodščine Ljubljčanov = Deren von Laibach Malefitz Freyhaittn : ljubljanski kazenski sodni red 1514. – Ljubljana : Zgodovinski arhiv. – Graz : Institut für österreichische Rechtsgeschichte und europäische Rechtsentwicklung der Karl–Franzens–Universität, 2004. – 219 s.

093

KRLÍN, Jan : Narodni svet v Ljubljani leta 1918, problematika oblikovanja novih državnih struktur na ozemlju današnje Slovenije v obdobju od oktobra do decembra 1918 in primerjava s podobnim razvojem v čeških deželah.

In: Arhivi. – Roč. 29, č. 2 (2006), S. 341–352.

094

KRLÍN, Jan : Zpráva o XXI. ročníku Jarního běhu.
In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 177–178.

095

KŘEČKOVÁ, Jitka : Archiv břevnovského kláštera.
In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 11–29.

096

KŘEČKOVÁ, Jitka : K péči Národního archivu o klášterní dokumenty.
In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 639–643.

097

KŘEČKOVÁ, Jitka : Regular holdings in the National Archives of the Czech Republic.
In: Alte Archive – Neue Technologien / Hg. von Thomas Aigner und Karin Winter. – St. Pölten : DASP St. Pölten, 2006, S. 213–222.

098

KŘEŠŤAN, Jiří : [„Praz'ki archivy“ u Kyjevi ta Moskvj].
In: Čes. Čas. hist. – Roč. 104, č. 1 (2006), S. 186–187.
Rec na: povojenni rozšuky i vyvezennja emigracijnoji archivnoji Ukrajiniky / Patricia Kennedy Grimsted. – Kyjiv : Deržavnyj komitet archiviv Ukrajinu, 2005. – 250 s.

099

KŘEŠŤAN, Jiří : [„Spoznal som svetlo a už viac nechcem tmu...“].
In: Soudobé Děj. – Roč. 13, č. 1–2 (2006), S. 290–292.
Rec na: „Spoznal som svetlo a už viac nechcem tmu ...“. – Bratislava : Veda, 2005. – 400 s.

100

KŘEŠŤAN, Jiří : [Československo–francouzské vztahy v diplomatických jednáních 1940–1945].
In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 3 (2006), S. 233–234.
Rec na: Československo–francouzské vztahy v diplomatických jednáních 1940–1945 / editoři Jan Němeček, ved. kol., Helena Nováčková, Ivan Šťovíček, Jan Kuklík. – 1. vyd. – Praha : Státní ústřední archiv : Státní ústřední archiv : Karolinum, 2005. – 647 s.

101

KŘEŠŤAN, Jiří : [Českoslovenští uprchlíci ve studené válce].
In: Soudobé Děj. – Roč. 13, č. 1–2 (2006), S. 285–286.
Rec na: Českoslovenští uprchlíci ve studené válce : dějiny American Fund for Czechoslovak Refugees / Vojtěch Jeřábek. – Brno : Stilus, 2005. – 298 s.

102

KŘEŠŤAN, Jiří : [Češi na Tahiti a Markézách].

In: Čes. Čas. hist. – Roč. 104, č. 1 (2006), S. 177–178.

Rec na: Češi na Tahiti a Markézách / Vladimír Ustohal. – Brno : Akademické nakladatelství CERM, 2005. – 264 s.

103

KŘEŠŤAN, Jiří : [Komunismus, levicová kultura a česká politika 1890–1938].

In: Soudobé Děj. – Roč. 12, č. 3–4 (2005), S. 842–843.

Rec na: Komunismus, levicová kultura a česká politika 1890–1938 / Ladislav Čabada. – Pízeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. – 200 s.

104

KŘEŠŤAN, Jiří : [Kronika komunistického Československa].

In: Čes. Čas. hist. – Roč. 104, č. 1 (2006), S. 187–189.

Rec na: Kronika komunistického Československa : doba tání 1953–1956 / Karel Kaplan. – Brno : Barrister & Principal, 2005. – 776 s.

105

KŘEŠŤAN, Jiří : [Monstrproces „Střiteský a spol.“ Litomyšl 1950].

In: Soudobé Děj. – Roč. 12, č. 3–4 (2005), S. 840–842.

Rec na: Monstrproces „Střiteský a spol.“ Litomyšl 1950 : historická studie o síle a slabosti poválečného člověka / Martin Bošтік. – Litomyšl : Regionální muzeum v Litomyšli, 2004. – 84s.

106

KŘEŠŤAN, Jiří : [Německo a Československo].

In: Čes. Čas. hist. – Roč. 104, č. 2 (2006), S. 444–445.

Rec na: Německo a Československo / Edvard Beneš ; ediční příprava Eva Broklová. – Praha : Masarykův ústav AV ČR, 2005. – 252 s.

107

KŘEŠŤAN, Jiří : [O tom, co bylo].

In: Soudobé Děj. – Roč. 12, č. 3–4 (2005), S. 846–847.

Rec. na: O tom, co bylo / Zoe Klusáková–Svobodová. – Praha : Mladá fronta, 2005. – 216 s.

108

KŘEŠŤAN, Jiří : [Odkaz Josefa Hlávky].

In: Čes. Čas. hist. – Roč. 104, č. 3 (2006), S. 687–689.

Rec na: Odkaz Josefa Hlávky : historie České akademie věd a umění, Hlávkových studentských kolejí, Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, jakož i Národohospodářského ústavu / Jiří Pokorný. – Praha : Academia, 2005. – 303 s.

109

KŘEŠŤAN, Jiří : [Politické strany].

In: Soudobé Děj. – Roč. 13, č. 1–2 (2006), S. 286–287.

Rec na: Politické strany : vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. Sv. 1–2. / Jiří Malíř, Pavel Marek a kol.. – Brno : Doplněk, 2005. – 1828 s.

110

KŘEŠŤAN, Jiří : [Sborník Archivu Ministerstva vnitra 2 a 3, 2004 a 2005].

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 2 (2006), S. 159–160.

Rec na: Sborník Archivu Ministerstva vnitra. Č. 2. – Praha : Odbor archivní a spisové služby MV ČR, 2004. – 340 s.

Rec na: Sborník Archivu Ministerstva vnitra. Č. 3. – Praha : Odbor archivní a spisové služby MV ČR, 2004. – 340 s.

111

KŘEŠŤAN, Jiří : [V šat bílý odění].

In: Čes. Čas. hist. – Roč. 104, č. 1 (2006), S. 183–184.

Rec na: V šat bílý odění : zápasy a oběti Akademické Ymky 1938–1945 : vzpomínky, svědectví a záznamy vyprávění / Milena Šimsová. – Benešov : EMAN, 2005. – 256 s.

112

KŘEŠŤAN, Jiří : [Vozvraščeniije „Smolenskogo archiva“].

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 3 (2006), S. 246–247.

Rec na: Vozvraščeniije „Smolenskogo archiva“ = The Return of the „Smolensk Archive“ : sbornik statej / red. Jekaterina Jur'jevna Genijeva, Patricia Kennedy Grimsted, Karina Aleksandrovna Dmitrijeva, Marianna Tax Choldin. – Moskva : Rossijskaja političeskaja enciklopedija, 2005. – 352 s.

113

KŘEŠŤAN, Jiří : [Z bojů o Rukopisy].

In: Masaryk. Sbor. – Sv. 13 (2004–2006 (2006)), S. 467–468.

Rec na: Z bojů o Rukopisy : texty z let 1886–1888 / T.G. Masaryk ; editorka Jana Svobodová. – Praha : Masarykův ústav AV ČR – Ústav T.G. Masaryka, 2004. – 688 s.

114

KŘEŠŤAN, Jiří : [Zaslepená generace].

In: Čes. Čas. hist. – Roč. 104, č. 1 (2006), S. 184–186.

Rec na: Zaslepená generace : paměti starého bolševika / Arnošt Kolman. – Brno : Host, 2005. – 428 s.

115

KŘEŠŤAN, Jiří : Grantový projekt KSČ a radikální socialismus v Československu 1918–1989.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 675–678.

116

KŘEŠŤAN, Jiří : Jean–Paul Sartre jako zrcadlo století a úlohy intelektuála.

In: Soudobé Děj. – Roč. 12, č. 3–4 (2005), S. 751–757.

Rec na: Sartrovo století : filozofické zkoumání / Bernard–Henri Lévy ; přel. a poznámkami opatřil Michal Novotný. – Brno : Host, 2003. – 472 s.

117

KŘEŠŤAN, Jiří : Jiří Jožák odešel.

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 4 (2006), S. 312.

118

KŘEŠŤAN, Jiří : Jubilant Jiří Jožák.

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 2 (2006), S. 154–156.

119

KŘEŠŤAN, Jiří : Návštěvníci před objektivem.

In: Hist. Fotogr. – Roč. 6 (2006), S. 75.

Rec na: Hosté vítání (i nevítání) = Invited and Uninvited Guests / Hana Řeháková, Dušan Veselý, Pavel Augusta. – Praha : Gallery, 2005. – 200 s.

120

KŘEŠŤAN, Jiří : Osobní archiv generála Aloise Eliáše jako pramen poznání jeho mimořádné osobnosti.

In: Generál Alois Eliáš (1890–1942) : voják – diplomat – politik : příspěvky z vědeckého semináře konaného dne 28. března 2006 v Praze. – 1. vyd. – Praha : Úřad vlády ČR : Vojenský historický ústav Praha, 2006, S. 44–53.

121

KŘEŠŤAN, Jiří : Předarchivní péče Národního archivu u soukromoprávních původců v roce 2005.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 634–638.

122

KŘEŠŤAN, Jiří : V bludišti chyb, omylů, tragédií – a nadějí.

In: Soudobé Děj. – Roč. 13, č. 1–2 (2006), S. 127–152.

Rec na: Paměti : nejen o zákulisí Pražského jara / Čestmír Císař. – Praha : SinCon, 2005. – 1285 s.

123

KŘEŠŤAN, Jiří : Zdeněk Nejedlý a Jan Žižka z Trocnova.
In: My Jan bratr Žižka : sborník z kolokvia „Jan Žižka a Žižkov“, které se konalo 11. října 2004 / uspoř. Jaroslav Hrdlička a Jan B. Lášek. – Brno : L. Marek, 2006, S. 49–57.

124

KŘEŠŤAN, Jiří : Zpráva o XXVI. Běhu za zdravím.
In: ČAS v roce. – [Sv.] 2005 (2006), S. 180–181.

125

KUNT, Miroslav : Dlouhodobé ukládání elektronických dokumentů v novém archívním zákonu.
In: Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2005. – Praha : Národní technické muzeum, 2006. – S. 32–35. – (Rozpravy Národního technického muzea v Praze; Sv. 195).

126

KUNT, Miroslav – BERNAS, Jiří : Elektronické úřadování v archívní legislativě a spisových normách ústředních úřadů.
In: ISSS : Internet ve státní správě a samosprávě : setkání věnované úloze informačních technologií ve státní správě a samosprávě. – [Praha] : [Triada, spol. s.r.o.], 2006. – S. 169–173.

127

KUPROVÁ, Renata – DUDEK, Lukáš : Vědecké sympozium České archivy a prameny k dějinám zahraničních Čechů.
In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 4 (2006), S. 297–298.

128

KYPTA, Jan – ŠULC, Jaroslav : Kachle ze dvora Votelež u Kouřimi : ke kultuře bydlení v hospodářském dvoře na přelomu středověku a raného novověku.
In: Památ. stř. Čech. – Roč. 20, č. 2 (2006), S. 3–29.

129

MACHKOVÁ, Zora : Osobní archiv Pavla Tigrida.
In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 651–652.

130

MATUŠÍKOVÁ, Lenka :
Licences for the Baptism of Jews Granted by the Archbishopric Consistory to the Jesuite College in Prague's Old Town, 1664–1755. / transl. S. Hattersley.
In: Jud. Bohem. – Roč. 41 (2006), S. 261–322.

131

MATUŠÍKOVÁ, Lenka : Výtava v Národním archivu : „Návrat ke kořenům – běh života v archivních dokumentech. Back to One's Roots – Our Ancestor's Everyday Lives as Shown in Archival Documents“.
In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 693–696.

132

OULÍKOVÁ, Petra : [Karel Beránek : výbor z prací 1958–1999].
In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 730–733.
Rec na: Karel Beránek : výbor prací z let 1958–1999 / uspoř. Karel Beránek, Věra Beránková. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv, 2005. – 275 s.

133

OULÍKOVÁ, Petra : Historie objektu = Storia dell'edificio.
In: Vlašská kaple v Praze = La capella della Congregazione degli italiani a Praga / a cura di Genny Di Bert. – Praha : SIAD Group, 2006, S. 25–59.

134

OULÍKOVÁ, Petra : Výstavba a výzdoba Klementina v letech 1556–1773.
In: Jezuité a Klementinum / kol. aut. pod vedením Aleny Richterové a Ivany Čornejové. – 1. vyd. – Praha : Národní knihovna : Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, 2006, S. 31–35.

135

PAULUS, Filip : [Jan Šrámek].
In: Čes. Čas. hist. – Roč. 104, č. 3 (2006), S. 674–675.
Rec na: Jan Šrámek : kněz – státník – politik / ed. Pavel Marek. – Olomouc : Moneta, 2004. – 417 s.

136

PAULUS, Filip – KŘEŠŤAN, Jiří : Paměti a vzpomínky ve fondech Státního ústředního archivu v Praze.
In: Paměti a vzpomínky jako historický pramen / editor Milada Sekyrková. – Praha : Národní technické muzeum, 2006, S. 167–178.

137

PAULUSOVÁ, Hana : Vlastnosti kancelářského recyklovaného papíru.
In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 1 (2006), S. 29–39.

138

PAZDEROVÁ, Alena : La Boemia multiconfessionale e la nunziatura di Cesare Speciano a Praga.

In: Kaiserhof – Papsthof (16.–18. Jahrhundert) / hrsg. von Richard Bösel, Grete Klingenstein, Alexander Koller. – Wien : Österreichische Akademie der Wissenschaften, Historisches Institut beim Österreichischen Kulturforum in Rom, 2006, S. 24–32.

139

PAZDEROVÁ, Alena : Projekt edičního zpracování korespondence Cesare Speciana, papežského nuncia na císařském dvoře v Praze v letech 1592–1598.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 662–675.

140

PAZDEROVÁ, Alena : Životní jubileum PhDr. Elišky Čáňové.

In: Arch. Čas. – Roč. 56, č. 2 (2006), S. 149–150.

141

PAŽOUT, Jaroslav : [Československo–francouzské vztahy v diplomatických jednáních 1940–1945].

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 715–719.

Rec na: Československo–francouzské vztahy v diplomatických jednáních 1940–1945 / editoři Jan Němeček, Helena Nováčková, Ivan Šťovíček, Jan Kuklík. – 1. vyd. – Praha : Státní ústřední archiv : Státní ústřední archiv : Karolinum, 2005. – 647 s.

142

PAŽOUT, Jaroslav – SEDLÁKOVÁ, Monika : Zpřístupnění fondu Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 199–256.

143

PŠENIČKOVÁ, Jana – ŠOUŠA, Jiří : K životním osudům a dílu českého archiváře a historika Josefa Křivky.

In: Posláním zemědělsko–lesnický archivář a agrární historik : in memoriam PhDr. Josefa Křivky, CSc / editoři Jana Pšeničková, Olga Roháčová, Jiří Šouša. – 1. vyd. – Praha : Spolek zemědělského muzea ve spolupráci s Národním zemědělským muzeem, 2006, S. 13–40.

144

PŠENIČKOVÁ, Jana – ŠOUŠA, Jiří : Úvod.

In: Posláním zemědělsko–lesnický archivář a agrární historik : in memoriam PhDr. Josefa Křivky, CSc / editoři Jana Pšeničková, Olga Roháčová, Jiří Šouša. – 1. vyd. – Praha : Spolek zemědělského muzea ve spolupráci s Národním zemědělským muzeem, 2006, S. 7–8.

145

SEDLÁČKOVÁ, Helena : Zpráva o zasedání prozatímní sekce MARu v Praze (29.5.–3.6.2005).

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 685–686.

146

SEDLÁKOVÁ, Monika : Janowitz (Vrchotovy Janovice).

In: Der Ort des Terrors : Geschichte der nationalsozialistischen Konzentrationslager. Bd. 4, Flossenbürg, Mauthausen, Ravensbrück / Hrsg. Wolfgang Benz, Barbara Distel. – München : C.H. Beck, 2006, S. 157–160.

147

SEDLÁKOVÁ, Monika – KAHUDA, Jan : Poskytování služeb v nizozemských archivech.

In: Zprav. Pob. ČIS NA. – Č. 49 (2006), S. 41–45.

148

ŠIMÁNKOVÁ, Alena – NOSKOVÁ, Alena : Americký dar Národnímu archivu.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 647–650.

149

ŠŤOVÍČEK, Ivan : Ministerstvo vnitra, Londýn : zpráva o zpracovaném fondu.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 187–197.

150

ŠULC, Jaroslav : Na okraj prvního svazku druhého vydání Soupisu poddaných podle víry z roku 1651, Boleslavsko 1–2.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 703–710.

Rec na: Soupis poddaných podle víry z roku 1651 : Boleslavsko. Sv. 1–2 / zprac. a úvod naps. Alena Pazderová. – 2. dopln. vyd. – Praha : Národní archiv, 2005. – 2 sv., 739 s.

151

ŠULC, Jaroslav : Theatrum Europaeum a další cenné prameny k dějinám raného novověku, zpřístupněné on–line na webu Univerzitní knihovny v Augsburgu.

In: Kuděj. – Roč. 8, č. 1 (2006), S. 93.

152

ŠULC, Jaroslav : Třicetiletá válka a všední den venkovské společnosti v Čechách (se zřetelem k situaci na komorních panstvích a ve středním Polabí).

In: Čas. Nár. Muz. Řada hist. – Roč. 175, č. 1–2 (2006), S. 41–78.

153

VINDUŠKOVÁ, Anna : Publikační činnost Národního archivu a jeho pracovníků za rok 2005.

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 600–623.

154

VOJÁČEK, Milan : Konskripce (1850–1914) – pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství.

In: Geneal. herald. Listy. – Roč. 26, č. 4 (2006), S. 86–87.

155

VOJÁČEK, Milan : Projekt digitalizace pobytových přihlášek pražského policejního ředitelství.

In: Zprav. Pob. ČIS NA. – Č. 49 (2006), S. 133–135.

156

VOJÁČEK, Milan : Zamýšlené edice Zápisků Marie Červinkové–Riegrové a Pamětní knihy Malče.

In: Paměti a vzpomínky jako historický pramen / editor Milada Sekyrková. – Praha : Národní technické muzeum, 2006, S. 295–301.

157

WAAGE, Vladimír : [Historická fotografie].

In: Pag. Hist. – Č. 14 (2006), S. 734–747.

Rec na: Historická fotografie : sborník pro prezentaci historické fotografie ve fondech a sbírkách České republiky. 1–5. – Hradec Králové : Muzeum východních Čech. – Praha : Národní archiv, 2001–2005.

158

WAAGE, Vladimír : Národní archiv Praha : tříletý provoz studovny třetího tisíciletí.

In: Zprav. Pob. ČIS NA. – Č. 49 (2006), S. 65–74.

Monografické publikace**159**

ARCHIV České koruny = Archivum Coronae Regni Bohemiae: editio diplomatum phototypica : edice faksimilií. Díl IV/5,6, 1369–1378 / k vyd. přípr. Věra Beránková, Denko Čumlivski ; úvod přel. do lat. Karel Beránek, do něm. Rudolf Sander, do angl. Zuzana Kalinová ; odpověd. red. Lenka Matušíková. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv, 2006. – 119 s. – ISBN: 80–86712–38–9 /textová část/

160

ČUMLIVSKI, Denko : Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archivních dokumentech : 20. dubna – 21. května 2006, Národní archiv – Archivní areál Chodovec / autor výstavy, katalogu a prostor. řešení Denko Čumlivski ; editor katalogu Alena Pazderová ; úvod Eva Drašarová ; na katalogu spoluprac. Emilie Benešová, Jaroslav Bubeník, Denko Čumlivski, Eva Drašarová, Michal Ďurovič, Libor Gottfried, Jitka Křečková, Pavla Lutovská, Helena Nedbalová, Alena Pazderová, Renata Pisková, Pavel Sedláček, Helena Sedláčková ; fotografie Jiřina Kopčáková, Jitka Křečková, Alexandr Paul st., Jan Rendek ; angl. překlad Zuzana Kalinová. – Praha : Národní archiv, 2006. – 97 s. – ISBN: 80-86712-36-2.

161

HISTORICKÁ fotografie : sborník pro prezentaci historické fotografie ve fondech a sbírkách České republiky. Roč. 6 / ved. redaktor Emilie Benešová & Jiří Zikmund. – Praha : Národní archiv. – Hradec Králové : Muzeum východních Čech, 2006. – 84 s. – ISBN: 80-86712-39-7. – ISSN: 1213-399X.

162

HORYNA, Mojmir – OULÍKOVÁ, Petra : Kirche des heiligen Ignatius von Loyola : Prager Neustadt / aus dem Tschechischen übertragen von Petronilla Cemus. – Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. – 38 s. – ISBN: 80-7195-061-0.

163

HORYNA, Mojmir – OULÍKOVÁ, Petra : Kirche zum Allerheiligsten Salvator und Welsche Kapelle : Prager Altstadt / aus dem Tschechischen übertragen von Petronilla Cemus. – Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. – 39 s. – ISBN: 80-7195-071-8.

164

HORYNA, Mojmir – OULÍKOVÁ, Petra : Kostel Nejsvětějšího Salvátora a Vlašská kapele : Praha–Staré Město. – Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. – 39 s. – ISBN: 80-7195-070-X.

165

HORYNA, Mojmir – OULÍKOVÁ, Petra : Kostel sv. Ignáce z Loyoly : Praha–Nové Město. – Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. – 38 s. – ISBN: 80-7195-060-2.

166

HORYNA, Mojmír – OULÍKOVÁ, Petra : The Church of St Ignatius of Loyola : Prague–New Town / from Czech translated by Ivan Gutierrez. – Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. – 38 s. – ISBN: 80–7195–062–9.

167

HORYNA, Mojmír – OULÍKOVÁ, Petra : The Church of the Holy Savior and the Italian Chapel : Prague–The Old Town / from Czech translated by Ivan Gutierrez. – Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. – 39 s. – ISBN: 80–7195–072–6.

168

INFORMATIVNÍ přehled : výběrová bibliografie z archivnictví, pomocných věd historických a příbuzných oborů. Č. 24 / šest. Anna Vindušková, Marie Šatochinová; excerpce Jaroslav Koláčný, Anna Vindušková, Hana Paulusová. – 1. vyd. – Praha : Státní ústřední archiv, 2005. – 140 s. Verze z 6.12.2006, dostupné též z <http://www.nacr.cz/D–bibl4.htm>

169

INFORMATIVNÍ přehled : výběrová bibliografie z archivnictví, pomocných věd historických a příbuzných oborů. Č. 25 / sest. Anna Vindušková, Marie Šatochinová ; excerpce Anna Vindušková, Eva Gregorovičová, Jan Krlín, Josef Pospíšil, Jaroslav Koláčný. – Praha : Národní archiv, 2006. Verze z 8.11.2006, dostupné z <http://nacr.cz/D–knih/G–bibl3.htm>

170

JEZUITÉ a Klementinum / kol. aut. pod vedením Aleny Richterové a Ivany Čornejové. – 1. vyd. – Praha : Národní knihovna ČR : Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, 2006. – 199 s. Publikace vydaná při příležitosti 450. výročí příchodu jezuitů do zemí Koruny české. V kolektivu autorů je Petra Oulíková, pracovnice Národního archivu. ISBN: 80–7050–485–4

171

KUNT, Miroslav – KALINA, Tomáš : Neveřejné úzkorozchodné dráhy v Čechách : edice soupisů z let 1909 a 1925–1930. – 2. vyd. – Praha : Národní archiv, 2006. – 252 s. – ISBN: 80–86712–40–0.

172

NÁRODNÍ archiv : krátký průvodce / kol. aut. (Emilie Benešová, Eva Drašarová, Tomáš Kalina, Zdeňka Kokošková, Jiří Křesťan, Alena Nosková, Alena Pazderová, Roman Straka, Marie Šatochinová, Anna Vindušková, Milan Vojáček, Vladimír Waage; redakce Emilie Benešová. – 1. vyd. – Praha : Odbor archivní správy MV ČR, 2006. –43 s. – ISBN: 80–86466–07–8.

173

NOVÁČKOVÁ, Helena – SKIPALOVÁ, Alena : Katalog a rejstříky k protokolům schůzí 12. československé vlády (1. Malypetrovy) : 2.11.1932 – 14.2.1934 / k vyd. přípr. Helena Nováčková a Alena Skipalová. – Praha : Národní archiv, 2006. – 157 s. – ISBN: 80–86712–33–8.

174

OD uznání československé prozatímní vlády do vyhlášení válečného stavu Německu 1940–1941 (16. červen 1940 – 28. duben 1941). Sv. B/2/1 / edds. Jan Němeček, ved. kol., Jan Kuklík, Helena Nováčková a Ivan Šťovíček. – Praha : Ústav mezinárodních vztahů –Historický ústav AV ČR, 2006. – 422 s. – (Dokumenty československé zahraniční politiky ; Sv. B/2/1). – ISBN: 80–86506–55–X.

175

OULÍKOVÁ, Petra : Klementinum : průvodce. – 1. vyd. – Praha : Národní knihovna ČR, 2006. – 75 s.
Fotoarchivy: Národní archiv, Archivum Romanum Societatis Iesu. – ISBN: 80–7050–491–9.

176

OULÍKOVÁ, Petra : The Klementinum : a Guide. – 1. vyd. – Prague : National Library of the Czech Republic, 2006. – 75 s.
Fotoarchivy: Národní archiv, Archivum Romanum Societatis Iesu. – ISBN: 80–7050–492–7.

177

PAGINAE historiae : sborník Národního archivu. Č. 14 / překlad a úprava něm. resumé Jaroslav Koláčný. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv, 2006. – 250 s., 52 s. fotogr. – ISBN: 80–86712–37–0. – ISSN: 1211–9768.

178

POSLÁNÍM zemědělsko–lesnický archivář a historik : in memoriam PhDr. Josefa Křivky, CSc. / editoři Jana Pšeničková, Olga Roháčová, Jiří Šouša; předmluvu do lat. přel. Karel Beránek ; tech. red. Jan Kahuda. – 1. vyd. – Praha : Spolek zemědělského muzea ve spolupráci s Národním zemědělským muzeem, 2006. – 692 s.

179

PUBLIKAČNÍ činnost Národního archivu a jeho pracovníků za rok 2005 / sest. Anna Vindušková.

Verze z 25.4.2006, dostupné z <http://nacr.cz/D-knih/G-bibl2.htm>

180

SEZNAM docházejících seriálů do knihovny Národního archivu k 1. lednu 2006 / zprac. Jana Nováková. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv, 2006. – 32 s. – ISBN: 80-86712-42-7.

Verze z 3.8.2006, dostupné též z <http://www.nacr.cz/D-knih/G-bibl-serialy.htm>

181

SOUPIS vedut vzniklých do roku 1850. Sv. I/1, Národní archiv / uspoř. a k vyd. přípr. Michal Wanner ve spolupráci s Josefem Horou a pracovníky Národního archivu; zpracovatelé záznamů Jaroslav Bubeník, Libor Gottfried, Eva Gregorovičová, Jan Krlín, Jitka Křečková a Petra Oulíková. – 1. vyd. – Praha : odbor archivní správy MV ČR, 2006. – 719 s. – ISBN: 80-86466-05-1.

182

SOUPIS židovských rodin v Čechách z roku 1793. [Sv.] VI/1, Praha 1792, Praha 1794 / zprac., editor a věd. red. Ivana Ebelová, lektorovala Lenka Matušíková. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv, 2006. – 379 s. – ISBN: 80-86712-34-6.

183

SOUPIS židovských rodin v Čechách. [Sv.] VI/2, Dodatky a generální rejstřík / zprac. a věd. red. Ivana Ebelová, lektorovala Lenka Matušíková. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv ve spolupráci s katedrou PVH a archivnictví FF UK, 2006. – S. 383-649. ISBN: 80-86712-35-4.

184

ZPRÁVA o činnosti Národního archivu za rok 2005 / sest. Eva Drašarová. – Praha : Národní archiv, 2006.

Verze z 15.2.2006, dostupné z http://www.nacr.cz/H-archiv/B-vyz_zpravy.htm

185

ZPRÁVODAJ pobočky České informační společnosti při Národním archivu. Č. 49, 11. konference archivářů ČR – Archiv jako informační centrum, Chrudim 4. až 6. května 2006 / redakce Lenka Matušíková a Jan Kahuda. – 1. vyd. – Praha : Národní archiv, 2006. – 152 s. ISBN: 80-86712-41-9.

Rukopis pražské rodomské prefektury

Jan Podškubka

Národní archiv České republiky převzal dne 11. října 2006 od Veliké lóže České republiky do úschovy unikátní rukopis, který je vzácným dokladem více než dvoustetleté tradice působení řádu svobodných zednářů v českých zemích. Jedná se o soupis členů Rodomské prefektury.

Předkládaný rukopis pražské Rodomské prefektury se objevil v roce 2000 v dražbě londýnského aukčního domu Christies, kde byl prodán jako heraldický rukopis antikvariátu H. P. Kraus v New Yorku. Zednářský badatel Jan Podškubka jej objevil v internetovém katalogu společnosti. Navázal kontakt s tehdejší majitelem Joshuou Liptonem. Zároveň na něj upozornil Velikou lóži České republiky. Společnost jej ale nebyla schopna prodat, neboť cena byla příliš vysoká. Antikvariát se dostal do finančních potíží a nakonec byl celý jeho inventář 5. 12. 2003 dražen u aukčního domu Sotheby's v New Yorku. Za pomoci zednářských institucí v USA se dostal rukopis do Prahy.

Nalezený seznam členů pražské prefektury nese název: „Verzeichniss aller zu dem hochwürdigen exemten Praefectur Capit[el]s Rodomskoy gehörigen F[rey]maurer. O[r]dens=Brüder nach ihrer ancienneté“. Rukopis pochází pravděpodobně ze sbírek zednářského archivu, který byl uložen na zámku v Déghu (také Dég, Déeg). Tuto bohatou a velmi cennou kolekci na konci 18. století shromáždil svobodný zednář František Xaver Adam von Aigner.

František Xaver Adam von Aigner (1751–po roce 1805) sloužil v armádě. 16. dubna 1784 byl přijat do zednářské lóže v Temešváru. Aigner byl hejtmanem Esterhážského pěšího pluku, který byl na podzim roku 1790 na cestě do rakouských nížin. V Praze onemocněl a nakonec byl nucen odejít do předčasného důchodu. Aigner se tehdy začal opětovně a intenzivněji zabývat svobodným zednářstvím. V Praze se připojil k bratrům striktní observance. 1. ledna 1791 byl přijat do noviciátu, a o dva dny později byl pasován na rytíře s řádovým jménem Eques r Pannonia.

Kdy přesně začala sbírka zednářských akt a rituálů vznikat, není dnes již možné zjistit, mohlo by se ale jednat o počátek devadesátých let 18. století. Sbírká samotná vznikla přes Aignerovy kontakty k bratrům, kteří náleželi k různým zednářským systémům.

František Adam von Aigner byl při skupování archivních sbírek finančně podporován Antonínem hrabětem Festeticsem. Pravděpodobně v roce 1805 Aigner ukončil shromažďování zednářských archivů. Ve stejném roce se sbírka pravděpodobně dostala do majetku hrabat Festeticsů, kteří ji uložili na svém zámku v Déghu v Maďarsku. Tehdy sbírka podle Abafiho obsahovala okolo 10 000 archivních jednotek. Festeticsové neumožňovali studium těchto materiálů, jedinou výjimkou byl devět let trvající studijní pobyt Ludvíka Aignera (1840–1909), na jehož základě (pod pseudonymem Abafi) publikoval rozsáhlou práci „Geschichte der Freimaurei in Österreich-Ungarn“.

Po smrti Aignera-Abafiho zůstal archiv více než 20 let uzavřen. Také ředitel archivu, Karel von Lautner zemřel brzy po majiteli zámku Paulu hraběti Festeticsovi, vdova po něm Františka hraběnka Pálffy věrně a svědomitě opatrovala důvěrná akta. Nový majitel zámku Alexander hrabě Festetics budovu přestavěl a archiv přestěhoval do vedlejší budovy a úplně jej oddělil od knihovních sbírek v zámecké knihovně.

O pozdějších osudech zednářského archivu nemáme spolehlivé informace. V minulosti se vyskytlo několik teorií. Podle Karla R. H. Fricka byly však některé položky prodány ve dvacátých letech do jednoho vídeňského antikvariátu. Naproti tomu francouzský historik Antoine Faivre v úvodu ke knize „La Franc-Maçonnerie templière et occultiste aux 18e et 19e siècles“ píše, že archiv v Déghu byl před 2. světovou válkou přemístěn do maďarského národního archivu, kde byl v roce 1945 těžce poškozen bombardováním. Malá část dokumentů skončila v městském archivu v Budapešti. Část kopií spisů, které byly kdysi uloženy na zámku v Déghu jsou dnes uloženy v centrálním archivu v Budapešti.

Spisy z Déghu jsou dnes součástí archivu Maďarské veliké lóže, který je uložen Maďarském centrálním archivu. Archiv veliké lóže byl po rozpadu svobodného zednářství v Maďarsku v roce 1920 předán státnímu archivu. Při opětovném zahájení prací v roce 1945 byl vrácen. Roku 1950 po opětovném zákazu svobodného zednářství přešel opět do majetku státního archivu.

Rodomská prefektura byla součástí striktní observance, což byl jeden ze zednářských systémů, který se rozšířil hlavně v Německu a střední Evropě a u jehož zrodu stál Karl Gotthelf svobodný pán Hund und Altengrotkau (1722–1776). Základním tématem striktní observance je templářská legenda, jelikož členové odvozovali svůj původ od církevního rytířského řádu, který založil Hugo z Payns a dalších sedm francouzských rytířů v roce 1119 v Jeruzalémě na ochranu křesťanských poutníků. Rukousko tvořilo v templářské soustavě striktní observance několik provincií,

kteře se dělily na podpřevoráty či diecéze a tyto pak na prefektury. Některé prefektury byly exemptní tzn. závislé pouze na Hundovi. Prefektury byli například v těchto městech: Berlín – Templin, Praha – Rodomskoy, Drážďany – Gommern, Vídeň – St. Pölten. V roce 1782 svolal vévoda Ferdinand z Braunschweigu zednářský konvent do města Wilhelmsbadu, aby byla učiněna přítrž roztržiténosti svobodného zednářství, vzájemné nenávisti, nesmyslným legendám, šarlatánství a praxi, „kteřá neodpovídá mravům a duchu tohoto století“. Po mnoha jednáních zde byl ukončen systém „striktní observance“ a byla odmítnuta legenda o spojení středoevropských templářských rytířů se soudobým zednářstvím. Z rukopisu Rodomské prefektury však víme, že po roce 1782 bylo přijato 25 bratřů. Je tedy možné, že všichni členové neuposlechli závěry konventu a pracovali rituálně dále.

Předkládaný rukopis pražské Rodomské prefektury obsahuje záznamy o všech 83 členech prefektury Rodomskoy. V rukopisu jsou uvedena jména členů, světské úřady, hodnostní stupeň v rámci systému striktní observance, řádová jména v latině, data přijetí a povýšení do jednotlivých stupňů a funkcí. Až na výjimky je u členů připojen nádherně iluminovaný zednářský erb. Záznamy jsou psány na jednadvaceti dvoulistech. Text je na pravé i levé straně rozdělen na tři sloupce, kde na levé části je uvedeno pořadové číslo, světské jméno a úřad, řádové jméno a den přijetí ve dvou formách zednářské a světské. Na pravé straně jsou pak zapsány informace o povýšení, poznámky a erb. Zápisy začínají přijetím Karla Wilhelma svobodného pána v. Skölen (1713–1795), kteřý byl do prefektury přijat 26. 5. 1764 a končí Petrem Bielkem, kteřý byl přijat 13. 11. 1791.

Členství v prefektuře bylo rozděleno do několika stupňů a to:

Famulus Ordinis,
 Amicius et Socius,
 Armiger,
 Eques a Eques Professus.

Do stupně Famulus Ordinis byli bez výjimky přijímáni pouze služební bratři, kteří byli řádně přijati mezi členy, avšak vykonávali v lóži jen pomocné práce. Byli to zpravidla služební zámožnějších bratřů. Mezi členy nalezneme Johanna Augustina Dworzaka (1741–?), sloužícího u pražského bankéře Petera Pradatsche nebo Josepha Khuse (1745–?), sloužící u hraběte Künigla.

Amicius et Socius. odpovídá českému překladu druh a bratr. Do tohoto stupně byli většinou přijímáni příslušníci humanitních povolání a to lékaři,

ale i příslušníci církve. Mezi členy tohoto stupně nalezneme například Aloise Fickerta (1740–1818), kněze řádu Augustiniánů. Působil jako převor u sv. Tomáše v Praze. V roce 1799 byl zvolen děkanem teologické fakulty Karlo-Ferdinandovy Univerzity. Dále zde nalezneme Ignáce Cornovu (1740–1822), doktora filosofie a profesora poetiky na staroměstském gymnáziu. Pocházel z rodiny zchudlého italského obchodníka, který se usadil v Praze. V letech 1784–1795 řádným profesorem všeobecných dějin na pražské univerzitě, kde přednášel univerzální dějiny. Jeho vysokoškolské působení vyvrcholilo v akademickém roce 1789/1790, v němž se stal děkanem filozofické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity. Je autorem „Geschichte des Waiseninstituts zum heiligen Johann dem Täufer in Prag“ (Prag, 1785), rovněž je mu připisováno dílo „Betbuch für Freymaurer“.

Armiger odpovídá českému ekvivalentu zbrojnoš. V tomto stupni najdeme především právníky, obchodníky a bankéře. Mezi ně patřil známý pražský klenotník Jakob Andreas Koberwein (1715–1804). Dále to byli významní obchodníci a bankéři Joseph Franz Martinelli (1729–1778), Johann del Curto von Mohrenbach (1756–1793) a Peter Pradatsch (1746–?). Setkáme se tu zde i s JUDr. Johannem Nepomukem v. Vignet (1745–1807), sekretářem u pražského merkantilního a směnečného soudu, který v akademickém roce 1801/1802 byl zvolen děkanem právnické fakulty v Praze. Do tohoto stupně byl zasvěcen mj. i známý pražský nakladatel a knihkupec Wolfgang Christian Gerle (1744–1825). Patřil mezi nejvýznamnější pražské knihkupce a nakladatele. obstarával velmi levně zahraniční knihy, převážně francouzské provenience. Jeho nákladem vyšla celá řada důležitých spisů. V roce 1779 publikoval obsáhlý moderní katalog knih vydaných do roku 1778, v němž zavedl novou klasifikaci věd. Svým nákladem vydával v letech 1771–1788 různé časopisy, nutno však říci, že ne s finančním úspěchem. Rozvoj knihkupeckého a nakladatelského kolosu zednáře Jana Ferdinanda v. Schönfelda (1750–1821) pravděpodobně zapříčinilo pád jeho firmy.

Do rytířského stupně Eques byli přijímáni výhradně bratři, kteří se mohli prokázat šlechtickým titulem tzn. prostí šlechtici, rytíři, svobodní páni, hrabata a knížata. Za zmínku jistě stojí členství Thaddäuse Nepomuka Bonifáce svobodného pána Steinbach und Kranichstein (1751–1791), posledního opata cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou. Další významnou postavou je bezesporu Michael Leopold svobodný pán Brigido von Marenfels und Bresoviz (1742–1816) farář ve Levoči. V letech 1788–1807 působil ve funkci biskupa v Lublani. V letech 1807–1816 biskupem ve Spiši na Slovensku. V rukopise je také zapsán Johann Joseph Emanuel hrabě Canal de Malabaila (1745–1826). V Praze na Vínohradech založil známou veřejnou zahradu (1787) pojmenovanou po něm Kanálka. Zde byla zřízena první výzkumná botanická stanice, a dokonce

posluchárna, kde se o botanice přednášelo. Jeho nákladem vyšla čtyřsvazková „Flora Bohemica iconibus illustrata“, kterou vytvořil F. Schmidt. Canal sám publikoval práce z botaniky „Abhandlung über das Johannis-korn und die deutsche Moorhirse“, také propagoval výrobu cukru z řepy, a dokonce založil pokusný cukrovar.

V rukopise máme rovněž doloženo členství nejvýznamnější postavy tehdejšího svobodného zednářství u nás. Není jím nikdo jiný než Caspar Hermann hrabě Künigl (1745–1824). Syn nestora zednářství 18. století u nás, Šebestiána hraběte K. (1720–1783) a jeho manželky Marie Terezie rozené hraběnky Czerninové z Chudenic. Nejdříve působil jako hejtman Loketského kraje. V roce 1776 byl jmenován apelačním radou. V roce 1792 jmenován do funkce rady zemského gubernia a hejtmána panského stavu v Chebu. Roku 1764 byl ve Vídni přijat do řádu svobodných zednářů. Jeho další členství ve vídeňských lóžích nemáme doloženo. 2° byl afilován 18. 10. 1764 v Klatovech, 3°: 16. 9. 1765, Skotský Mistr: 24. 10. 1766, člen staroskotské lóže od 21. 10. 1772. Kašpar Heřman dále patřil mezi členy lóže U tří korunovaných hvězd, kde působil jako deputovaný provinciální velmistr. V roce 1786 byl zvolen stoličním mistrem lóže, dále byl členem lóže Casimir u tří a devíti hvězd, kde je v roce 1790 doložen jako skotský velmistr a stoliční mistr lóže U devíti hvězd. Zároveň byl jmenován komisařem prefektury Gommern pro regularizaci všech lóží c. k. dědičných zemích. V roce 1775 byl jmenován (svobodným pánem Hundem) prefektem Rodomské prefektury. Za své zásluhy byl rovněž jmenován čestným podpřevorem Rodomské prefektury. V letech 1782–1786 velmistrem provinciální české lóže. Kašpar Heřman hrabě K. patřil ke zakladatelům sirotčince u sv. Jana Křtitele v Praze.

Dále se mezi členy Rodomské prefektury setkáváme s příslušníky známých šlechtických rodů Martinitz, Nigroni von Riesenbach, Reuss v. Plauen, Swéerts-Sporck, Buquoy v. Longueval, Thun-Hohenstein, Schaffgotsch, Salm-Reifferscheid-Hainpach, Schlik, Silva-Tarouca, Clary-Aldringen, ale i s rody u nás méně známými Skölen, Schmidburg, Peterelli, Beecken, Reitzenstein.

V současné době se připravuje vydání reprezentační publikace o rukopisu Rodomskoy.

Základní literatura:

Abafi (=Aigner), Ludwig. Geschichte der Freimaurerei in Österreich-Ungarn, Bd. 1–5. Budapest 1890–1899.

Huber, Eva. Zur Entstehung des Freimaurer-Archivs Dégh. In: Österreich in Geschichte und Literatur. 39 Jg., 1995, Nr. 5b-6, s. 357–373.

Krivanec, Ernest. Die Freimaurerei in Prag zur Zeit der Strikten Observanz 1764–1780. In: Quatuor Coronati Berichte, Heft Nr. 8, 1980.

Lenhoff, Eugen – Posner, Oskar – Binder, Dieter A. Internationales-Freimaurerlexikon, München 2000.

Podškubka, Jan. České svobodné zednářství v průběhu XVIII. století, Praha 2004.

Singer, Arthur. Das Freimaurer-Archiv auf Schloss Dégh. In: Die drei Ringe, Roč. 6, č. 1, 1930, s. 10–13.

Soudní spis Dr. Milady Horákové a spol.

Alena Nosková – Alena Šimánková

Totalitní režim, který se dostal k moci po únoru 1948 vytvořil a přijal dva represivní zákony, které pod pojmem ochrany lidově demokratické republiky skrývaly možnost tvrdého potlačení jakéhokoliv jednání, které mohlo být označeno jako velezrádné, protistátní, záškodnické a pobuřující.

Zákonem č. 232/1948 Sb. vznikl Státní soud pro celé území Československé republiky se sídlem v Praze a samostatná oddělení měl v Brně a Bratislavě. Z důvodové zprávy k tomuto zákonu vyplývá, že byl vytvořen proto, aby bylo zajištěno jednotné posuzování trestných činů podle zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky.

Soudní proces s Dr. Miladou Horákovou a spol., který se před Státním soudem odehrál v květnových a červnových dnech 1950, byl spolu s následnými procesy počtem odsouzených a výší udělených trestů největším a nejkrutějším v naší poválečné historii.

Soudní spis o tomto procesu získal Národní archiv (dříve Státní ústřední archiv) v roce 1997 v rámci převímky spisů Generální prokuratury od Nejvyššího státního zastupitelství. V té době byl prvním a jediným spisem Státního soudu, který jsme vlastnili.

Jeho struktura vypovídala o soudním řízení z počátku padesátých let. Obsahuje žalobu a s ní související dokumenty, nařízení hlavního líčení včetně obsazení senátu, obsáhlý zápis o hlavním líčení, stenografické protokoly a rozsudky Státního soudu a odvolacího soudu. Ve spise je dále uložena žádost otce Čeňka Krále a dcery Jany o udělení milosti zaslaná prostřednictvím Nejvyššího soudu prezidentu republiky. Následuje řízení o výkonu absolutního trestu, jehož součástí byly usnesení senátu o pořadí výkonu trestu, oznámení o neudělení milosti a doba výkonu trestu. Odsouzeným byla dána možnost vyslovit poslední přání, která zachytil soudní zapisovatel a existuje rovněž úřední záznam o projevech odsouzených před výkonem trestu. Závěr spisu tvoří nařízení o výkonu trestu odnětí svobody u ostatních odsouzených, porozsudková agenda spojená s hrazením nákladů soudního řízení a majetkové záležitosti odsouzených.

Celkové vyznění obsahu svědčí o hrůzném politické režii použití v našem soudnictví a je zásadním svědectvím o nezákonnostech padesátých let.

Tuto skutečnost doplňují dokumenty uložené ve fondech Ministerstva spravedlnosti, Státní prokuratury, Generální prokuratury, Správy Sboru nápravné výchovy a ÚV KSČ. K nejcennějším patří tři dochované magnetofonové pásky uchovávané autentická poslední slova obžalovaných před vynesením rozsudku a obsáhlý spis Generální prokuratury, který dokumentuje pokus o revizi tohoto procesu v roce 1968 a obsahuje podrobné výpovědi některých odsouzených.

Špatný fyzický stav soudního spisu a současný zájem odborné veřejnosti o jeho studium vyvolal snahu využít všech odborných znalostí konzervátorů a restaurátorů Národního archivu pro jeho záchranu. V současné době probíhají náročné práce, které mají za cíl předat tuto vzácnou památku budoucím generacím.

Více než desetiletou snahu archivářů o shromáždění a trvalé uložení celého fondu Státního soudu provázely nemalé překážky. Jako největší překážkou se ukázalo rozptýlení originálů spisů po celé republice v rámci rehabilitací a složitá jednání o jejich získání. Povodeň v roce 2002 ohrozila u části z nich samotnou fyzickou existenci. Ačkoliv značnou část fondu chrání depozitář Národního archivu na Chodovci, přece jen část spisů dosud čeká na popovodňové rozmrazení a ukončení jednání o možnosti jejich převzetí.

Digitalizace církevních listin v rámci evropského projektu Monasterium

Jitka Křečková

Národní archiv v Praze se v roce 2005 zapojil do projektu Monasterium, který koordinuje Institut zur Erforschung und Erschließung kirchlicher Quellen se sídlem v St. Pölten v Rakousku. Projekt je financován rakouským spolkovým ministerstvem pro vzdělání, vědu a kulturu, Evropskou unií (Culture 2000), četnými kláštery a dodatečně získávanými finančními prostředky ze státních i soukromých zdrojů zúčastněných zemí. Kromě Rakouska a České republiky do projektu vstoupilo Bavorsko, Slovinsko, Maďarsko, Chorvatsko, Slovensko a Itálie. Cílem projektu je zdarma prostřednictvím webové stránky zpřístupnit široké badatelské veřejnosti co nejvíce listin i jiných typů dokumentů (např. rukopisů a aktového materiálu) především ze středoevropských klášterů a biskupství. Díky nekomplikovanému nahlížení do originálních pramenů je webová stránka www.monasterium.net využitelná nejen pro vědce různých vědeckých oborů s historickým zaměřením, ale i pro výuku na univerzitách.

V konsorciu projektu, které se schází 2x ročně, zasedají zástupci jednotlivých zemí. Za Českou republiku to jsou PhDr. Alena Pazderová a Mgr. Jitka Křečková, pracovnice I. oddělení Národního archivu v Praze.

Management projektu provádějí zkušení historici a archiváři, kteří mají zkušenosti s podáváním žádostí o granty z EU a kteří se tímto zabývají profesionálně. Technické zabezpečení projektu je na vysoké úrovni. Vlastní digitalizaci v jednotlivých archivech provádí zkušený odborný pracovník Monasteria na speciálním skeneru s příslušenstvím. Ze strany příslušného archivu se očekává organizované nanášení listin a spolupráce s tímto pracovníkem během skenování. Denně se zdigitalizuje cca 200 – 250 ks listin. Důraz je kladen na aversy a reversy listin, skenován je i text pod plíškou. Vzhledem k charakteru projektu, zaměřeného na textové části listin, jsou pečeti skenovány pouze dohromady s listinou, nikoliv každá zvlášť. Listiny jsou digitalizovány v rozlišení 400 dpi, obrázky v tomto rozlišení zůstanou uloženy v diecézním archivu v St. Pölten. Na webové stránky jsou zhotovené obrázky originálních dokumentů vkládány ve zmenšené podobě. Kromě nich jsou k dispozici jejich stručné registry, vědecké popisy a komentáře, které vypracuje příslušný archiv. Doprovodné texty jsou vkládány v národních jazycích, do budoucna se počítá s jejich přeložením

do němčiny, popř. i angličtiny. Z prostředků Monasteria je hrazen jak pobyt pracovníka obsluhujícího skener, tak přepisy doprovodných textů k digitalizovaným písemnostem do speciálního programu.

Digitalizace listin v I. oddělení Národního archivu proběhla v období od 4. září do 15. listopadu 2006. Byly digitalizovány listiny datované do roku 1526, které jsou součástí mnoha důležitých archivních fondů církevní provenience. Do projektu bylo zahrnuto i několik fondů necírkevních, jejichž listinné sbírky se však církevní problematiky z větší části týkají. Celkem bylo zdigitalizováno 7 118 listin z 13 církevních a 5 necírkevních archivních fondů: Archiv pražského arcibiskupství (APA) – 67 listin, Archiv kolegiální kapituly vyšehradské, Praha (KVŠ) – 400 listin, Archiv kolegiální kapituly Všech svatých na Pražském hradě (KV) – 3 listiny, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. (AZK) – 1752 listin, Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (ŘA) – 129 listin, Benediktini – klášter Břevnov, Praha (ŘBB) – 258 listin, Benediktini – klášter Emauzy, Praha (ŘBE) – 2 listiny, Dominikáni – provincialát a konvent, Praha (ŘDo) – 46 listin, Františkáni – provincialát a konvent, Praha (ŘF) – 174 listin, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha (ŘK) – 3 listiny, Křižovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent, Praha (ŘKř) – 551 listin, Maltézští rytíři – české velkopřevorství, Praha (ŘM) – 2489 listin, Premonstráti – klášter Strahov, Praha (ŘP) – 224 listin, Česká finanční prokuratura Praha – listiny (FP-L) – 75 listin, České gubernium – guberniální listiny, Praha (ČG-L) – 885 listin, Úřad desk zemských, Praha (ÚDZ) – 27 listin, Česká dvorská kancelář, Praha, Vídeň (ČDK) – 29 listin, České oddělení dvorské komory, Vídeň (ČDKM) – 4 listiny.

Všechny zdigitalizované listiny budou postupně zpřístupňovány na webové stránce www.monasterium.net, jako první jsou zde již k dispozici listiny fondu Benediktini Břevnov.

Bude-li badatel potřebovat např. pro publikační účely vyobrazení listiny ve větším rozlišení, než bude dostupné na webové stránce, musí se obrátit na Národní archiv, popř. požádat o povolení majitele příslušného fondu. Pracovníci Národního archivu mu za mírný poplatek zhotoví kopii vyobrazení na CD.

Během příštích pěti let se počítá s rozšířením projektu i na listiny z archivních fondů uložených v dalších archivech České republiky. Konkrétně jde kromě dalších fondů Národního archivu (celkem 11 643 listin) o listinné fondy Moravského zemského archivu v Brně (3 687 listin), Zemského archivu v Opavě (3 900 listin), Státního oblastního archivu v Třeboni (2 972 listin), Státního oblastního archivu v Plzni (450 listin), Státního oblastního archivu v Litoměřicích (245 listin), Státního oblastního archivu

v Praze (193 listin) a Státního oblastního archivu v Zámrsku (102 listin). Na závěr tohoto pětiletého období by mělo být v České republice zdigitalizováno cca 23200 listin převážně církevní provenience.

Již na podzim roku 2007 by měla začít druhá fáze digitalizace v Národním archivu, do které je zařazeno celkem výše zmíněných cca 11 643 listin. I. oddělení Národního archivu plánuje zdigitalizovat dalších 9 253 listin. Přednostně bude dokončena digitalizace listin po roce 1526 z fondů, ze kterých jsou již naskenovány listiny do roku 1526, nově se počítá s listinami Archivu České koruny. Konkrétně jde o tyto fondy:

Archiv České koruny (AČK) – 2525 listin, Archiv pražského arcibiskupství (APA) – 695 listin, Archiv kolegiální kapituly vyšehradské, Praha (KVŠ) – 133 listin, Archiv kolegiální kapituly Všech svatých na Pražském hradě (KVs) – 5 listin, Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II. (AZK) – 691 listin, Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (ŘA) – 133 listin, Benediktini – klášter Břevnov, Praha (ŘBB) – 234 listin, Benediktini – klášter Emauzy, Praha (ŘBE) – 36 listin, Dominikáni – provincialát a konvent, Praha (ŘDo) – 25 listin, Františkáni – provincialát a konvent, Praha (ŘF) – 224 listin, Jezuitica (JS) – 29 listin, Kapucíni – provincialát a konvent, Praha (ŘK) – 173 listiny, Křížovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent, Praha (ŘKř) – 411 listin, Maltézští rytíři – české velkopřevorství, Praha (ŘM) – 632 listin, Milosrdní bratři – provincialát a konvent, Praha (ŘMB) – 10 listin, Piaristé – provincialát a koleje, Praha (ŘPi) – 15 listin, Premonstráti – klášter Strahov, Praha (ŘP) – 355 listin, Voršilky – konvent, Praha (ŘV) – 23 listin, Česká finanční prokuratura Praha – listiny (FP-L) – 361 listin, České gubernium – guberniální listiny, Praha (ČG-L) – 1419 listin, Úřad desk zemských, Praha (ÚDZ) – 466 listin, Česká dvorská kancelář, Praha, Vídeň (ČDK) – 420 listin, České oddělení dvorské komory, Vídeň (ČDKM) – 245 listin.

Ve II. oddělení Národního archivu by mělo být zdigitalizováno 141 listin z archivního fondu Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha – oddělení listiny, v VI. oddělení jde o 2 250 listin ze dvou archivních fondů – Rodinný archiv Metternichů (2 185 listin) a Rodinný archiv toskánských Habsburků (61 listin).

Dne 10. října 2007 proběhne veřejná prezentace projektu v Národním archivu, během které budou představeny výsledky digitalizace listin z fondů I. oddělení všem zájemcům z řad archivářů, historiků a pedagogických pracovníků. Prezentace proběhne ve spolupráci s rakouskou stranou projektu. Budou demonstrovány ukázky práce s programem, v diskusi bude čas i na dotazy všeho druhu. Akce proběhne ve velkém sále v hlavní budově Národního archivu na Chodovci.

Dosavadní spolupráce Národního archivu s projektem Monasterium se velmi osvědčila. Podařilo se totiž s minimálními finančními nároky a ve velmi krátkém časovém úseku provést digitalizaci velkého počtu listin, která by se vlastními silami protáhla na dlouhé roky. Lze si jen přát, aby další plánovaná digitalizace proběhla podobným způsobem. Byly pro ni vybrány listiny z nejdůležitějších církevních i jiných fondů České republiky, které svým významem přesahují regionální rámec a jsou nezbytné pro hlubší poznání církevních dějin střední Evropy. Kromě vlastního cíle projektu, tj. odborného zpřístupnění historického materiálu jednotlivých církevních institucí široké badatelské veřejnosti, je nutné zdůraznit i další pozitivum, jímž je ochrana fyzického stavu významných listin. V mnohých případech odpadne zapůjčování listin v originále, což usnadní práci badatelům a zejména ochrání originály před poškozením.

Projekt Dokumentace osudů aktivních odpůrců nacismu

Zdeňka Kokošková

Národní archiv se zapojil do projektu, jehož zadání, tzn. dokumentace osudů německých antifašistů z Československa, bylo formulováno vládou ČR.

V prvním období řešení vládního projektu se pracovníci Národního archivu věnovali zejména rešeršim v archivních fondech, které lze z hlediska projektu chápat jako klíčové. Jedná se především o fondy ústředních státních úřadů a institucí uložené v Národním archivu (např. Ministerstvo vnitra – Nová registratura, Ministerstvo vnitra – Nosek, části fondu ÚV KSČ), tak i o fondy uložené v Archivu Ministerstva zahraničních věcí, v Archivu bezpečnostních složek Ministerstva vnitra a Archivu ČSSD. Z českých archivů byl proveden výzkum ještě v Archivu Kanceláře prezidenta republiky a ve Vojenském historickém archivu.

V rámci projektu uskutečnili pracovníci NA zahraniční cesty do Berlína, kde provedli rešerši ve Spolkovém archivu, v Zemském archivu v Berlíně, v Zemském archivu Braniborska v Berlíně a v Politickém archivu Ministerstva zahraničí a do Mnichova, kde studovali v Institutu pro soudobé dějiny, Zemském archivu Bavorska, Arcidiecézálním archivu a v Archivu KT Dachau.

Vyhledávali jsme dokumenty obecného charakteru, které dávaly odsunu antifašistů právní rámec, vypovídaly o postoji státních orgánů k samotné realizaci odsunu a k naplňování vydaných předpisů. Dále jsme se soustředili na písemné prameny k postavení Němců v poválečné ČSR a k udělování československého státního občanství, k problematice smíšených manželství, k posuzování postojů členů německých rodin zejména v letech 1938-1945, k přesunům německého obyvatelstva do vnitrozemí.

Vyhledávali a shromažďovali se dílčí i souhrnné situační zprávy o průběhu odsunu antifašistů, statistické údaje, ale i zajímavé případy jednotlivých rodin. Prameny využitelné pro jednotlivé výstupy projektu (edice pro veřejnost, putovní výstava a expozice, soupis předpisů apod.) byly soustřeďovány a dále označovány, kopírovány, případně zachycovány na základě přesných citací. Celkem tak prohlédli pracovníci NA za minulé období téměř 600 archivních krabic z nejrůznějších fondů.

Samostatným úkolem však bylo vytvoření podrobné ústřední počítačové databáze, která se průběžně plní jmény německých antifašistů a potřebnými údaji k doložení jejich protinacistického postoje z příslušných archivních fondů. Na konci roku 2006 byly do databáze naimportovány údaje k 20 000 osobám, v polovině roku 2007 již čítaly téměř 50 000 záznamů.

Bylo zahájeno soustřeďování veškerých seznamů antifašistů z různého období a z různých lokalit Čech a Moravy (tj. od přidělování antifašistických legitimací, přes individuální vystěhování jednotlivých rodin, organizované transporty antifašistů, soupisy rodin, které chtěly zůstat v republice, seznamy přezkušovaných osob prostřednictvím příslušných odborů ministerstva vnitra). Tyto seznamy se mají přepisovat a ukládat do zmíněné počítačové databáze, která je přístupná na internetu pro všechny spoluřešitele projektu.

Jako doprovodné téma jsme do výzkumu zahrnuli i soustřeďení údajů týkajících se členů jednotlivých církví německé národnosti (postoje za okupace, osudy v poválečném Československu).

V listopadu 2006 se pracovníci NA účastnili první mezinárodní konference řešitelů projektu v Ústí nad Labem. Zdeňka Kokošková a Alena Nosková vystoupily s referátem na téma Archivní prameny vrcholných státních a politických orgánů ČR k problematice osudů německých antifašistů a zajišťování realizace usnesení vlády č. 1081 z 24. 8. 2005. Na podzim letošního roku představí spolu s kolegy z Muzea v Ústí nad Labem putovní výstavu jako jeden ze základních produktů projektu.

Informatika a konference Národního archivu

Miroslav Kunt

Národní archiv se zúčastňuje nebo je i spoluorganizátorem tří každoročních významných akcí týkajících se informačních technologií a digitální „paměti národa“.

Již po několikáté se pracovníci NA zúčastnili prestižní mezinárodní konference ISSS v Hradci Králové (3.–4. dubna 2006), tentokrát si referáty připravili Karel Koucký – Roman Mík na téma Projekty k dlouhodobému uchování v zahraničí – výběr a Jiří Bernas – Miroslav Kunt na téma Elektronické úřadování v archivní legislativě a spisových normách ústředních úřadů. Přednášky byly prosloušeny v rámci bloku „Co po nás zbude...“ – dlouhodobé ukládání elektronických dokumentů garantovaného Ministerstvem vnitra.

Vzhledem k velkému zájmu o dané téma, uskutečnil Národní archiv ve svých prostorách konferenci „CNZ – Co po nás zbude“ dne 18. září 2006. Její organizaci a sponzory zajistila firma Relsie, s.r.o. s kterou jsme již dříve spolupracovali a jejíž zástupce Jan Heisler konferenci kvalifikovaně moderoval. Díky sponzorům – Adobe (generální partner), Telefónica O2, IBM, Autocont. Velký ohlas i zájem sponzorů vytvořil předpoklady pro opakování konference v příštích letech. Po uvítání zástupkyní ředitelky Dr. Alenou Noskovou vystoupili s úvodními referáty Michal Wanner a Blanka Szunyogová z Odboru archivní správy MV na téma „modelových požadavků na systémy správy elektronických dokumentů“ (MOREQ) a evropského Fóra DLM. Za generálního sponzora, firmu Adobe, promluvil Michal Metlička. Následoval příspěvek pracovníků Národního archivu Miroslava Kunta a Jiřího Bernase na téma přípravy projektu digitálního archivu a působnosti Národního archivu v této oblasti. Spolupráci Národního archivu s Ministerstvem informatiky zmínil jeho zástupce Vít Lidinský, který také navázal na předchozí příspěvek kritikou platné legislativy. Bohumil Chalupa z Národního archivu přiblížil technologii Univerzálního Virtuálního Počítače (UVC), principu využívaného v řešeních dlouhodobé archivace v Holandsku. Na něho navázal Miroslav Cink ze společnosti IBM, která je autorem UVC a představil systém DIAS implementovaný v Holandské královské knihovně.

Ludmila Celbová z Národní knihovny ČR (NK) představila aktuální problematiku projektu Webarchiv kladoucího si za cíl každoroční „sklizení“

a archivování webové domény cz. V současné době má NK asi 1,7 TB dat a některé „historické weby“ již zpřístupňuje čtenářům. Tomáš Gec z Ústavu bohemistiky a knihovnictví Slezské univerzity hovořil o digitalizačních projektech, zejména Manuscriptorium a Kramerius a možnosti budoucí „české digitální knihovny“.

Praktické realizace a problémy dlouhodobého uchování elektronických dokumentů ve veřejné správě komentovali Jaroslav Svoboda z Odboru informatizace veřejné správy, Libor Klapala z Generálního ředitelství cel a Jiří Svoboda z Ministerstva místního rozvoje. Walter Pavliš a Jan Janota ze společnosti Autocont představili systém nasazený u Ústavního soudu ČR a Ivo Kramoliš (IBM) seznámil s produktem IBM ContentManagement (nasazen např. v České národní bance).

Nedalekou budoucnost elektronické archivace naznačil ve svém příspěvku „PDF jako standard pro archivace“ Václav Sedláček ze Západoomoravské vysoké školy Třebíč, když přiblížil formát PDF/A, dnes celosvětově uznávanou normu pro dlouhodobé uchování digitálních dat.

Význam outsourcingu v této oblasti připomněl zástupce Telefónica O2 Czech Dag Jeger.

Na závěr následoval kulatý stůl zúčastněných. Všichni se shodli, že bez papíru se naše společnost neobejde, na druhou stranu všechny dokumenty vytisknout také nelze (nebo je to nesmyslné).

Poslední konferencí roku byla společná akce Svazu knihovníků a informačních pracovníků, Národní knihovny a Národního archivu „Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě“ (5. až 6. 12. 2006). Z bohatého programu se zmiňme pouze o několika příspěvcích (podrobnosti i o předchozích ročnicích konference viz <http://www.skip.nkp.cz>). Hned první referující Miroslav Bartošek z Masarykovy univerzity v Brně ve svém příspěvku Technologie digitálních knihoven zmínil propastný rozdíl mezi standardizací a informatizací v archivech a knihovnách: „...archivy jsou tam, co byly knihovny před 10 lety.“ Věnoval se dále zejména metadatům využití jejich jednotlivých definic: klasická knihovnická struktura (MARC) je příliš složitá a vyžaduje profesionály, není vhodná pro digitální prostředí. Doporučil přejít k autorské samokatalogizaci. Protokol Z39.50 je hodnocen jako zastaralý, v současnosti nahrazovaný OAI-PMH, jehož předností je jednoduchost, snazší implementace a také rozšiřitelnost i mimo knihovny.

V příspěvku Evropské digitální repozitáře a perspektivy Národní digitální knihovny jako spolehlivého digitálního repozitáře Bohdana Stoklasová a Anna Nerglová přiblížili ukládání elektronických dokumentů (zejména digitalizovaných) v různých zemích Evropy. Stejně jako v příspěvku M. Bartoška („knihovny se musí přizpůsobit nové generaci uživatelů“) zaznělo

mj.: „Musíme vidět uživatele, kteří chtějí všechno hned, jednoduše a nejlépe na mobilu.“ Referující přiblížili také připravovanou Národní digitální knihovnu, jejíž základem by se měly stát projekty Webarchiv, Kramerius a Manuscriptorium financované z programů VISK.

Velký zájem vzbudil příspěvek Staré mapy a software zdarma Petra Přida-la z Fakulty informatiky Masarykovy univerzity Brno. Přesvědčivě dokázal, že téměř zdarma je možné zpracovávat a internetově zpřístupnit digitalizované mapy a plány. Jako jádro zpřístupňovacího řešení uvedl software Zoomify, známý a používaný i v Národním archivu. Jím používaný princip (tzv. pyramidový JPEG, resp. TIFF) je ostatně pravděpodobně nejvhodnějším řešením pro zpřístupňování velkoobjemové rastrové grafiky.

Archivy zastupovali svými příspěvky zejména Michal Wannner z Archivní správy MV, který představil standard pro předávání archivních pomůcek v elektronické podobě definovaný jako DTD schéma. Postup digitalizace ve Státním oblastním archivu v Děčíně a zpřístupňování dat badatelům nastínili Otto Chmelík a Ondřej Smíšek. Miroslav Kunt z Národního archivu a Jan Heisler ze společnosti Relsie, s. r. o. referovali o problematice dlouhodobého ukládání elektronických dokumentů a také o konferenci „Co po nás zbude“.

Velkému zájmu se těšila přednáška Víta Richtera z Národní knihovny o novelizovaném autorském zákonu. Hlavním problémem při zpřístupnění digitalizovaných tisků zůstává potřeba dohody s kolektivními správci autorských práv (a nutná novela zákona), která by umožnila paušální platby v případě zveřejňování děl anonymních, nezjistitelných autorů či jejich dědiců, popř. děl vytvořených množstvím autorů, které nelze jednotlivě dohledat (noviny, časopisy).

Na závěr konference se uskutečnila panelová diskuse se zástupci všech typů paměťových institucí zmíněných v názvu.

Program VISK

„Veřejné informační služby knihoven“

v knihovně Národního archivu

Dagmar Spáčilová – Václav Bartůšek

Nový Knihovní zákon 257/2001 Sb. o veřejných knihovnách a podmínkách jejich provozování je moderní právní norma, která mimo jiné upravuje informační funkce veřejných knihoven. Pro věk informační společnosti koncipuje veřejné základní i specializované informační služby knihoven na základě principu zajištění rovného přístupu k veřejným knihovnickým a informačním službám.

Programy vědy a výzkumu v oblasti knihovnictví, které jsou směřované do oblastí ochrany historických knihovnických fondů a zároveň do oblastí poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb jsou víceleté a jsou zaměřené především na zpřístupňování knihovnických dokumentů formou digitalizace primárních dokumentů ale i digitalizace historických klasických lístkových katalogů. S využitím moderních informačních a komunikačních technologií jde o synchronizaci dvou protichůdných úkolů každé instituce spravující historickou dokumentaci – ochrana dokumentu versus poskytování dokumentů a informací občanům a právníkům subjektům.

Jedním z nástrojů plnění státní informační politiky v oblasti knihovnictví je program „Veřejné informační služby knihoven (VISK)“. Program VISK byl rozvržen do 9 podprogramů, sledujících dosažení cíle komplexní modernizace veřejných informačních služeb na základě současných informačních technologií. Je nutné zdůraznit, že jde o program s finanční spoluúčastí řešitelů dílčích projektů, kdy maximální možná výše dotace ze státního rozpočtu činí 70 % celkových realizačních nákladů projektu řešitele. V programu VISK knihovna Národního archivu (dále jen knihovna NA) v roce 2006 realizovala své dva první projekty.

Podle zásad podprogramu VISK 6 (Memoriae Mundi Series Bohemica)¹ byla realizována první etapa projektu digitalizace starých tisků z fondu knihovny NA „Zámecká knihovna Valdštejnů na zámku v Doksech – signatura A75 – letáky o třicetileté válce“.

Celkové náklady projektu činily 119.693,- Kč, z čehož bylo 77.000,- Kč kryto dotací ze státního rozpočtu a 42.693,- Kč byla celková výše finanční spoluúčasti Národního archivu. Digitalizováno bylo celkem 25 drobných tisků v rozsahu 756 obrazů (= stran). Tématicky se vybrané dokumenty týkaly většinou poprav 27 českých pánů na Staroměstském náměstí v Praze v roce 1621, bitvy na Bílé Hoře 8. 11. 1620, případně i dalších událostí nebo činů tehdejších panovníků Fridricha Falckého i Ferdinanda II a šlechty v prostoru střední Evropy. Jedná se o drobné tisky (letáky a knihy menšího rozsahu) bohemikálního charakteru, které představují nepostradatelné dokumenty pro bádání o období třicetileté války a poznání celkového charakteru té doby vůbec.

Vzhledem ke kvalitě zachování dokumentů z tohoto období můžeme též považovat digitalizaci za velmi vhodnou. Napomůže se tím i výzkumu charakteru dokumentů z knihovědného hlediska a bude možné kvalitně zmapovat i výtvarnou výzdobu tisků. Ta, ačkoliv není bohatá, je přesto poněkud originální a v dalších obdobích se již v těchto formách tisků neopakuje. Je velmi důležité, že budeme moci podchytit alespoň částečně výtvarný vývoj starých tisků v určitých obdobích třicetileté války, což se během dalších etap digitalizace bude moci rozšířit na období celých třiceti let. Digitalizovaný materiál se pak může stát i jakýmsi vzorníkem pro materiál dosud nedigitalizovaný nebo dokonce možná i pomůckou při práci s nezpracovaným materiálem, kterého je v historických knihovních fondech některých institucí stále ještě poměrně dost.

Po splnění předepsaných a zákonných podmínek pro využívání materiálu bude možno pracovat s ním nejen v historickém výzkumu, ale bude možné materiál využít i v dalších oblastech seznamování široké veřejnosti s tehdejším českým, středoevropským i evropským kulturním dědictvím. Materiál bude moci být využíván jako podklad pro líčení zajímavých udá-

¹ VISK 6 je národní program, jehož cílem je zajistit ochranu a zpřístupnění vzácných dokumentů (rukopisů a starých tisků) v digitální podobě. Je součástí kulturní politiky ČR v oblasti ochrany a zpřístupnění kulturního dědictví a je zapojen do programu UNESCO Paměť světa. Výsledky programu jsou prezentovány a zpřístupněny v národní databázi MANUSCRIPTORIUM. V současné době je v databázi zpřístupněno 2020 digitalizovaných rukopisů a starých tisků a 96 historických map.

lostí, ať v originálech nebo překladech i jako zdroj výzdoby příslušných knih, jak to např. můžeme vidět v literárních překladech u nás ze 70. let 20. stol. (srv. např. *Kroniky válečných dob*. Ed. Zdeňka Tichá, Mladá Fronta, Praha 1975, 160 s, zdobeno dobovými rytinami). Také při výstavách mohou tyto prameny po digitálním zpřístupnění tvořit stále větší součást jejich expozic² a jistě se můžou v různých formách počítačových výstupů stát i součástí expozic muzejních. Ty následně mohou vyvolat i zvětšený ohlas v odborné veřejnosti.³ Také v zahraničí vznikají samostatné práce, které se tímto druhem literatury zabývají i jako zvláštním publicistickým žánrem.⁴

Přínosem pro knihovnu NA bylo také zdigitalizování starého tisku *Das Jetzt=lebende Königreich Böhmen ...* od cisterciáckého učence P. Mauritia Vogta.⁵ Knihovna NA zde využila laskavé nabídky firmy AiP Beroun na digitalizaci jednoho starého tisku zdarma mimo projekt digitalizace letáku o třicetileté válce. V digitální formě se povedlo pro badatelské úsilí zachytit značné množství mědirytin, které mají význam pro výzkum různých lokalit v Čechách nejen z hlediska umělecko-historického, ale i pro poznání vývoje historické geografie před vydáváním Schallerovy topografie.⁶ Také text této knihy má podobný význam a je součástí výzkumné činnosti knihovny NA i I. odd. NA v této oblasti.

² Srov. např. katalog výstavy *Der Winterkönig Friedrich V. der letzte Kurfürst aus der Oberen Pfaltz*. Haus der Bayerischen Geschichte, Augsburg, 2003, 376 s., 1 CD.

³ Hubková, Jana. *Letáky o Fridrichovi Falckém jako pramen k vývoji a vnímání české otázky... disertační práce obhájená 13. 9. 2006 u prof. Lenky Bobkové, která se sama problematikou třicetileté války rovněž zabývá.*

⁴ Viz Frauke, Adrians. *Journalismus im 30 jährigen Krieg*. UVK Medien, Konstanz 1999, 196 s.

⁵ Vyd. Franckfurt und Leipzig: Johann Ziegern, 1712. , počet stran [8], 143 a 32 obrazových příloh.

⁶ Schaller, Jaroslau. *Topographie des Königreichs Böhmen..., Theil 1–16, Universalregister. K. k. Normalbuchdruckerei, od 4. Th. Schönfeld, 1785–1791.*

V rámci zásad programu VISK 7 (Kramerius)⁷ byla v roce 2006 realizována první etapa projektu digitalizace novin „Sibiřské tisky“. Celkové náklady projektu činily 43.490,17 Kč, z čehož bylo 28.000,- Kč kryto dotací ze státního rozpočtu a 15.490,17 Kč byla celková výše finanční spoluúčasti Národního archivu. Byly komplexně digitalizovány tři tituly – Československý denník, Československý válečný zpravodaj a Houpačky (o celkovém rozsahu 2942 stran).

Název projektu byl převzat z literatury – ze statě Františka Richtera „Grafika v československých legiích v Rusku“⁸, kde byl s největší pravděpodobností použit poprvé a také naposledy. Jak ale dále ze statě vyplývá, je tato tisková bohemiální produkce skutečným fenoménem své doby, svého určení i místa vzniku.

V plném slova smyslu šlo o „ruční výrobu“ novin a časopisů, krásné literatury a poezie i literatury naučné, grafiky včetně poštovních známek a bankovek, příležitostných pohlednic, ale i drobných zpráv a politických proklamací a provolání, vojenských hlášení apod. Autor výše zmíněné statě, František Richter, nar. 5. 8. 1897 v Nelahozevsi, byl poručíkem, příslušníkem IV. praporu a bývalým sekretářem (tajemníkem) Československé Národní Rady, Odbočky v Rusku⁹ – přímým účastníkem popisovaných skutečností.

⁷ VISK 7 je národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů (novin, časopisů a v poslední době i monografií 19. a 20. století) ohrožených degradací kyselého papíru. Cílem programu je záchrana a zpřístupnění bohemiálních dokumentů ohrožených rozpadem papírového nosiče. Originální dokumenty jsou zachraňovány tzv. komplexní digitalizací – tj. pořízením mikrofilmu minimálně dvěma generacemi (archivní negativ a matriční negativní kopie pořízená na přímo kopírující mikrofilm) a následnou digitalizací originálního dokumentu z mikrofilmu. Výsledky programu jsou prezentovány a zpřístupněny v národní databázi KRAMERIUS.

⁸ Richter, František. *Grafika v československých legiích v Rusku. Ročenka československých knihtiskařů, X, 1927, s. 109–126 + nestr. obr. příl. č. 10–17.*

⁹ *Seznam sibiřské armády. Kancelář Československých legií v Praze. Praha: Melantrich, b.r. 165 s.; Pichlík, Jan – Klípa, Bohumír – Zabloudilová, Jitka. Českoslovenští legionáři (1914–1920), Praha 1996, 282 s.; ale Biografický slovník českých zemí: heslář. Část III, Ke–Ři. Praha 1999, 359 s. (Neprodejné) – uvádí u hesla Richter, František * 21. 8. 1889 (= srovnaj s datem narození uváděné v dobovém dokumentu „Seznam sibiřské armády“) – † 27. 6. 1944, účastník 1. a 2. odboje.*

Součástí přípravy projektu „Sibiřské tisky“ byl vedle studia literatury také bibliografický průzkum národních registrujících bibliografií a průzkum katalogů knihoven České republiky. Zjišťovali jsme především možnost doplnění scházejících čísel (ročníků) titulů, které se dochovaly ve fondech knihovny NA – tj. tituly: Čechoslovan, Československé besedy, Československý denník, Československý válečný zpravodaj, Československý voják, Houpačky, Sirotek, Slovenské hlasy, Zprávy Československé revoluční rady dělníků a vojáků. Bylo zjištěno, že národní registrující bibliografie (Česká národní bibliografie a Souborná databáze PER – česká a moravská periodika) buď tyto tituly neuvádí vůbec nebo uvádí záznamy neúplné s chybnými datacemi atd. Během bibliografickolokačního průzkumu a přípravy projektu „Sibiřské tisky“ navázala knihovna NA spolupráci s knihovnou Vojenského historického ústavu. Tato knihovna vlastní ve svých fondech (jako zatím dosud jediná zjištěná knihovna v ČR) téměř kompletní titulovou skladbu seriálových dokumentů – sibiřských tisků.

Skutečnost, že shrnující pohled na tuto část českých (československých) dějin chybí potvrdilo i jednání pražské konference „Československé legie v Rusku“. Ta se měla týkat především nevojenské stránky působení československých legií na Rusi, stránky dosud málo poznané a přece pro svou dobu a všechny zúčastněné tak důležité.¹⁰ Jednání konference ale konstatovalo, že pro hlubší poznání právě historie nevojenského působení legií v Rusku schází autentický materiál.

Na základě všech zjištěných skutečností jsme vypracovali projekt záchranu sibiřských tisků a to především seriálových dokumentů (novin a časopisů), který si klade několik cílů:

- v první řadě nám jde o zabezpečení ochrany originálních dokumentů, (dnes jen vzácně zastoupených ve fondech knihoven České republiky) a zároveň o jejich zpřístupnění historickému a historiografickému bádání
- v rámci výzkumu bohemik zveřejnit cenné informace o zcela výjimečné skupině tištěných bohemik 1. poloviny 20. století také formou podrobných bibliografických popisů dokumentů pro národní registrující bibliografie
- zapojit tištěné autentické „legionářské“ dokumenty z Ruska do rámce archivních dokumentů uchovávaných v archivech České republiky a doplnit tak scházející článek dějin činnosti československých legií na Rusi

¹⁰ *Československé legie v Rusku : sborník příspěvků z kolokvia 9. 5. 2001 v Praze. Uspořádal Václav Veber, Praha 2003, 151 s.*

- a v neposlední řadě si v projektu záchrany těchto bohemikálních tiskovin „vyráběných“ a distribuovaných pro dobu a dosažený technický rozvoj zcela netypickým způsobem, který z těchto tiskovin činil do jisté míry unikáty již v době jejich vzniku a působení, klademe za cíl zviditelnit tyto dokumenty jako samostatnou, zcela výjimečnou kapitolu dějin českého knihtisku a literární a žurnalistické tvorby a zavést pojem „sibiřské tisky“ jako oficiální označení pro všechny tyto dokumenty (seriálové i monografické)

V prosinci 2006 byla úspěšně dokončena realizace první etapy projektů programu VISK 6 a VISK 7. Knihovně NA byly předány digitalizované dokumenty, v případě projektu „Sibiřské tisky“ také mikrofilmy dokumentů tří generací. Vedle získaných prvních zkušeností s projekty záchrany a zpřístupnění vzácných dokumentů formou přímé nebo tzv. komplexní digitalizace dokumentů v měřítku národních projektů, je pro knihovnu NA rovněž velkým přínosem získání přístupu do národních databází „Manuscriptorium“ a „Kramerius“. Po vyřešení technických podmínek dálkového přístupu k těmto vzdáleným informačním zdrojům z prostředí počítačové sítě Národního archivu vkročí informační služby knihovny NA dalším krokem do 21. století.

V průběhu roku 2006 a v lednu 2007 byla zpracována pokračování obou projektů podle zadávací dokumentace Ministerstva kultury ČR a Národní knihovny a byly podány žádosti o poskytnutí dotace ze státního rozpočtu na zajištění realizace projektů knihovny NA v roce 2007.

Seminář a výstava k 375. výročí příchodu piaristů do českých zemí

Václav Bartůšek

O uvedení piaristů do českých zemí se vedla v 1. třetině 17. století dlouhá a komplikovaná jednání, která vlastně probíhala po dvou liniích pro Čechy (od roku 1622), zejména později prostřednictvím pražského arcibiskupa hraběte Arnošta Vojtěcha kardinála Harracha, neúspěšně, a později též pro Moravu prostřednictvím knížete Františka kardinála Dietrichštejna (1570-1636), olomouckého biskupa. Také on začínal kdysi v Římě v papežských službách Klimenta VIII. Znal se osobně i s Josefem Kalasanským, zakladatelem piaristického řádu, kterému byly stejně blízké názory sv. Filipa Neri jako jemu. Pozvání piaristů, aby zajišťovali vzdělávání moravské mládeže, se mu zdálo bezpečnou zárukou pro úspěšný průběh rekatolizace Moravy. Nakonec, po velmi komplikovaných jednáních, která vedl olomoucký světicí biskup Jan Gramay (1579-1632), titulární biskup uppsalský, původem z Antverp, s Josefem Kalasanským, pozval piaristy jako učitele na gymnázium na svém panství v Mikulově, které zde pro ně založil a prozatím tu též zabezpečil provizorní výuku. První piaristé přišli do Mikulova 2. června 1631. Do vyučování se zapojili takřka ihned po svém příchodu, kdy zde ještě pobývali v budově městského špitálu. Jejich působení vyvolalo velmi rychle (již do poloviny září 1631) vlnu žádostí o povolání piaristů do dalších míst v Čechách, na Moravě a případně i ve Slezsku.

V červnu roku 2006 uplynulo od této významné události 375 let. Z podnětu statutárního zástupce Českomoravské piaristické provincie P. Jerzyho Szwarce (Georgia Petra Szwarce a Matre Dei de Perpetuo Succursu) bylo rozhodnuto toto významné výročí oslavit. Účast na oslavách přislíbil i generál piaristického řádu P. Jesus Maria Lecea (Sáinz a Matre Dei) a jeho zástupce, P. Jozsef Ruppert (Iosephus Ruppert a S. Josepho), generální asistent pro evropské provincie piaristického řádu. K oslavám se připojily další instituce nejen z Moravy, ale i z Čech. Právě díky těmto okolnostem mohlo dojít k velmi důstojným oslavám výročí nejen přímo v místech, kde vznikly první piaristické koleje v Mikulově a ve Strážnici, kde dodnes tento řád spravuje farnosti sv. Martina a Panny Marie, která je spojena s osvícenskými tradicemi piaristického řádu a do jisté míry i s násilným přerušením jeho činnosti v roce 1950. Oslavy proběhly počátkem června 2006. Slavnostní bohoslužebné obřady se sloužily v Mikulově na Moravě

dne 3. 6. 2006 a ve Strážnici dne 4. 6. 2006. Slavnost v Praze, která byla především reprezentována pořádáním semináře a výstavy k 375. výročí příchodu piaristů do českých zemí, navázala potom dne 5. 6. 2006. Ve dnech 3. a 4. června navštívili Moravu i generál piaristického řádu se svým zástupcem. Chtěli rovněž navštívit také seminář v Praze, avšak z prodloužení pobytu v České republice sešlo kvůli neodkladným povinnostem obou představených řádu piaristů v Římě.

Do organizace oslav v Praze se zapojilo hned několik institucí. Na pořádání semináře k 375. výročí příchodu piaristů do českých zemí se kromě Českomoravské provincie Řádu zbožných škol – piaristů, jednalo především o Národní archiv v Praze, který poskytl sál pro hlavní jednání, dále pak o Společnost pro výzkum 18. století Akademie Věd České republiky, Národní knihovna České republiky v Praze – Slovanská knihovna, Centrum pro evropskou kulturu Mikulov, Muzeum Podblanicka se sídlem ve Vlašimi a Vyšší odborná škola a SPŠ elektrotechnická Františka Křižíka Na Příkopě 16. Výstavu *Z dějin a výuky piaristů v 17. – 21. století ve střední Evropě* zajišťovala též kromě Národního archivu v Praze a Národní knihovny České republiky v Praze – Slovanská knihovna, kde se výstava pořádala, i Českomoravské provincie Řádu zbožných škol – piaristů.

Jednání semináře k 375. výročí příchodu piaristů do českých zemí začalo tedy dne 5. června v 10.00 hod. dopoledne v přednáškovém sále Národního archivu v Praze na Chodově. Po pozdravu statutárního zástupce Českomoravské piaristické provincie P. Jerzyho Szwarce, který zároveň tlumočil i pozdrav generála Řádu piaristů a jeho zástupce následoval i pozdrav paní ředitelky Národního archivu PhDr. Evy Drašarové, CSc. Tím byl otevřen po hlavním referátu blok dalších příspěvků spolu s diskusí. Odpoledne pak bylo věnováno vzpomínce na významné členy piaristického řádu a prohlídce původních prostor (dnes tzv. auly) Vyšší odborné školy a SPŠ elektrotechnické Františka Křižíka Na Příkopě 16 v Praze. Jejich památku připomněli především P. J. Szwarz, P. P. Kollár a V. Bartůšek. S pozdravem se připojil také pan ředitel školy Ing. Jan Hildebrand. Po přesunu do Národní knihovny ČR - Slovanské knihovny si v pražském Klementinu prohlédli účastníci semináře výstavu doprovodnou *Z dějin a výuky piaristů v 17. – 21. století ve střední Evropě*. Celá akce pak byla zakončena návštěvou Collegia Mariana, jehož prostory spravuje stejnojmenná nadace a kde působí Vyšší škola uměleckohistorického hudebního i výtvarného zaměření. Tato instituce, která sídlí v bývalém klášteře servitů na Starém Městě pražském spolupracuje s Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze při realizaci oboru Sbormistrovství chrámové hudby a pořádá interpretační semináře staré hudby. V rámci činnosti této instituce bylo realizováno také několik školních barokních divadelních her, mezi nimi i jedna piaristická.

Hlavním příspěvkem semináře bylo vystoupení Václava Bartůška z Národního archivu v Praze a Martina Svatoše z Kabinetu klasických studií Filosofického ústavu Akademie věd České republiky v Praze Výuka v piaristických a jezuitských školách 1620 – 1778. Autoři se snažili přiblížit širšímu kruhu odborné veřejnosti výuku ve středních i základních školách, i s jejími případnými přesahy na vyšší stupně církevního školství, které na území českých zemí v době baroka a těsně po ní působily, a obsáhnout nejzákladnější směry výuky, charakterizovat je a nastínit tehdejší školní systém. Šlo vlastně o jakési shrnutí dosavadních výzkumů v tomto oboru. Václav Bartůšek se věnoval výuce v oblasti praktických znalostí, přírodních a exaktních věd. Připomenul např. specifika působení aritmetických tříd piaristů apod. Martin Svatoš se zaměřil na oblast výuky humanitních předmětů především na tehdejších latinských školách – gymnáziích a rozdílů ve výuce mezi jezuitu a piaristy v jejich nejvyšších třídách – poetice (= 5. třída) a rétorice (= 6. třída), zejména při používání učebnic a školní četby, především z latiny a řečtiny v 17. a 18. století. Svatoš připomněl např. i využívání známé učebnice Jana Amose Komenského *Janua linguarum reserata* u jezuitů i u piaristů. Zdůraznil rovněž, že vzhledem k východiskům a cílům piaristického řádu byl systém výuky u piaristů obsáhlejší a komplexnější než v jezuitském řádě. Postupoval totiž od elementární výchovy a výuky malých chlapců přes praktické disciplíny vhodné pro řemeslníky a úředníky až po klasická studia šířená prostřednictvím latinského humanismu po filozofii a teologii.

Výukou dějepisu u piaristů v 18. a 19. století se zabýval dlouholetý badatel v této oblasti Milan Skřivánek, litomyšlský emeritní archivář. Věnoval se gnoseologickým a metodologickým principům pozdního osvícenského piaristického dějepisectví a nejen jejich uplatňování v historických dílech, ale i při výuce zejména při přednáškách ve filozofickém studiu, které bylo v Litomyšli znovu otevřeno v 1. polovině 19. století. Autor se věnoval i nejdůležitějším osobnostem tehdejší litomyšlské historiografie. Jednalo se především o P. Aduacta Josepha Calasanctia a S. Geramano, vlastním jménem Františka Mikuláše Voigta (*14. 5. 1733, Horní Litvínov, †18. 10. 1787, Mikulov), P. Františka Mikuláše Titzeho, P. Alexia Frantze a S. Benedicto (*20. 12. 1745 Rychnov nad Kněžnou, †22. 9. 1813, Litomyšl, P. Kajetana Neuhausa a S. Elisabeth, P. Osvalda Schneidera a S. Placido (*1. 5. 1773, Posberk, později působil ve Vídni) a P. Germana Presidenta (*15. 4. 1790, Litomyšl, †2. 12. 1866 Litomyšl), který své posluchače seznamoval i s tehdejší filozofií počátků 19. století a s jejími představiteli (I. Kanta, J. G. Herdera a G. V. F. Hegela).

Odpoledne následoval blok dalších příspěvků. V něm zaujalo především vystoupení Aleše Filipa a Václava Hortvíka *Mapa česko-moravsko-slezské provincie řádu piaristů z roku 1780*, které bylo doplněno celou řadou

diapozitivů, nejen z výšek z této mapy, ale i dalšími obrázky lokalit spojených s činností piaristů zejména na Moravě ale i v Čechách a ve Slezsku. Mapa se nachází ve sbírkách Regionálního muzea v Mikulově. Signoval ji piarista P. Urban Maywald a S. Valeriano (1744–1797). Ten sice nemohl konkurovat specializovaným kreslířům a grafikům své doby, ale osvědčil velké výtvarné schopnosti. Díky dobré informovanosti o podobě jednotlivých řádových kolejí vytvořil dílo, které nepozbylo aktuálnosti. Svědčí o tom i reprodukce jeho vedut v nedávno vydané *Encyklopedii moravských a slezských klášterů*, ed. Dušan Foltýn, Libri, Praha 2005. Na příspěvek navázalo rovněž i samostatné vystoupení mikulovského archivního fotografa Václava Hortvíka *K lokaci kaple P. Marie, sv. Anny, sv. Máří Magdaleny a sv. Erasma*, která byla založena roku 1360 na předměstí Mikulova, dostala se do těsné blízkosti piaristického areálu, kam však kvůli finančním problémům nemohla být začleněna a zanikla roku 1785 na základě patentu Josefa II., též doplněné mnohými zajímavými obrazovými materiály a plány z Mikulova.

Neméně zajímavý a velmi přínosný byl také příspěvek Pavly Semerádové z Collegium Marianum – Týnské vyšší odborné školy Praha. Ten se týkal *gratulační kantáty z roku 1671, z piaristické koleje ve Slaném*. Byla věnována jejímu rektorovi P. Thomasovi Kosteleckému a S. Venceslao (* 1638 Hradec Králové, + 29.4. 1681 Mikulov), významnému a učenému řádovému spisovateli. Složil a napsal ji pro něj smečenský děkan Jan Václav Augustus. Hudební kultura v piaristické koleji byla na velmi vysoké úrovni, jak dokazuje i dílo jejího někdejšího rektora P. Adalberta Hieronima Pelikana a S. Michaele (*Litomyšl, 1643, †28.10. 1700 Slaný), který byl známým propagátorem řádu, ale též vynikajícím hudebním skladatelem. Z této koleje se dochovaly dodnes i významné prameny k dějinám hudby, např. inventář hudebnin z roku 1713.

Ve svém vystoupení - *P. Ambrož František Stříteský (*9. 12. 1912 Horní Újezd u Litomyšle, †16. 12. 1989 Litomyšl), poslední provinciál České provincie řádu piaristů* - Martin Boštík z Regionálního muzea a galerie v Litomyšli přiblížil účastníkům semináře život i dílo posledního piaristy narozeného v Čechách, který zastával funkci provinciála. P. František Ambrož Stříteský, který přišel díky komunistické zvlí v padesátých letech minulého století málem o život, může být právem pokládán za nejvýznamnějšího českého piaristu 20. století. Podobně zaměření měl také diskusní příspěvek Dalibora Štyse, *Dějiny Řádu zbožných škol – piaristů ve 20. století*. Pan D. Štys se krátce zmínil o vývoji řádu v českých zemích a stručně i na Slovensku od počátku 20. století a zejména pak ve 2. polovině 20. století v období od násilného přerušení řádové činnosti v roce 1950 do obnovení ve Strážnici v roce 1994 a restitučních snah pi-

aristického řádu zhruba do roku 1997. *Zhodnocení vztahů mezi piaristy z českých zemí a ze Slovenska*, kteří během své historie již téměř 365 let (od založení koleje v Podolinci v r. 1642) žili v rozdílných územních podmínkách a později i v různých piaristických provinciích, ale v těžkých obdobích dějin řádu si vždy pomáhali, provedl P. Pavol Kollár z piaristické koleje v Prievidzi, který působí na Katolické univerzitě v Ružomberoku. Odborný asistent Masarykovy Univerzity v Brně Jiří Mihola proslovil diskusní příspěvek z oblasti výuky o piaristickém řádu a řeholních institucích vůbec na filozofické fakultě této univerzity.

V návaznosti na seminář probíhala v Národní knihovně a ve Slovanské knihovně v Praze, ve výstavní chodbě ve 3. patře budovy v Klementinu výstava *Z dějin a výuky piaristů v 17. – 21. století ve střední Evropě*. Veřejnosti byla přístupná v obvyklé otevírací době od 1. června do 22. července 2006. Výstava přibližovala v pěti vitrínách a na třech nástěnných panelech a dvou prosklených skříních vývoj dějin výuky a kultury v piaristickém řádu vůbec. Důraz byl kladen zejména na řádové školství před reformami panovnice v roce 1778. Názorně na základě kopií z řádových školních matrik a katalogů a dalších pedagogických dokumentů se zde mohl návštěvník seznámit s tím, jak probíhala řádová výuka – kolik členů řádu se jí zúčastnilo, jak byly početné různé školní třídy, jak probíhala klasifikace apod. Připomínala se i nejnovější literatura z oboru. Panely byly věnovány vývoji piaristického řádového divadla, přehledu výstavní tradice o piaristech v Národní knihovně a ve Slovanské knihovně v Praze od roku 1999 až do současnosti (2006). Za spolupráci při přípravě výstavy, která navázala na delší tradici předcházejících výstav, přednášek i seminářů, je třeba poděkovat především panu řediteli této knihovny Lukáši Babkovi a paní Martě Hrabákové.

K tématu semináře i výstavy je vhodné se ještě vracet i v roce 2007 i dalších letech, neboť i nyní si uvědomujeme hloubku klíčových témat, jimž byly tyto akce věnovány. Jedná se především o souvislosti s výročími z dějin piaristického řádu, která připadají na rok 2007, zejména 450 let od narození zakladatele piaristického řádu sv. Josefa Kalasanského, které si připomeneme v den jeho památky 25. srpna letošního roku a 240 let od jeho svatořečení. Důležité je si také připomenout 410 let od zahájení bezplatné školní výuky piaristického řádu v Římě. Letos uplyne rovněž 435 let od narození bl. Pietra Casaniho, prvního asistenta piaristického řádu a 360 let od jeho úmrtí. V březnu uplyne rovněž 350 let od vyhlášení inkolátu, ve kterém císař Ferdinand III. souhlasil s trvalým usídlením piaristů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Tato výročí si můžeme připomínat jako významná, je však třeba si uvědomit, že příchod piaristů do českých zemí vlastně otevřel brány k jejich oslavám u nás. Letošní

jubilejní rok piaristů bude ukončen 27. listopadu 2007, kdy si připomínáme „Patrocinium sv. Josefa Kalasanského“. Toho totiž v roce 1948, při výročí úmrtí světce, papež Pius XII. prohlásil za Patrona před Bohem všech křesťanských všeobecných škol na celém světě.

„Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století“

Mezinárodní vědecká konference
Clam-Gallasův palác, Praha

Milan Vojáček

Národní archiv pořádal ve dnech 23.–24. listopadu 2006 mezinárodní vědeckou konferenci „Reflexe a sebereflexe ženy v české národní elitě 2. poloviny 19. století“. Konference se konala ve spolupráci s Archivem hlavního města Prahy, který umožnil konání akce v příjemném prostředí přednáškového sálu v Clam-Gallasově paláci v Husově ulici. Během dvoudenního jednání zaznělo 17 referátů, které byly doplněny diskusí a další rozpravou.

V prvním jednacím bloku zazněly referáty rakouských badatelek, které re-prezentovaly zahraniční přístup k problematice ženských dějin. V referátu vídeňské badatelky Brigitty Baader-Zaar byl popsán vývoj volebního práva v Předlitavsku s důrazem na ženské volební právo. Ellinor Forster z univerzity v Innsbrucku analyzovala právní postavení žen v manželství a jeho různé interpretace. Karin Schneider načrtla obraz potenciálního prostoru pro ženské aktivity v provinčním městě Dornbirn ve Vorarlbergu.

V následujícím bloku přiblížila Alice Velková jednotlivé životní strategie žen hospodařících v 1. polovině 19. století na venkovských usedlostech. Milena Secká přiblížila činnost Amerického klubu dam a Luboš Velek analyzoval reakce na kandidaturu a volbu Boženy Víkové-Kunětické za poslance Zemského sněmu. Referáty Heleny Kokešové a Martiny Maříkové přiblížily kapitoly ze života Marie Červinkové-Riegrové – vztah Riegrové k Eduardu Albertovi a její cestu do Itálie v roce 1888. Na závěr prvního dne jednání zazněla v příspěvku Magdaleny Pokorné zajímavá sebestylizace Boženy Němcové vytvořená na základě její rozsáhlé korespondence.

Druhý den jednání začal příspěvkem Libuše Heczkové, která se zaměřila na fenomén „nové ženy“ a reakcemi na něj z řad generace zasloužilých vůdkyň ženského hnutí. Martina Halířová analyzovala problematiku nemanželských dětí a vnímání jejich matek společností. Lucie Swierczková ukázala, s použitím rozsáhlého fotografického materiálu, ženu jako sportovkyni. Kateřina Kuthanová se soustředila na autotypy malířek působících v 2. polovině 19. století v Čechách a jejich sebereflexi. Irena Štěpánová a Ludmila Sochorová plasticky vykreslily příběhy Terezy Lang-

hausové-Novákové a Marie Fingerhutové-Storchové. Zároveň ukázaly jejich reflexi prožívaných událostí a určitou sebereflexi, ale i reflexi těchto žen jejich okolím. Příspěvek Marie Bahenské upozornil na problematiku vztahů mezi jednotlivými ženskými spolky. Pavla Vošahlíková vymezila a prezentovala problematiku volného času, zábavy a rozptýlení žen ve sledovaném období.

Všechny přednesené referáty jsou v rozšířené verzi připraveny k tisku. Sborník z konference bude vedle těchto přednesených příspěvků obsahovat i příspěvky, které na jednání nezazněly. Jedná se o článek Heleny Kokešové věnující se vztahu Marie Červinkové a Terezy Svatové, dále o článek Romana Horkého o ženském spolkovém hnutí v Nymburce a příspěvek Mileny Lenderové o reflexi identity v ženských denících 19. století.

Ve středu zájmu veřejnosti: generál Alois Eliáš

Jiří Křest'an

Jménu generála Aloise Eliáše se dostalo v roce 2006 nebyvalé publicity. V předchozím roce totiž předala Jana Pasáková Vojenskému historickému ústavu urny s popelem někdejšího ministerského předsedy a jeho choti Jaroslavy. O záležitost se začali zajímat vrcholní představitelé České republiky, média a posléze i širší veřejnost. Pracovníci Národního archivu nebyli zaskočeni náhlým vzednutím „eliášovské vlny“. V tomto archivu je od roku 1980 uložen osobní fond Alois Eliáš, soustřeďující především premiérovy dokumenty zabavené gestapem v úřadu Předsednictva vlády po jeho zatčení v roce 1941. Od roku 1995 jsme byli v kontaktu s historikem Tomášem Pasákem, jemuž předala Jaroslava Eliášová manželův i svůj vlastní archiv a některé osobní památky. Vůli předčasně zesnulého Tomáše Pasáka začala v roce 2003 naplňovat jeho choť Jana Pasáková. V tomto roce začala předávat k trvalému uložení Národnímu archivu pozůstalost manželů Eliášových, obsahující především vzácné osobní doklady, korespondenci a dokumenty memoárové povahy.¹

Dne 28. března 2006 se konal vědecký seminář „Generál Alois Eliáš (1890–1942). Voják – diplomat – politik“, jehož svolavatelem se stal Úřad vlády České republiky. Přesto, že seminář byl organizačně připraven v tempu poněkud hektickém, zazněly nakonec v jeho průběhu příspěvky, které přinesly cenné informace o bývalém předsedovi vlády. Publikovaný sborník,² do něhož přispělo 9 historiků, archivářů a muzejních pracovníků,³ se stane zajisté inspirativním pramenem pro všechny zájemce o osobnost

¹ Charakteristika archivního souboru je obsažena především v příspěvcích Jany Pasákové a Jiřího Křest'ana, uveřejněných ve sborníku citovaném v následujícím odkazu.

² *Generál Alois Eliáš (1890–1942). Voják – diplomat – politik. Příspěvky z vědeckého semináře konaného dne 28. března 2006. Praha, Úřad vlády ČR 2006, 72 s.*

³ Do sborníku přispěli Petr Hofman, Marek Junek, Jiří Křest'an, Zdenko Maršálek, Pavel Minařík, Jana Pasáková, Eduard Stehlik, Jan B. Uhlíř a Josef Žikeš. Na semináři vystoupil se svým příspěvkem také Zdeněk Stodola.

Aloise Eliáše a hodnocení odkazu jeho života a díla. Především zásluhou Jany Pasákové nezůstala v průběhu semináře opomenuta ani osobnost účastnice druhého odboje Jaroslavy Eliášové, věrné souputnice svého manžela a strážkyně jeho odkazu.

V době konání semináře bylo již rozhodnuto, že dojde k důstojnému uložení uren s popelem manželů Eliášových, které od roku 1981 uchovávali Pasákoví ve svém bytě. Volba padla na Národní památník na pražském Vítkově.⁴ Za účasti předsedy vlády České republiky Jiřího Paroubka, ministra obrany Karla Kühnla a dalších významných osobností politického a kulturního života proběhl slavnostní obřad s vojenskými poctami,⁵ jehož se za Národní archiv zúčastnili ředitelka archivu Eva Drašarová a pracovníci 6. oddělení Jan Kahuda a Jiří Křestřan. Národní archiv se v období zvýšeného zájmu o osobnost Aloise Eliáše podílel na přípravě řady mediálních výstupů (publikovaných v denním tisku a v televizi).

Archiváři Národního archivu budou i nadále věnovat uchování odkazu manželů Eliášových potřebnou pozornost – i v době, kdy pozornost publicistů a veřejnosti se přelije již jiným směrem. Naší samozřejmou povinností je uchování svědectví o životě a boji Aloise a Jaroslavy Eliášových budoucím generacím.

⁴ *Volba místa uložení ostatků manželů Eliášových v kolumbáriu Národního památníku na Vítkově, v prostorách u hrobu neznámého vojína, se nesetkala zejména v odborných kruzích s jednoznačně kladným ohlasem. Národní archiv se ovšem na volbě místa žádným způsobem nepodílel. Sám Alois Eliáš vyjádřil přání, aby byl pochován v hrobě rodičů.*

⁵ *K průběhu vzpomínkového aktu srov.: Břešťan, Robert. Generál Eliáš se po letech dočkal úcty. In: Hospodářské noviny, č. 89, 9. 5. 2006, s. 5; Daniček, Jiří. Tři generálové. In: Národní osvobození, č. 12, 2006, s. 5; Drahoňovský, Tomáš. Eliáš se obětoval pro vlast. In: Lidové noviny, roč. 19, č. 107, 9. 5. 2006, s. 3; Gazdík, Jan. Státní pohřeb po 64 letech. Mladá fronta Dnes, roč. 17, č. 107, 9. 5. 2006, s. A7; La Sala, Zdeňka. Generál Eliáš pohřben s poctami po 64 letech. In: Právo, roč. 16, č. 107, 9. 5. 2006, s. 3.*

Mezinárodní vědecké sympozium „České archivy a prameny k dějinám zahraničních Čechů“

Jiří Křest'an

Ve dnech 27.–28. června 2006 se v Českých Budějovicích konalo mezinárodní vědecké sympozium „České archivy a prameny k dějinám zahraničních Čechů“. Bylo součástí programu 23. světového kongresu Československé společnosti pro vědy a umění (Czechoslovak Society of Art and Sciences, New York), jejíž dlouholetý prezident Miloslav Rechcigl dal k uspořádání setkání prvotní impuls. Nad kongresem převzali záštitu prezidenti České a Slovenské republiky Václav Klaus a Ivan Gašparovič. Uspořádání sympozia se ujali Jan Kahuda a Jiří Křest'an (Národní archiv) a Milena Secká (Náprstkovo muzeum v Praze), kteří mohli dále využít podpory Stálé komise pro krajany žijící v zahraničí Senátu Parlamentu ČR, Komise pro dějiny Čechů v zahraničí Akademie věd ČR a v neposlední řadě Státního oblastního archivu v Třeboni – Státního okresního archivu v Českých Budějovicích, který poskytl pro první den jednání své prostory (druhý den se účastníci sešli na Jihočeské univerzitě) a připravil zajímavou exkurzi po budově archivu. Sympozia se aktivně zúčastnily téměř dvě desítky referentů z Austrálie, České republiky, Slovenska, Švýcarska a Velké Británie. Další tři desítky zájemců se sympozia zúčastnily jako posluchači, účastníci diskusí nebo moderátoři jednání, mezi nimiž nechyběli například ředitel odboru archivní správy Ministerstva vnitra Václav Babička či zástupkyně ředitelky Národního archivu Alena Nosková.

Příspěvky, které na sympoziu zazněly,¹ směřovaly do několika tematických oblastí. Především obohatily účastníky o informace o pramenech k zahra-

¹ Podávám pouze stručnou informaci, neboť v roce 2007 bude Národním archivem publikován sborník příspěvků ze sympozia, obohacený navíc několika referáty, jež nemohli jejich autoři z různých důvodů na setkání přednést (Alexandra Blodigová, Hana Klínková, Vilém Prečan, Václav Sluka, Miloslav Rechcigl Jr., Viktor Velek). Informace o sympoziu byla již pohotově publikována: Kuprová, Renata – Dudek, Lukáš. *Vědecké sympozium České archivy a prameny k dějinám zahraničních Čechů*. *Archivní časopis* 56, 2006, č. 4, s. 297–298.

ničním Čechům, které jsou ve správě archivů v České republice.² Petr Kotyk přehledně shrnul akvizice Literárního archivu Památníku národního písemnictví po roce 1989, pocházející z prostředí zahraničních Čechů a exulantů (celkem charakterizoval 39 fondů). Informaci o historicky cenném fondu Ústřední sdružení Čechů a Slováků z Ruska, který je uložen v Archivu hlavního města Prahy, podala Jana Pažoutová. V příspěvku Jany Poddané byl zhodnocen významný zisk Státního okresního archivu v Pardubicích – části archivu Sdružení českých dobrovolníků ve Francii a osobního archivu profesora Josefa Fišery. Milena Secká charakterizovala cenný soubor novinových výstřížků z let 1856–1951, který je uložen v Náprstkově muzeu v Praze pod původním názvem – Čechové mimo vlast'. Josef Cihlář a Tomáš Jelínek se zaměřili na dokumenty, které jsou uloženy v Institutu A. B. Svojsíka občanského sdružení Junák a které vypovídají o dějinách zahraničního československého skautingu. V referátu Milady Sekyrkové se mohli seznámit účastníci sympozia s problémem rozptýlení archivního souboru jednoho původce na příkladu pozůstalosti historika Otakara Odložilíka, jehož dochované části jsou uloženy v Archivu Akademie věd ČR, Státním okresním archivu Kroměříž a na University Archives and Record Center University of Pennsylvania ve Philadelphii. Nad otázkou optimálního uložení a evidence archiválií krajanských organizací se ve svém vystoupení zamyslel Stanislav Brouček, který současně navrhl zřídit centrální evidenci badatelských projektů v oblasti výzkumu dějin zahraničních Čechů.

Druhý tematický blok můžeme vidět v příspěvcích, které charakterizují prameny ve správě zahraničních archivů, institucí a organizací, jež vypovídají o dějinách Čechů a Slováků v zahraničí. Slavomír Michálek předložil cennou informaci o fondech Czechoslovak National Council of America, uložených v Cedar Rapids, která se ovšem neomezila pouze na archivní

² *Pokud bude čtenář sborníku Národního archivu Paginae historiae postrádat v následujícím výčtu referátů vystoupení, obsahující přehled pramenů k zahraničním Čechům, uložených v tomto archivu, a shrnutí výsledků spolupráce s krajany, připomínám, že referáty na tato témata zazněly v docela nedávné minulosti: Křesťan, Jiří. The Central State Archives in Prague and the Czechs Abroad. In: Rechcigl, Miloslav, Jr. (ed.). Czech and Slovak American Archival Materials and their Preservation. Praha 2004, s. 33–36; Týž. Spolupráce Státního ústředního archivu v Praze se zahraničními Čechy. In: Archivy v mezinárodním kontextu, Praha 2004, s. 185–191. Srov. též Ďurovič, Michal – Křesťan, Jiří. Archivy zahraničních Čechů: kam s nimi? In: Morava viděna z vnějšku. Ostrava 2006, s. 393–398. Zde lze nalézt odkazy na starší publikace.*

dokumenty, ale zahrnula také sbírky muzeální a knihovnické povahy. V referátu Karla Konečného a Františka Hanzlíka vyslechli účastníci symposia především charakteristiku rozsáhlého souboru archiválií k dějinám Čechů a Slováků v zahraničí, který byl shromážděn péčí profesora Zdeňka Hrubana a který je uložen v Josef Regenstein Library při University of Chicago. Dagmara Hájková obohatila jednání informací o souboru dokumentů, vztahujících se k rodině Masarykových, jež jsou uloženy v Lilly Library v Bloomingtonu (Indiana University). Štěpánka Korytová-Magstadt upozornila na prameny k českým dějinám, jež jsou uchovány v některých institucích ve Spojených státech amerických, zejména v oblastech s tradičním českým osídlením. Roman Zaoral analyzoval prameny k dějinám Čechů v Kanadě, které jsou uloženy v zahraničních i tuzemských archivech a dalších institucích a podal periodizaci vývoje české komunity v Kanadě. Sylva Šimsová se podělila o své zkušenosti ze spolupráce s archivy a knihovnami ve Velké Británii při získávání a využívání archiválií Čechů, žijících v zahraničí, na konkrétních příkladech pozůstalostí Blažeje Vilíma, Karla Maiwalda a Jana Svobody. Vystoupení Georga A. Krause podalo analýzu historických etap vydávání Zpravodaje Svazu spolků Čechů a Slováků ve Švýcarsku, který vychází od roku 1968 a přináší cenné informace o životě a práci našich krajanů ve Švýcarsku. V referátu Jaroslava Vaculíka se posluchačům dostalo sdělení o nejdůležitějších pramenech k dějinám českého vystěholectví do Ruska před rokem 1917, které jsou uloženy v ruských a ukrajinských archivech.

Autoři třetí části příspěvků představili vědecké projekty výzkumu dějin zahraničních Čechů. Jan Kahuda se zamyslel nad možnostmi výzkumu dějin české komunity v Rakousku, shrnul dosavadní odbornou literaturu k tomuto tématu a vzněsl naléhavou otázku uchování archivních pramenů, především archivů českých spolků. Ve vystoupení Vratislava Doubka zazněla informace o projektu edice duchovního správce ruského vyslancectví ve Vídni Michaila Fjodoroviče Rajevského s představiteli českého politického a kulturního života v 19. století. S atraktivním tématem málo úspěšné infiltrace agenta československé rozvědky Zdeňka Žižky mezi Čechy v Austrálii v 50. letech minulého století vystoupil Petr Hrubý. Jeho vystoupení navodilo otázku fenomenu komunismu a jeho hodnocení. Zástupce nejmladší badatelské generace Jakub Hodboď představil studentský projekt, který od roku 2003 metodou oral history mapuje dějiny českého exilu v Kanadě, a seznámil s dosavadními výstupy tohoto projektu. Organizátoři symposia umožnili v neposlední řadě prezentovat projekt, který sice primárně nesouvisel s tématem setkání, přesto však byl pro jeho účastníky nanejvýše zajímavý. V referátu Martina Vadase a Josefa Hally se dověděli o úkolu zpřístupnit filmové, zvukové a písemné dokumenty k procesu s Miladou Horákovou a dalšími osobami z roku 1950.

Mezinárodní vědecké sympozium „České archivy a prameny k dějinám zahraničních Čechů“ přispělo k zmapování mnoha konkrétních oblastí dějin Čechů žijících v zahraničí. Jednotlivými příspěvky i diskusními příspěvky zaznívaly obavy o uchování českých archivních pramenů v zahraničí, především archivů krajanských spolků a osobních fondů. Bylo vyjádřeno přání, aby výzkum dějin zahraničních Čechů a průzkum relevantních pramenů byly v budoucnu určitým způsobem koordinovány, alespoň v rovině informační. Nejednou zaznělo přání, aby byla budována databáze pramenů k dějinám zahraničních Čechů. Záchrana národního archivního dědictví Čechů a Slováků v zahraničí a výzkum dějin jejich komunit nepředstavují pouze atraktivní téma, jehož by se v budoucnu měli uchopit ve větší míře především mladí badatelé, ale také čestný úkol, jímž jsme povinováni našim krajanům, kteří nejednou v minulosti prokázali svou sounáležitost s naší vlastí a kteří její dějiny často ovlivnili za cenu obětí nejvyšších.

IV. Týden zahraničních Čechů

Praha, září 2006

Jiří Křest'an

Historie Týdnů zahraničních Čechů se začala psát v roce 1998, kdy se poprvé v Praze uskutečnilo reprezentativní setkání zástupců českých komunit z různých zemí světa. Iničiátoři setkání, z nichž je třeba zmínit jmenovitě především Oldřicha Černého (tehdy člen koordinačního výboru pro oslavu založení Univerzity Karlovy v Praze) a Ivana Dubovického (v té době zástupce vedoucího odboru pro krajanské záležitosti Ministerstva zahraničních věcí), vědomě navázali na tradici Masarykových dnů československého zahraničí, násilně přerušenu v roce 1938. Po roce 1998 se uskutečnily ještě dva Týdny zahraničních Čechů – v roce 2000 a 2003.¹ Také na pozvánkách na letošní setkání jsme mohli číst jména Oldřicha Černého a Ivana Dubovického, tentokráté již jako představitelů občanského sdružení Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů. Akce se konala pod záštitou prezidenta České republiky Václava Klause a těšila se pozornosti médií i čelních osobností politického života. Zahájení se zúčastnili předseda Senátu Parlamentu ČR Přemysl Sobotka a rektor Univerzity Karlovy v Praze Václav Hampl jako představitelé spolupřadajících institucí. V průběhu jednání pozdravil účastníky mimo jiné předseda vlády ČR Mirek Topolánek, v jednacích sálech bylo možno se setkávat z tuzemských účastníků především se senátory, poslanci Evropského parlamentu a s představiteli vrcholných orgánů státní správy. Potěšitelné bylo, že ve větším měřítku než dříve se mohli prezentovat zástupci občanských sdružení a kulturních institucí v ČR, kteří udržují plodné kontakty s Čechy v zahraničí.

V pořadí čtvrtému Týdnu zahraničních Čechů, konanému ve dnech 17.–22. září 2006 v Praze (v Karolinu a ve Valdštejnském paláci), předcházely ve dnech 15.–16. září České dny v Bratislavě, které představily krajanskou komunitu na Slovensku. Základní hodnotou akce představuje již sám fakt setkání představitelů českých (a československých) spolků ze zahraničí a významných osobností českého původu s jejich partnery

¹ *K předešlým setkáním zahraničních Čechů srov. Černý, Oldřich – Dubovický, Ivan. Týdny zahraničních Čechů. České listy, roč. 7, 2006, č. 9, s. 2–4.*

v České republice. Představitelé krajských spolků mají možnost promluvit o zkušenostech s vlastní prací, jsou ventilovány obecné i specifické problémy, na něž mohou vzápětí reagovat zákonodárci i představitelé státní správy. Ke konkretizaci názorů účastníků nesporně přispělo, že část jednání Týdne zahraničních Čechů se odehrála v regionálních sekcích (Evropská unie; Balkán, Střední a Východní Evropa mimo EU a Společenství nezávislých států; Amerika, Austrálie a Afrika). Je logické, že krajany z odlišných zemí tíží různé problémy. Informačně bohaté bylo také sympózium „Média a zahraniční Češi“, které se konalo 20. září (jeho hlavním organizátorem byl Stanislav Brouček) a jež se dotklo i otázky trvalého uchování periodik a dalších médií. Stejně jako v uplynulých letech připravili organizátoři bohatý doprovodný kulturní program. Společenským vrcholem Týdne zahraničních Čechů se stalo slavnostní udělení ocenění „Významná česká žena ve světě“.

Možná až s odstupem doby budeme umět docenit význam faktu, že na všech dosavadních Týdnech zahraničních Čechů se dostalo nikoli zanedbatelného prostoru zástupcům českého archivnictví. Hned v úvodní den letošního setkání pozdravila účastníky ředitelka Národního archivu Eva Drašarová. Ve svém kultivovaném projevu, který se setkal s živým ohlasem, ve stručnosti představila svou instituci a posoudila výsledky dosavadní spolupráce archivu se zahraničními Čechy v širším kontextu úkolů archivu, především ve sféře péče o soukromoprávní původce. Tři desítky účastníků Týdne zahraničních Čechů (zájem přesahoval kapacitní možnosti) mohly navštívit budovu 1. oddělení Národního archivu na třídě Milady Horákové, kde jim Lenka Matušíková a Helena Sedláčková představily profil pracoviště a předložily některé historicky mimořádně cenné dokumenty.

Lze konstatovat, že problematika archivnictví patří k otázkám, které jsou krajany často diskutovány a zájem o záchranu českého archivního dědictví v zahraničí vzrůstá. Pracovníci Národního archivu využili Týdne zahraničních Čechů k tomu, aby navázali či upevnili kontakty s Čechy žijícími v Egyptě, Francii, Chorvatsku, Kanadě, Nizozemsku, Rakousku, Rumunsku, Rusku, Slovensku, Spojených státech amerických, Srbsku, Švédsku, Švýcarsku, Ukrajině a dalších zemích. Dosavadní výsledky vzájemné součinnosti nás zavazují i do budoucna.

Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním

Jan Kahuda

Termín „pragmatické písemnosti“ použitý v názvu konference pořádané ve dnech 26.-28. října 2006 Katedrou pomocných věd historických a archivního studia FF UK ve spolupráci s Národním archivem a Archivem hlavního města Prahy vyvolal na jedné straně živý zájem referentů i dalších účastníků, na druhé straně však přece jen určité rozpaky, protože se u nás zatím jednalo o termín málo používaný.¹ Obavy některých referentů, zda se přesně trefili do konferenčního tématu, však rozptýlila již v úvodním referátu Marie Bláhová, která provedla analýzu a definici tohoto pojmu v širších historiografických souvislostech. Termín „pragmatické písemnosti“ je systematicky používán od konce 80. let 20. století, zejména díky projektu realizovanému v letech 1986-1999 na Vestfálské univerzitě v Münsteru (Sonderforschungsbereich 231 – Träger, Felder, Formen pragmatischer Schriftlichkeit im Mittelalter).² Tento projekt byl zřízen podporou Deutsche Forschungsgemeinschaft, jeho přípravná fáze probíhala v letech 1986-1988, vlastní řešení pak v letech 1988-1990. Ve dnech 17.-19. května 1989 proběhla v Münsteru závěrečná konference pod názvem Pragmatische Schriftlichkeit im Mittelalter.³ V letech 1990-1999 pak probíhala ještě navazující činnost vědeckého kolegia k danému tématu. V rámci celého projektu bylo řešeno patnáct dílčích projektů. Podstatou projektu bylo zkoumání role písemnosti ve společenském vývoji i životě jednotlivce, změna jejich funkcí ve zkoumaném období 11.-15. století, úlohu

¹ Ke konferenci srov. Holá, Mlada. *Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním*, ČČH 105, 2007, s. 281-283; Maříková, Martina. *Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním Praha 26.-28. října 2006*, AČ 57, 2007, s. 28-29.

² K projektu vice Träger, Felder, *Formen pragmatischer Schriftlichkeit im Mittelalter. Der neue Sonderforschungsbereich 231 an der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster. Frühmittelalterliche Studien 22*, 1988, s. 388-409.

³ *Pragmatische Schriftlichkeit im Mittelalter. Erscheinungsformen und Entwicklungsstufen*, hg. Hagen Keller – Klaus Grubmüller – Nikolaus Staubach, Münster 1992.

v právním životě a správním výkonu a role písemnosti při rozšiřování písemné kultury a alfabetizace společnosti. Zájem řešitelů se zaměřil na tzv. pragmatické písemnosti, tedy písemnosti vzniklé v souvislosti s účelným jednáním („allen Arten zweckhaften Handelns, Erfordernissen der Lebenspraxis, der Information und Kommunikation, der Repräsentation und Tradierung dienen“). Münsterský projekt inspiroval další pokračovatele, a tak nezbyvá než konstatovat, že se termín pragmatické písemnosti stává nejen součástí diplomatické terminologie, ale i termínem používaným v oblasti kulturních a sociálních dějin.⁴

Marie Bláhová konstatovala, že výzkum písemností označovaný dnes za „pragmatické“ probíhá v rámci pomocných věd historických (zejm. diplomatika, paleografie, epigrafika) již desetiletí a obdobné otázky jako účastníci zmíněných projektů si kladlo bádání o historii písemné kultury již od 60. let zaměřené zejména na období starověku a středověku. V současné době můžeme registrovat dvojí pojetí pragmatických písemností, širší definice za ně považuje všechny písemnosti vzniklé v souvislosti s účelným jednáním, užší pak písemnosti vzniklé v souvislosti se správní a hospodářskou činností. M. Bláhová dále shrnula další směry bádání k uvedenému tématu, které se postupně přesouvá i do ostatních zemí (Rakousko, Polsko ad.) a mladších období. V českých zemích zatím nebylo téma příliš akcentováno, i když dílčí studie vznikají v rámci diplomatiky (např. problém funkce písemností, který u nás inicioval Jindřich Šebánek), paleografie, kodikologie a dějin knihy, epigrafiky atd. Hlavním úkolem pro budoucnost zůstává zpracování analytických studií, které posléze povedou ke zpracování syntetizující příručky.

V naznačených intencích zaznělo v průběhu konferenčního jednání celkem 27 referátů k danému tématu. Konferenční téma bylo analyzováno

⁴Srov. např. Goez, Elke. *Pragmatische Schriftlichkeit und Archivpflege der Zisterzienser. Ordenszentralismus und originale Vielfalt, namentlich in Franken und Altbayern, Münster – Hamburg – Berlin 2003*; Britnell, Richard (ed.). *Pragmatic literacy. East and West 1200-1300, Woodbridge 1997*. V letech 1996-1999 byl na Fernuniversität Gesamthochschule Hagen realizován projekt *Pragmatische Schriftlichkeit in der vorindustriellen Gesellschaft Europas in epochenübergreifender und kulturvergleichender Perspektive*. Na výzkum pragmatických písemností se zaměřuje rovněž *Gesellschaft für pragmatische Schriftlichkeit* formulující velmi obecnou definici termínu: „*Pragmatische Schriftlichkeit ist die zusammenfassende Bezeichnung für eine Vielzahl von Handschriften, die sich mit allen Arten überlieferten zweckhaften Handelns befassen*“; srov. www.pragmatische-schriftlichkeit.de.

v širokém časovém i geografickém horizontu včetně možnosti komparace s bádáním polským a slovenským.

Ivan Hlaváček obrátil pozornost k vztahu pragmatických písemností a epigrafiky. Upozornil na důležitost komparativních a interdisciplinárních epigrafických bádání a uvedl některé příklady pragmatického působení epigrafických pramenů. Magdalena Biniaś-Szkopek přednesla příspěvek Józefa Dobosze věnovaný problémům legitimizace fals v Polsku 12.-13. století. Posledním příspěvkem prvního bloku byl referát Wojciecha Mrozowicze o používání diplomatického materiálu ve slezských středověkých kronikách. Renata Modráková obrátila pozornost na písemnosti abatyší kláštera sv. Jiří na Pražském hradě v období 13.-14. století a jejich zkoumání diplomatickými i kodikologickými metodami. Dominik Budský a Martina Maříková se zaměřili na rozbor úředních knih pražské kapituly z předhusitského období (protokol přijímání kanovníků z období 1378-1390, rejstříky společné pokladny), na základě kterých provedli rekonstrukci správního postupu. Beata Wojciechowska věnovala pozornost procesu vyhlášení klatby ve středověkém Polsku a Blanka Zilynská ukázala na několika případech proces obsazování beneficí ve středověku. V dalším bloku se pak Hana Pátková věnovala rozboru privilegií na vedení městských knih, kde nalezla osm příkladů z období 1368-1412 (Jablonné v Podještědí, Dobřany, Česká Kamenice, Teplá, Hroznětín, Kralovice, Jesenice, Děčín). Vladimír Rábík provedl rozbor účetních knih farnosti sv. Mikuláše v Třnávě z let 1481 a 1495 a Hana Jordánková osvětlila funkci městské správy v Brně na základě zápisů v pamětních knihách. V posledním bloku prvního dne jednání zazněly ještě tři příspěvky. Zdeněk Hojda shromáždil vzorek více než 50 pasů z období 16.-18. století z fondů Národního archivu a na něm demonstroval proměnu jejich podoby i funkce. Waldemar Kowalski upozornil na velmi zajímavý pramen, kterým jsou potvrzení o řádném původu z období 16.-17. století vydávané pro přistěhovalce ze skotského města Aberdeen, kteří se usídlili v Krakově. Závěr prvního dne patřil Jiřímu Brňovjákovi a jeho rekonstrukci nobilitačního procesu v období 18. století.

Druhý den jednání otevřel Leon Sokolovský se sfragistickým příspěvkem o pečetích samosprávných stolic na Slovensku. Mlada Holá provedla podrobnou analýzu vývoje kanceláře vratislavského hejtmanství v období Jana Lucemburského a Karla IV. včetně typologie jeho písemné produkce. Jan Kahuda upozornil na dva pokusy o zpracování českého diplomatáře z 18. století. Zaslouženou pozornost vzbudil příspěvek Jana Kiliána, který provedl rozbor písemností mělnické kanceláře z období třicetileté války. Na prostředí pražské polytechniky v roce 1832 obrátil svou pozornost Vít Šmerha. Ivana Ebelová ve svém příspěvku podrobila rozboru některé prameny hromadné povahy z období raného novověku, zejm. evidence

židovského obyvatelstva, soupisy obyvatel podle víry, katastry apod. Zároveň upozornila na možnosti a problémy spojené s jejich edičním zpřístupněním. Závěrečný blok druhého dne patřil pramenům z období 19. a 20. století. Eduard Mikušek ve vtipně podaném referátu přiblížil volební lístky z roku 1848. Lydia Michalska-Bracha vyhodnotila výpovědní hodnotu policejních relací z přelomu 19.-20. století. Jiří Šouša se posunul do sféry bankovníctví a přiblížil některé písemnosti používané při bankovních jednáních. V závěrečném příspěvku pak formou zamyšlení nad současnou legislativou i advokátní praxí glosoval problém ověření pravosti podpisu Stanislav Balík.

Závěrečný den jednání přinesl poslední čtyři referáty. Zdeněk a Lenka Martínkovi provedli podrobnou a instruktivní analýzu městské a církevní správy v Pelhřimově v 18. století a jejích písemností. Zbyněk Sviták seznámil posluchače s výsledky prověrek stavu úředního personálu na Moravě v polovině 18. století a Marie Macková provedla analýzu úřadování finanční stráže na konci 19. století.

Příspěvky z konference budou vydány ve sborníku. Z jejich pouhého výčtu je patrná stále poměrně velká popularita diplomatických studií u nás.

K výstavě „Doba vlády Karla IV. a jeho rodiny v archivních dokumentech“ a její prostorové prezentaci v Národním archivu

Denko Čumlivski

Výstava uspořádaná v Archivním areálu Chodovec proběhla pro veřejnost ve dnech 21. dubna až 21. května 2006. Záštitu nad ní převzal František Bublan, ministr vnitra České republiky. Vernisáž se uskutečnila 20. dubna, za přítomnosti předsedy vlády České republiky Jiřího Paroubka, zástupců ministerstva vnitra, řady archivů z Čech, Moravy a Slezska a dalších čestných hostů.

Již od konce roku 2004, kdy se rozhodlo o uskutečnění výstavy, byla zamýšlena jako jedna ze samostatných doprovodných akcí k velké výstavě na Pražském hradě. Tato ústřední expozice, s názvem „Karel IV. – císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády posledních Lucemburků. 1347–1437“, byla zpřístupněna veřejnosti i zahraničním návštěvníkům Prahy od 16. února do 21. května 2006. Uvedená expozice, odborně připravovaná po řadu let, měla premiéru o rok dříve, v Metropolitan Museum of Art v New Yorku v USA. Pražská verze výstavy prezentovala vysoce kvalitní umělecká díla, vrcholné ukázky uměleckého řemesla a umělecky mimořádně závažné iluminované rukopisy, zapůjčené z mnoha muzeí Evropy i severní Ameriky. (Jedinou písemností archivní povahy umístěnou v expozici byl zachovaný exemplář protestní listiny české šlechty proti upálení mistra Jana Husa z roku 1415, z Univerzitní knihovny ve skotském Edinburgu.) Hlavním přínosem této výstavy bylo shromáždění a vystavení v České republice dosud nevidaného počtu špičkových výtvarných děl bohemikálního původu ze zahraničních sbírek a jim stylisticky i kulturně blízkých ukázek soudobé středoevropské umělecké produkce. Jednotlivé exponáty i jejich celek, tvořící souvislou, do značné míry reprezentativní vývojovou řadu, rozšířily pramennou základnu k poznání kultury a umělecké tvorby Lucemburské éry. V mnohém ohledu tak přispěly k přesnější a hlubší uměleckohistorické interpretaci jednotlivých úseků vývoje výtvarného umění mezi lety 1347 až 1437, umožnily vystoupit s novými pohledy na některé fáze tohoto složitého procesu. (Přínos výstavy spočívá tedy především v odborné oblasti, a také v mimořádném obohacení pražského kulturního života. Výstava, průběžně popularizovaná sdělovacími prostředky, byla prořadou společenskou událostí. Její návštěva se stala věcí prestiže pražské i mimopražské veřejnosti. Přesto je otázkou,

zda měla očekávaný dopad na nejširší veřejnost. Podle našich poznatků, mnoho návštěvníků, dětí i dospělých, předem nepřipravených na to, co je čeká, odcházelo po shlédnutí výstavy se smíšenými pocity, vyvolanými jejím příliš specifickým charakterem a odborným zaměřením. Z jejich hlediska viděli velké množství exponátů značně podobného vzhledu a převážně sakrálního charakteru, se stále se opakujícími náměty, střeťávali se s časově velmi vzdálenou, pro ně cizí, estetiku gotiky.)

Úkolem Národního archivu bylo doplnit ústřední expozici na Pražském hradě výstavou vybraného archivního materiálu. Oddělená prezentace písemností v archivní budově v Praze 4 – Chodovci měla své plné opodstatnění, neboť tato budova disponuje vhodným výstavním sálem s regulovaným mikroklimatem. Archivní výstava nebyla pouhým doplňkem velké expozice, ale samostatnou výstavní akcí. Proto měla také vlastní logo : miniaturu císaře Karla IV. v majestátu z Gelnhausenova kodexu (fol. 54r), z počátku 15. století, ze Státního okresního archivu Jihlava (viz níže). Uvedené logo se nacházelo na katalogu výstavy, na plakátu, v pozvánce na vernisáž a samozřejmě se uplatnilo i jako jedna z dominant vlastní výstavy. Již ze samotného zadání vyplývalo, že celková koncepce výstavy musí především počítat s co nejširším publikem. Rovněž bylo jasné, že na výstavě by měly dominovat samotné archiválie a ne pomocné výstavní prvky (panely, vitríny), či tvarové nebo barevné kreace architekta a grafika, vnucující písemnostem v podstatě druhořadé postavení. Také nebylo možné dát výstavě jakousi prostorovou „kostru“ z několika trojrozměrných exponátů muzejní povahy ze 14. a počátku 15. století. Tak cenná umělecká díla většina muzeí a galerií ze svých sbírek odmítá zapůjčit. Daleko podstatnějším argumentem proti jejich použití je však skutečnost, že tyto exponáty ovládnou prostor výstavy a vtisknou jí určitý charakter. Archiválie, představující vlastní obsah výstavy, se tak pro návštěvníka ocitnou až ve druhé vizuální, významové a informační rovině. Pokud jsou do archivní výstavy umístěny větší trojrozměrné exponáty, měly by být naopak instalačně podřízeny archiváliím a uplatnit se jen na malém prostoru, případně vizuálně ovlivnit jen menší, přilehlou část výstavy.

Dosavadní muzejní a především archivní výstavní praxe přinesla drazé vykoupenou zkušenost, že vytvořit divácky atraktivní expozici výhradně z běžného archivního materiálu je tím nejtěžším úkolem, jaký v tomto oboru vůbec existuje. Naprostá většina „klasických“ archiválií postrádá přitažlivý vnější vzhled, neboť podstatný je jejich obsah. (Z výstavnického hlediska představují prakticky bezproblémový materiál pouze fotografie, veduty, grafické listy, staré mapy i plány a pohlednice, tedy exponáty, jež jsou – podle místa uložení – buď archiváliemi, nebo muzeáliemi.) U středověkých a raně novověkých písemností situaci komplikuje skutečnost, že divák je není schopen přečíst a musí se spoléhat na přiloženou po-

pisku. Pokud je prezentován velký počet takových archiválií – bez ohledu na jejich historickou cenu – a výstava nemá úzce regionální charakter (tj. nemůže počítat s okruhem místních zájemců), hrozí postupná ztráta návštěvníkova zájmu. Věci neznalý a odborně alespoň částečně nepoučený divák je totiž přesycen stále se opakujícími a vnějškově si velmi podobnými archivními exponáty. Ani obsahově nejvýznamnější dokument není schopen sám o sobě na výstavě uplatnit svoji historickou hodnotu, není-li instalován a prezentován tak, aby i nezkušený řadový návštěvník bez dlouhého uvažování pochopil, že jde o skutečný archivní poklad. Každá archivní výstava by tedy měla počítat s tím, pro kterou část veřejnosti je určena. Pokud má oslovit pouze odborníky a užší okruh badatelů spojených s archivem, pak je lépe vrátit se k osvědčenému, tradičnímu a hlavně finančně nenáročnému způsobu archivní prezentace: k prostému rozložení písemností do různých typů vitrín, jednoduchým způsobem rozmístěných v prostoru, bez architekta, a jen s grafickou úpravou popisek a textů na panelech. (Tato praxe je v archivech střední Evropy stále běžná, a to i u výstav pro širokou veřejnost.). Počítáme-li však s nejšířším publikem, pak by taková výstava již do své přípravy měla zakalkulovat návštěvníkův způsob vnímání celé instalace i exponátů, a také počítat s jednoduchou orientací v prostoru, s přehledným uspořádáním a samozřejmě s větší atraktivitou a nápaditostí základního prostorového (architektonického) pojetí celé výstavy.

Všechny tyto poznatky se promítly do stanovení základní obsahové a prostorové podoby sledované výstavy v Národním archivu. (Stejně se postupovalo u výstavy „Poklady Státního ústředního archivu v Praze. Český a československý stát v dokumentech 1158–1990“, jež zahajovala výstavní program v Archivním areálu Chodovec v roce 2001.) Proto byla hned na počátku přípravy odmítnuta představa vytvoření určité historické dimenze k ústřední expozici na Pražském hradě, podrobněji dokumentující vnitřní i zahraniční politiku Karla IV. a Václava IV., jejich vztah k církvi, šlechtě a měštům. Na podobnou akci by nestačila plocha výstavního sálu, ani fondy a sbírky Národního archivu. Takto pojatá expozice by se vyznačovala množstvím vnějškově velmi podobného a tím nezáživného archivního materiálu, vyžádala by si odlišky pečeti, reprodukce nedostupných písemností, větší počet doplňujících fotografií a množství vysvětlujícího textu. Vznikl by tak těžkopádný celek, jakási naučně – populární publikace převedená do třetího rozměru. Při tomto pojetí by výstava nedokázala upoutat pozornost nejširší veřejnosti. (Stále ještě přetrvává názor, že návštěvník je ochoten obětovat svůj čas intenzivní četbou mnoha podrobných textů. Do jisté míry to platí o starší generaci, ne však o mladých lidech, zvyklých na televizi, internet a další média, na časové úsporné přijímání informací, často v podobě zjednodušeného, „živého“ obrazové-

ho výkladu.) Sledovaná výstava byla proto koncipována tak, aby výběrem archiválií a zdůrazněním některých vnějškově atraktivních jednotlivostí podala návštěvníkovi určité omezené množství obecných historických informací, připomněla některé osobnosti Lucemburské éry, a současně mu předvedla kulturní a uměleckohistorické kvality exponátů. Jednalo se o to, seznámit široké publikum se sekundární esteticou hodnotou středověkých písemných pramenů úřední povahy a hlavně prezentovat ukázky vysokého umění a uměleckého řemesla, spojené s tímto archivním materiálem. Šlo o seznámení s kaligraficky provedeným písmem některých historicky závažných listin Karla IV., o krásu vybraných pečetí a iluminací, a o další esteticky působící prvky. (Uvedená orientace výstavy je patrná z celkového pojetí a uspořádání jejího katalogu, kde složka výtvarně – estetická záměrně převažuje nad složkou odborně – informační.) Tím se měla archivní výstava přiblížit celkovému zaměření ústřední expozice na Pražském hradě. Uskutečnění tohoto záměru ovšem vyžadovalo vytvořit vybraným exponátům odpovídající, scénicky pojedený a esteticky působící rámec, který by přitahoval zájem návštěvníků, byl schopný u nich vyvolat až nečekaný dojem. Cílem tedy bylo dostupnými výstavními a přímo scénickými prostředky navodit zvláštní atmosféru mimořádného zpřístupnění archivní části českého státního pokladu Karla IV., vyvolat iluzi klenotnice katedrály, či jiného významného chrámu doby Karlovy a éry Václava IV., s mnoha královskými dary, vystavené o velkých svátcích. Šlo o předvedení jakési archivní pokladnice státní a národní paměti ze 14. a počátku 15. století. V základním pojetí výstavy tak byla složka emocionální poněkud nadřazena složce racionální (informační).

Výstavní sál byl uvolněn od pomocných prvků z předchozích výstav, tak, aby mohl plně uplatnit své prostorové kvality. Ke zklidnění výstavy pak přispělo zakrytí poloviny čelní skleněné stěny sálu panelem. Stěny i panely výstavy zůstaly bílé (neutrální). Veškeré písemnosti byly instalovány ve vitrínách typu Rotstein, pocházejících, až na níže uvedené případy, z majetku Národního archivu. Texty i popisky k exponátům, co do rozsahu omezené na minimum, byly jednotně řešeny tak, aby působily nenápadně, střízlivě, ale také kvalitou profesionálního grafického provedení. Vlastní expozice byla rozčleněna podle charakteru, historického původu a stáří předvedených archiválií na dvě základní části, jež na sebe tématicky i komunikačně plynule navazovaly. V levé polovině sálu byl soustředěn pečlivě vybraný, záměrně nepřilíš početný soubor středověkých, převážně písemných památek, mimořádně závažných z hlediska historického, kulturního i uměleckého. Této části expozice prostorově i historickým významem dominoval celek deseti listin z archivního fondu „Archiv České koruny“, úzce spojený s osobou samotného Karla IV. Listiny byly umístěny v pěti vysokých, hranolových vitrínách, rozestavených do půlkruhu,

v mírně nakloněné poloze, na pultech, potažených červeným sametem. (Vitríny laskavě zapůjčila Správa Pražského hradu. Pulty i s potahy byly pořízeny pro výše zmíněnou první výstavu uskutečněnou v Archivním areálu Chodovec v roce 2001.) Dominantní funkci tohoto půlkruhu z vysokých vitrín ještě podtrhovala dvojřadá řada pultových vitrín s dalšími exponáty z Národního archivu, směřující středem plochy levé části sálu do prostoru před uvedenou sestavu. Dalšími dominantami levé poloviny výstavy byly velká barevná zvětšenina miniatury trůnícího císaře Karla IV. z počátku 15. století z Gelnhausenova kodexu a dřevěná, polychromovaná socha Krista Bolestného z let 1400–1420 (viz níže). Pravá polovina sálu pak byla věnována ikonografii katedrály sv. Víta na Pražském hradě, Karlštejna (včetně výzdoby jeho interiérů), chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně s chórem Petra Parléře a Vlašského dvora v Kutné Hoře s palácem krále Václava IV. Dominantu této části výstavy tvořil předsunutý panel s velkou barevnou fotografií české královské koruny. (Autorem tohoto záběru je Alexandr Paul starší. Zvětšenina, pořízená Národním muzeem, pochází z výstavy „Poklady Archivu České koruny“, uspořádané v Lobkovickém paláci na Pražském hradě v roce 1988.) Jednalo se o grafické listy, kresby, plány a staré fotografie z 18. a 19. století. Rozdělení exponátů na dvě obsahově a tématicky rozdílné části dodalo výstavě jistou dynamiku a zvýšilo její diváckou přitažlivost. Oba soubory se vzájemně vizuálně zdůrazňovaly a umocňovaly, současně však vytvářely jeden uzavřený celek. Na základě tohoto záměrně vyvolaného kontrastu obzvlášť vynikla hodnota vystavených středověkých památek. Všechny exponáty byly nainstalovány přehledně, aby měly dostatek prostoru a divák se při prohlídce mohl v klidu soustředit na každý z nich. Ze stejného důvodu byly do prostoru výstavy zakomponovány větší, panely či vitrínami nezastavěné plochy. Celou instalaci pak výrazným a zcela neobvyklým způsobem doladilo a umocnilo celkové speciální, odstupňované nasvětlení, zvláště zaměřené na zvýraznění dominant výstavy.

Úplný přehled jednotlivých exponátů poskytuje katalog výstavy. Mimořádné obohacení předvedeného souboru archiválií představovaly dva rukopisné skvosty, zapůjčené laskavostí PhDr. Renaty Piskové, ředitelky Státního okresního archivu Jihlava, složky Moravského zemského archivu v Brně. Šlo o rukopis Zbraslavské kroniky, dokončený k roku 1393 pro cisterciácký klášter v Sedlci u Kutné Hory a Právní sborník Jana z Gelnhausenu, vzniklý v kanceláři města Jihlavy a bohatě iluminovaný na počátku 15. století, s řadou vyobrazení českých králů a moravských markrabat. Již mimo katalog byla na této výstavě poprvé zpřístupněna veřejnosti polopostava Krista Bolestného (v. 57 cm, s novým podstavcem 67 cm), z let 1400 až 1420, z lipového dřeva, s částečně zachovanou původní polychromií. Toto kvalitní umělecké dílo, zapůjčené ze soukromé pražské sbírky, vznik-

lo patrně v jižních Čechách, nebo v Praze (?), velmi pravděpodobně pro cisterciácký klášter ve Vyšším Brodě. (Datování sochy provedl doc. PhDr. Jiří Kropáček, CSc.)

Autor výstavy, katalogu, prostorového řešení a komisař výstavy:

PhDr. Denko Čumlivski

Odborná spolupráce na výstavě a katalogu:

PhDr. Emilie Benešová, PhDr. Jaroslav Bubeník, PhDr. Eva Drašarová, CSc.- ředitelka Národního archivu, PhDr. Ing. Michal Ďurovič, Mgr. Libor Gottfried, Mgr. Jitka Křečková, Mgr. Pavla Lutovská, Mgr. Helena Nedbalová – Státní okresní archiv Jihlava, PhDr. Alena Pazderová, PhDr. Renata Pisková - ředitelka Státního okresního archivu Jihlava, Mgr. Pavel Sedláček, PhDr. Helena Sedláčková

Konzervátorské a instalační práce na výstavě:

Benjamin Bartl, Lenka Bartlová, Marie Buňatová, Ing. Jana Dernovšková, PhDr. Ing. Michal Ďurovič, Blanka Hnulíková, Johana Langerová, Iveta Mrvíková, Anna Rajnišová, Roman Straka, Jitka Šejharová, Zuzana Zajačiková

Instalace výstavy:

Pavel Břach

Grafická úprava textů a popisek:

Marek Jodas, akademický malíř

Speciální osvětlení:

Václav Kubela

Fotografie na výstavě a v katalogu:

Jiřina Kopčáková, Mgr. Jitka Křečková, Alexandr Paul starší, Jan Rendek, Jiří Stupka

Editor katalogu:

PhDr. Alena Pazderová, grafická úprava: Anna Benešová, anglický překlad: PhDr. Zuzana Kalinová, lektor: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Fotografie na stránkách 537–540: Jiří Stupka

Čumlivski D.
Výstava Doba vlády Karla IV.

2007
Paginae 15

Neveřejné úzkorozchodné dráhy v Čechách

Soupisy z let 1909 a 1925–1930, 2. vydání
připravil Miroslav Kunt a Tomáš Kalina
Praha, Národní archiv, 2006

Vladimír Waage

B adatelna Národního archivu dlouhodobě registruje neutuchající zájem o dějiny železnice, o čemž svědčí vysoké počty předložených archiválií se železniční tematikou ve výročních statistikách studovny. Je to mj. dáno centrálním řízením železnic a tím uložením archivních fondů centrálních železničních úřadů právě v Národním archivu. Mezi badateli jsou jak profesionálové, tak amatéři - příznivci železnice, často zaměstnanci Českých drah. Mnozí z nich, hrdí na svůj stav, se zapojují do různých občanských aktivit souvisejících se zprovoznováním muzejních železnic. V archivu pak hledají podklady pro rekonstrukce strojů i drážního příslušenství.

Druhé vydání anotované publikace „Neveřejné úzkorozchodné dráhy v Čechách“ připravil Národní archiv po dvou letech (první vydání bylo záhy zcela rozebráno) právě pro tyto badatele a další zájemce o dějiny železnice. Jedná se o ediční dílo zaměřené jen na dva obsáhlé evidenční soupisy českých neveřejných úzkorozchodných drah, pocházející z let 1909 a 1925–1930.

Rozsáhlý úvod edice seznamuje čtenáře se základními technickými pojmy, jako je především rozchod kolejí a způsob jeho měření. Za úzkorozchodné dráhy se považovaly a dodnes považují ty, jejichž rozchod je menší než tzv. normální rozchod 1435 mm (naopak širokorozchodné jsou ty, jejichž rozchod je větší než normální). Úzkorozchodné dráhy nenalezly ve veřejné dopravě v Čechách tak velké rozšíření jako v sousedním Německu, kde našly uplatnění i v osobní dopravě. V našem regionu úzkorozchodné dráhy fungovaly především jako nákladní doprava v průmyslu, v zemědělství a dočasně na velkých stavbách. Autoři uvádějí i zajímavé příklady lesních drah určených ke svozu vytěženého dřeva. Provozovatelé úzkých drah zpočátku využívali pro stavbu svých drah a drážek materiál odprodávaný státními dráhami. Materiál na stavbu drah se v druhé polovině 19. století dovážel z Německa. Až od roku 1890 byla zajištěna výroba kolejiva a dalších potřeb pro stavbu drah v pražské Rustonce.

Autoři úvodu zmiňují, že masivní rozvoj „úzkorozchodek“ nastal až po roce 1900, kdy výrazně klesly ceny parních lokomotiv pro tento druh drah. Útlum rozvoje a postupný zánik úzkých drah pak přišel až po druhé světové válce, kdy tento způsob dopravy byl nahrazován automobilovou přepravou.

Nemalý význam pro úzkorozchodné dráhy měla Rakousko-uherská armáda, tento typ dráhy se před první světovou válkou jevil vojákům jako výhodný dopravní prostředek. Impulsem pro rozvoj úzkorozchodných drah byla výstavba takové tratě v okupované Bosně a Hercegovině. V roce 1878 zde úzkorozchodné dráhy dosáhly délky přes 1000 km. Autoři dále zmiňují jako příklad poměrně dlouhé úzkorozchodné trati Železnici založenou Rusy v době jejich války proti Turkmenům a vedoucí z přístavu Michailovsk do Kisil-Arvatů o celkové délce 166 km.

Před 1. světovou válkou rakouská armáda zavedla rozchod 700 mm, ač civilní sektor používal rozchod 600 mm. Po vypuknutí války armáda rekvírovala pro válečné potřeby zařízení drah obou rozchodů – ukázalo se, že úzkorozchodné dráhy se na poli válečném mohou dobře uplatnit. Rakouské lokomotivky dokonce vyráběly po roce 1916 pro armádu speciální polní lokomotivy o třech osách. Pro obsluhu úzkorozchodných drah byl zřízen i železniční pluk. Po 1. světové válce si materiál polních úzkých drah rozdělili vítězové a nové nástupnické státy. Úzké dráhy přetrvaly i v československé armádě. Byly použity především v pevnostních systémech v našem pohraničí. Naposledy železniční vojsko nacvičovalo stavbu úzké polní dráhy ještě v roce 1949.

Státní správa, především armáda, měla samozřejmě velký zájem na evidenci o provozu neveřejných úzkorozchodných drah. Z tohoto důvodu vznikly dva soubory písemností, které jsou vlastním obsahem anotované publikace. V další části úvodu se proto autoři věnují rozboru editovaných dokumentů. Jedná se o písemnosti vzniklé na základě dotazníkové akce z roku 1909. Tato akce byla na přání ministerstva války ve Vídni provedena tehdejším ministerstvem veřejných prací. Protože informace o drahách získávala politická správa v Čechách, tyto písemnosti jsou zachovány ve fondu České místodržitelství (manipulační období 1901–1911, signatura 39/1/25, karton 8698).

Druhý soupis neveřejných úzkorozchodných drah pochází z první republiky, a to z let 1925–1930. I v tomto případě byla iniciátorem soupisu armáda, tentokrát ministerstvo obrany ČSR. Vlastní agendu provádělo ministerstvo železnic. Písemnosti vzniklé z této dotazníkové akce jsou proto uloženy ve fondu Ministerstvo železnic (karton 3527). Písemnosti z Moravy jsou uloženy v témže fondu v kartonu 3528, ze Slovenska a Podkarpatské Rusi v kartonu 3530.

Autoři edice se rozhodli v edici zpřístupnit pouze písemnosti týkající se země českých.

Podstatnou část úvodu editoři věnují obsahovému a diplomatickému rozboru editovaných historických pramenů. Dále podrobně informují o genezi a úředním chodu obou dotazníkových akcí.

První dotazníková akce vznikla z popudu armády. Byla zahájena přípisem ministerstva veřejných prací pražskému místodržitelství datovaným 19. července 1909. Hned 31. dne téhož měsíce místodržitelství rozeslalo dotazníky s oběžníkem na všechna okresní hejtmanství a na magistráty měst Prahy a Liberce. Sepsat se měly všechny dráhy o rozchodech 700 a 760 mm s parním provozem. Akce skončila již 31. srpna 1909. Dotazníky vyplněné provozovateli nebo majiteli ukazují stav neveřejných úzkorozchodných drah ke konci října 1909.

V závěru části věnované straším soupisům autoři vyhodnocují archivní materiál a celou akci.

V úvodu dále následuje vysvětlení k evidenci neveřejných úzkorozchodných drah z let 1922–1934. I na tomto mladším soupisu, asi z důvodu dobrého uplatnění úzkorozchodných drah na poli válečném, měla zájem armáda, resp. ministerstvo národní obrany. Nemenší zájem mělo i ministerstvo železnic.

V březnu 1922 zemská správa politická (nástupce českého místodržitelství a předchůdce zemského úřadu) rozeslala oběžník k evidenci drah. Ministerstvo požadovalo evidovat úzkorozchodné dráhy (hospodářské, průmyslové a lesní), které nebyly povoleny ministerstvem.

Vyplněné dotazníky byly do srpna 1925 zaslány ministerstvu zpět. Ukázalo se však, že informace nejsou dostatečné, a proto bylo (v roce 1926) požadováno další doplnění. I s těmito dotazníky ministerští úředníci nebyli spokojeni, a tak ministerstvo železnic rozeslalo v roce 1929 další, již třetí sadu dotazníků podrobnějších. Bohužel z tohoto třetího kola se dochovalo jen 8 vyplněných dotazníků. Korespondence a podkladový materiál byly v minulosti vyskartovány.

Úvod je uzavřen ediční poznámkou. Podle ní se jedná o vícefondovou, ale prakticky monotematickou edici novověkého archivního materiálu. Jsou uvedeny údaje o editorských krocích a jazykových úpravách.

Edice se drží nejnovějších zásad pro vydávání moderních archivních dokumentů. Je rozdělena do dvou částí, které obsahují starší (záznam 1–36) a novější (záznam 37–213) dotazníkovou akci. V každé části jsou tabulkové záznamy řazeny podle původních politických okresů. Názvy

obcí jsou vždy v české verzi s určením okresu podle lexikonů obcí z roku 1992. Dále editoři u jednotlivých záznamů stručně uvádějí funkci dráhy, lokalizaci zpřesňují i pomístním názvem.

Vlastní edici představují tabulky s údaji o příslušné dráze. Najdou se v nich údaje o vlastníkově nebo provozovateli, o systému dráhy, délka dráhy, hmotnost kolejnic, technické údaje o lokomotivách a vozech. V některých případech je uváděn i animální provoz.

Soupisy jsou uvedeny přehledem záznamů. Edice je doplněna rejstříky výrobců lokomotiv, rejstříkem sídel a pomístních názvů. Oba rejstříky v této edici odkazují na čísla zápisů.

V mapové příloze je 24 mapek – výseků z podrobných map se zákresem vybrané dráhy, a dvě přehledné mapy politických okresů (jedna pro dotazníkovou akci z roku 1909 a druhá pro dotazníkovou akci 1925–1930).

Úvod edice doplňuje několik normativních dokumentů. Především zásady provozu lokomotivních železnic s rozchodem 700 mm a 760 mm, dále pak 4 dokumenty k provedení soupisů úzkorozchodných drah z 1. republiky. Nechybí edice všech prázdných formulářů z obou soupisů.

Pěkným doplňkem publikace je obrazová příloha. Kdo by však hledal např. fotografie konkrétní dráhy, bude zklamán. Jsou zde přetištěné ukázky z různých firemních katalogů výrobků určených pro úzkorozchodné dráhy, jsou uvedeny nákresy průřezů a rozměrů kolejiva určeného pro malé dráhy.

Obsáhlý je soupis pramenů a literatury.

Druhé vydání publikace „Neveřejné úzkorozchodné dráhy v Čechách“ je kvalitní a přínosnou publikací pro železniční historiky i fanoušky železnic zabývající se provozem a rekonstrukcí různých muzejních drah. Rovněž dobře poslouží regionálním historikům, a také historikům zabývajícím se dějinami průmyslu a průmyslových podniků.

Vydavatel se zřejmě snažil co nejvíce snížit náklady na výrobu publikace, bohužel je to znát na grafické úpravě edice. Doporučil bych pro případné další vydání věnovat publikaci větší redakční péči a i za cenu vyšších nákladů např. nedělit tabulky záznamů na více stran (rozdělení tabulky, jejíž část se na další straně objeví bez záhlaví, ztěžuje její čitelnost), věnovat pozornost umístění titulních listů jednotlivých kapitol (viz strana 76). Dle mého soudu rovněž schází alespoň stručné vyhodnocení přínosu jednotlivých drah či jejich porovnání. Toto jsou však jen malé kosmetické vady, které přínosnému obsahu nemohou uškodit.

Soupis vedut vzniklých do roku 1850

Svazek I/1 Národní archiv. Odbor archivní správy
Ministerstva vnitra, Praha 2006, 719 s.

Martina Jeránková

V pořadí čtvrtý svazek soupisu vznikl jako další dílo zpřístupňující odborné i laické veřejnosti výsledky dlouhodobého úkolu českého archivnictví – soupisu vedut – tj. obrazových pramenů, přinášejících „prostorové zobrazení krajiny, města, obce, případně městských částí ... a budov v krajině...“ (cit. z definice na str. 6). Podle systému publikování soupisu uveřejněného ve svazku II/1 a upraveného ve svazku II/3, byl soupis z archivních souborů Národního archivu označen pořadovým číslem I. Přináší popis 1988 jednotlivých typů vyobrazení 847 domácích i zahraničních lokalit z 38 zemí. Pouze 21 obrazů se nepodařilo určit a v 6 případech se jedná o vyobrazení imaginární krajiny. Největší zastoupení mají veduty Prahy a Mariánských Lázní.

Metodika zpracování soupisu je popsána již v předchozích svazcích a postupně se vyvíjela s ohledem na specifika materiálu a možnosti různých archivních pracovišť. Doplnky k původní metodice ve 2. a 3. svazku II. řady prohloubily přehlednost soupisu, upřesnily lokalizaci a usnadnily orientaci v obrazových přílohách. Při přípravě svazku I/1 bylo proti předchozím svazkům výhodou, že se jednalo pouze o materiál z jedné instituce, který zpracovával početně omezený tým lidí. Tím byl docílen jednotný přístup k materiálu i následná opakovaná kontrola případných nesrovnalostí. Původní záměr publikovat soupis v podobě odrážející interní metodiku používanou při zpracovávání fondů NA, byl vhodně změněn a svazek I/1 nakonec vyšel v souladu s metodickými pravidly předchozích svazků.

178 černobílých reprodukcí je, podobně jako ve svazcích předchozích, rozmístěno v textu abecedně bez ohledu na pozici korespondujícího záznamu. Bohužel z důvodů technických a finančních nemohlo dojít k publikování vyobrazení všech vedut. Ve výběru dostaly přednost reprodukce nejvýznamnějších vedut a obrazových souborů, nebo veduty významné, ale dosud málo známé. Kvalita obrazové přílohy se zlepšila použitím jednotného digitálního způsobu zpracování.

V závěru úvodu je podán přehled archivních souborů, ze kterých pocházejí jednotlivá vyobrazení. Nejvíce vedut – 951 – obsahuje fond Benediktini Břevnov. Sbírkou grafických listů a kreseb uložených v tomto fondu převáž-

ně z 18. a 19. století založil břevnovský opat Jan Nepomuk Rotter (opatem v letech 1844–1886). Převažují veduty pražské a veduty Mariánských Lázní.

366 vyobrazení pochází ze Sbírký grafických listů, kreseb a maleb. Veduty jsou obsaženy hlavně v pozdějších dodatcích této sbírky a zobrazují země jména anglické, japonské a blízkovýchodní lokality. Uceleným souborem jsou pohledy na místa v Palestině, Egyptě a Núbii, navštívené vévodou Maxmiliánem Bavorským při poznávací cestě v roce 1838.

V počtu vedut 288 následuje Archivní knihovna s úplnou řadou vyobrazení z díla F. A. Hebera a poté s 280 kusy Rodinný archiv toskánských Habsburků, kde převažují zobrazení toskánské krajiny a měst.

Sbírka map a plánů obsahuje 86 relevantních vyobrazení. Nejrozsáhlejším souborem jsou rukopisné plány farních obcí v Čechách s vyznačením židovských obydlí z roku 1727.

Mezi vyobrazeními ze souboru Valdštejniana, který vznikl vyčleněním grafického materiálu z kartonů písemností z Valdštejnské knihovny v Doksech v polovině 19. století, se nachází pouze pár vyobrazení většinou souvisejících s třicetiletou válkou.

Jasná struktura zápisu a množství rejstříků, které umožňují vyhledávání podle několika kategorií, poskytuje široké možnosti využití soupisu pro vědecké i soukromé účely badatelům v Čechách i v cizině. V odborných člancích avizovaná příprava dalších svazků nás utvrzuje v tom, že dílo nezůstane nedokončeným torzem a výrazně přispěje k zpřístupnění bohatého ikonografického materiálu z našich archivů domácí i zahraniční veřejnosti.

Report on archives in the enlarged European Union

**Increased archival cooperation in Europe:
action plan. Elaborated by the National Experts
Group on Archives of the EU Member States
and EU institutions and organs at the request
of the Council of the European Union.
Luxembourg, Office for Official Publications
of the European Communities 2006, 248 s.**

Jiří Křest'an

Recenzovaná publikace, již byly obdarovány všechny státní a městské archivy v České republice, skončí asi nejednou zasuta v regálech archivních knihoven. Jednak v naší zemi není mnoho archivářů, kteří vládou anglickým jazykem, jednak se otázky figurující v knížce budou mnohým zdát jako odtážité ve srovnání s prozaickými problémy, které musí každý den řešit. Příklad českých knihovníků, kteří se naučili rozumět jazyku evropské administrativy, zatíženému nezbytným byrokratickým balastem, a začínají sklízet plody mezinárodní spolupráce, by však měl vést k tomu, abychom věnovali úsilí mezinárodních grémií archivářů adekvátní pozornost. Je ovšem otázkou, nakolik k šířeji založené mezinárodní kooperaci vnitřně dozrála sama česká archivní obec a nakolik jsou schopni a ochotni ji podporovat odpovědní činitelé oboru.

Zpráva expertní skupiny Evropské unie směřuje do sedmi oblastí archivnictví. Vytyčená struktura je celkem tradiční a zahrnuje následující problémové okruhy:

- 1) organizace archivního sektoru v Evropě – kromě úlohy samotných ústředních archivních úřadů (archivních správ nebo národních archivů) se zpráva zamýšlí nad vztahy archivů k evropským institucím a dotýká se otázky soukromých archivů;
- 2) institucionální, technické a odborné aspekty přístupnosti archivů a archiválií – zde se zpráva dotýká evropského i národních zákonodárství, řeší konkrétní otázky vyhledávacích pomůcek a standardů popisu archiválií, standardů badatelen, moderních forem přístupu k archiváliím (zejm. internetu), hodnocení a výběru archiválií a v neposlední řadě specifík spisové a archivní služby;

3) profesní role archiváře ve 21. století – kromě odborného profilu archiváře (strážce paměti společnosti, poskytovatel autentických informací) řeší tato kapitola otázky odborného školení archivářů a praktický problém uznávání vysokoškolských diplomů v EU;

4) ochrana archivů a prevence proti přírodním a jiným katastrofám, což zahrnuje i problémy konzervování a restaurování archiválií a standardů archivních účelových budov;

5) problematika elektronických dokumentů, jejíž součástí je také otázka autenticity a dlouhodobého uchování elektronických dokumentů;

6) s tím úzce související plán tzv. e-Evropy, zaměřující se především na digitalizaci archiválií v evropském měřítku;

7) problematika audiovizuálních archivů.

Kromě stručného konstatování současného stavu, respektive „mírného“ pokroku dosaženého od rozšíření Evropské unie o nové členské země, se zaměřuje zpráva expertů na formulování úkolů, které by měli evropští archiváři v budoucnu v jednotlivých oblastech plnit. Tyto úkoly jsou většinou formulovány velice obecně a je navíc otázkou, nakolik se jimi budou národní archivní úřady vážně zabývat. Každopádně se právě v naznačených směrech otevírá možnost efektivní mezinárodní spolupráce mezi členskými zeměmi Evropské unie v oblasti archivnictví. Velice cenné se v tomto kontextu jeví informace o zamýšlených i běžících projektech evropských i národních, doplněné odkazy na webové stránky řešitelů.

Recenzovaná zpráva skupiny expertů, která vznikla na základě rezoluce Rady Evropské unie ze dne 6. května 2003, přináší některé podněty, které stojí za zamyšlení a za prodiskutování v národním i mezinárodním rámci. Jde například o otázku standardů popisů archiválií, o dynamicky se rozvíjející problematiku elektronických dokumentů, o vyvíjející se otázku ochrany fyzického stavu archiválií, o problematiku soukromých archivů nebo o u nás zatím celkem opomíjený problém odborného profilu archiváře.

Jako národní experti za Českou republiku figurují ve zprávě ředitel odboru archivní správy Václav Babička a pracovník téhož úřadu Michal Wanner. Tito dva muži nesou nyní myslím na svých bedrech převážnou tíhu styků s unijními orgány. Jako „další přispěvatelé a asistující experti“ jsou potom zmíněni vedoucí pracovník Národního archivu Michal Ďurovič a emeritní ředitel Státního oblastního archivu v Praze Bořivoj Indra (ten ovšem „vstupuje do Evropy“ v seznamu expertů pod příjmením Borivoj, jméno Indra zřejmě redaktorům práce připomnělo pěkné indické jméno Indira a uvedli je bez váhání jako jméno křesťní). „Národní“ a „asistující“ experti mohli stručně představit Evropě některé pozoruhodné výsledky oboru u nás,

především celostátní databázi archiválií a archivů v České republice (program PEvA), zkušenosti s výstavbou moderních archivních budov a s ochranou fyzického stavu archiválií (zde mohly být prezentovány také zkušenosti z povodní v roce 2002).

Zpráva skupiny expertů o archivnictví členských zemí Evropské unie se může stát jistou inspirací do budoucna, může ovšem stejně tak zůstat jen prakticky bezvýznamným slohovým cvičením. Je určité škoda, že u nás poněkud usnula myšlenka, že by pracovaly při odboru archivní správy MV expertní odborné skupiny, které by vyhodnocovaly podněty z evropských centrál, reagovaly na jejich požadavky a obohacovaly evropské archivnictví o naše zkušenosti. Jen samotní archiváři a resortní řídicí pracovníci rozhodnou v blízké budoucnosti, nakolik budeme schopni využít šance, kterou nám nabízí sjednocující a rozšiřující se Evropská unie.

České vydání románu Alexandra Dumase st. „Rytíř de Sainte-Hermine“

Jan Kahuda

Literární událostí roku 2005 se bezesporu stalo knižní vydání dosud nevydaného románu Alexandra Dumase st. dějově zasazeného do Francie v době Napoleona I. *Le Chevalier de Sainte-Hermine* v pařížském nakladatelství Phébus. Nedokončený rukopis, který připravoval A. Dumas v posledních letech svého života, čítá bez mála 1000 stran textu. Jeho první část byla vydávána na pokračování v roce 1869 v deníku *Le Moniteur universel*, pokračování již nebyla publikována. Kritické vydání románu uzavřelo patnáctileté bádání významného dumasovského badatele a editora Clauda Schoppa, který prováděl heuristiku ve francouzských i zahraničních archívech a knihovnách.¹ Díky této heuristice mohl nejen objasnit genezi celého románu, mohl si i dovolit rekonstruovat část poslední kapitoly.

Poměrně rozsáhlá část osobního archivu Alexandra Dumase st. je uložena rovněž v Národním archivu ve fondu Rodinný archiv Metternichů, část *Francisco-Georgicum*. Jedná se o kolekci 56 rukopisů A. Dumase (některé z nich jsou Dumasovými autografy), které darovala Dumasova dcera Marie Alexandra Petelová v roce 1868 svému příteli Richardu Metternichovi, tehdejšímu rakouskému vyslanci v Paříži. Dumasovu pražskou pozůstalost objevila pro světovou literární vědu česká romanistka Maria Ullrichová, která rovněž zpřístupnila popis veškerých rukopisů.² Mezi rukopisy nalezneme i fragment románu o rytíři de Sainte-Hermine. Jedná se o 25 listů Dumasova autografu o rozměrech 21 x 27,5 cm označených Du-

¹ *Dumas, Alexandre. Le chevalier de Sainte-Hermine, texte établi, préfacé et annoté par Claude Schopp, Paris 2005, 1075 s.*

² *Ullrichová, Maria. En suivant les traces d'Alexandre Dumas père en Bohême, Praha 1976, zde též edice některých dopisů A. Dumase a jeho dcery Marie. Základní data o jednotlivých rukopisech též Hoffmannová, Jaroslava. Soupis rukopisů ve fondu Rodinný archiv Metternichů, inventář SÚA, Praha 1992, s. 22–30; kolekce Dumasových rukopisů viz Národní archiv, fond Rodinný archiv Metternichů – Francisco-Georgicum, inv. č. 2710–2769.*

masovou rukou názvem Hector de Ste Hermine.³ Je potěšitelné, že české vydání románu v nakladatelství Baronet (překlad Dana Melanová) následuje pouhý rok po francouzském vydání.⁴

Národní archiv spolupracuje již delší dobu s Claudem Schoppem při přípravě kompletního kritického vydání Dumasova díla. Podklady ve formě kopií archiválií a popisu rukopisů byly poskytnuty při vydání Dumasova nejrozsáhlejšího románu Pařížští mohykáni,⁵ nejnověji pak při vydání románu Bílí a modří.⁶

³ NA, RAM-FG 2710.

⁴ Dumas, Alexandre. *Rytíř de Sainte-Hermine*, Praha 2006, 974 s.

⁵ Dumas, Alexandre. *Les Mohicans de Paris*, Paris 1998; rukopis NA, RAM-FG 2741.

⁶ Dumas, Alexandre. *Les Blancs et les Bleus*, Paris 2006; rukopis NA, RAM-FG 2721.

**Ivo Barteček – Zdeněk Šamberger
(eds.): Ad honorem Josef Polišíenský
(1915–2001)**

**Olomouc – Ostrava, Univerzita Palackého
v Olomouci – Repronis 2007, 374 s.**

Jiří Křest'an

Vrámci mezinárodního knižního veletrhu „Svět knihy Praha 2007“ byl dne 4. května prezentován sborník, věnovaný památce významného českého historika a archivního badatele prof. PhDr. Josefa Polišíenského, DrSc. (16. 12. 1915 – 11. 1. 2001). Vydání sborníku se ujala Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci především v osobách svého děkana Ivo Bartečka a odpovědného redaktora sborníku Tomáše Motlíčka. Josef Polišíenský je nesporně osobností, těšící se trvale v tuzemských odborných kruzích mimořádnému respektu, osobností výjimečnou i svými vztahy k vynikajícím představitelům světové historiografie, kteří jej ostatně vysoce cenili. Sborník již okolnostmi svého vzniku navozuje další sympatický rys této ctihodné postavy – jeho schopnost vřelé a nezištné lidské komunikace, kterou pěstoval ve vztahu ke svým blízkým. Iniciativa k sestavení sborníku vznikla v intimním kruhu tzv. „pátečníků“ – skupiny žáků, kolegů a přátel, kteří se po léta pravidelně scházeli v bytě prof. Polišíenského na Vršovické třídě 99 v Praze (atmosféru setkání, jež se konala v devadesátých letech minulého století, zachytil výstižně ve svém příspěvku ve sborníku Josef Tomeš). Z okruhu „pátečníků“ vzešel spiritus agens et movens sborníku, emeritní ředitel Národního archivu Zdeněk Šamberger, který se svolením ředitelky archivu Evy Drašarové využil technického zázemí tohoto pracoviště k zajištění některých organizačních a administrativních úkolů, spojených s přípravou publikace.

Do sborníku bylo zařazeno celkem 31 příspěvků, na jejichž vzniku se podílelo 35 historiků, pedagogů a archivářů z České republiky, Dánska, Francie, Japonska, Německa, Nizozemska, Španělska a Velké Británie. Separátně by měla být v nejbližší době vydána bibliografie prací Josefa Polišíenského. Recenzovaná kniha, která svým způsobem navazuje na jubilejní sborník, publikovaný k významnému životnímu jubileu koryfeje české historiografie (Pocta Josefu Polišíenskému: Sborník prací moravských historiků k 80. narozeninám univerzitního profesora PhDr. Josefa

Polišenského, DrSc. Olomouc 1996), reflektuje oblasti (zdaleka ne ovšem všechny!) odborných zájmů Polišenského, z nichž následně vyzářovaly podnětné inspirace pro jeho následovníky i generační druhy. Není určitě překvapením, že silně je zastoupena problematika třicetileté války, která byla spolu s Komenským životním tématem Josefa Polišenského. Svými články do sborníku přispěli k této oblasti bádání Pavel Balcárek, Ivo Bartheček, Radek Fukala, Elisabeth Standberg a společnou studii Paul Dukes, Alexia Grosjean, Steve Murdoch a David Worthington. Druhou skupinu tvoří příspěvky zaměřené komeniologického, jež vzešly z dílen Mirjam Bohatcové, Jana Kumpery a Nicoletty Mout. Josef Polišenský byl inspirátorem zájmu o studia dějin španělsky a portugalsky mluvících zemí u nás. Této oblasti věnují pozornost ve svých studiích Tomoko Asomura, Bohumil Baďura, Simona Binková, Francesc Torres Marí a Marie Štemberková. Tematicke casanovské se věnuje Marie-Françoise Luna.

V recenzovaném sborníku nalezneme několik zajímavých příspěvků, pokoušejících se hodnotit komplexněji význam Josefa Polišenského jako historika či pedagoga (Robert J. W. Evans, Eva a Hans Henning Hahnovi, František X. Halas, Miroslav Hroch, Anna Mištinová). Tyto příspěvky obsahují celkem četné postřehy memoárové povahy a tak se prolínají se vzpomínkovými články, jejichž autory jsou kromě již shora zmíněného Josefa Tomeše Jaroslav Bouček, Manfred Kobuch, Jiří Lach a Zdenka Vorlová-Sobotková. Cenným příspěvkem biografické povahy je článek Miloše Kouřila, shrnující vztahy Josefa Polišenského ke Kroměříži.

V časopise Národního archivu *Paginae historiae* je třeba zajisté nutno zvláště vyzvednout příspěvky, věnované archivním inspiracím Josefa Polišenského. V celistvé míře se o zhodnocení poměru prof. Polišenského k archivům pokusil zdařile ve svých dvou otištěných příspěvcích Zdeněk Šamberger. Josef Kollmann se zaměřil na podíl Polišenského na realizaci ediční řady *Documenta Bohemica Bellum Tricennale illustrantia*. Eduard Mikušek připomněl ve své studii kontinuitu zájmu českých historiků o rodinné archivy na příkladu clam-martinického archivu ve Smečně. K příspěvkům povahy pramenoznalecké můžeme přiřadit i studii Milady Polišenské o korespondenci Bedřicha Schwarzenberga a Jiřího Kristiána z Lobkovic.

Sborník k poctě Josefa Polišenského, uvozený hodnotící studií Ivo Barthečky, která se ovšem primárně zaměřuje především na vztahy vynikajícího historika k olomoucké univerzitě, představuje nesporně chvályhodný ediční čin. Imponující je široké tematické rozpětí příspěvků, dokládající neuvěřitelný rozsah odborných i lidských inspirací mimořádné osobnosti prof. PhDr. Josefa Polišenského, DrSc. Příspěvky memoárové povahy obohacují naše vědomosti o životě a díle vynikajícího historika a před-

stavují cenný doplněk jeho pamětí (Josef Polišenský: Historik v měnicím se světě. Praha 2001). Je nesporné, že recenzovaný sborník se stane žádaným titulem, který neujde pozornosti českých historiků, politologů, pedagogů a archivářů. Posledně jmenovaní ostatně v osobách Zdeňka Šambergra, Josefa Kollmanna, Eduarda Mikuška či Jaroslava Boučka významnou měrou přispěli ke vzniku sborníku a jeho odborné úrovni, což je konstatování zajisté příjemné.